

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

TUNNETARHAN SATOA – TUNNETARHA-KERHO 4–5-VUOTIAILLE LAPSILLE PÄIVÄKOTI POUTAPILVESSÄ

TEKI-
JÄT:

Filiz Yagli
Roosa Peltola

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä(t) Filiz Yagli, Roosa Peltola	
Työn nimi Tunnetarha-kerho 4 - 5-vuotiaille lapsille päiväkotia Poutapilvessä	
Päiväys 29.10.2018	Sivumäärä/Liitteet 88/4
Ohjaaja(t) Anne-Leena Juntunen, Lehtori sosiaali- ja terveysalan koulutus	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Poutapilvi, Pikku Leijona Oy	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyössä käytettiin toiminnallisia menetelmiä, mutta siinä oli myös kehittämistyön piirteitä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida tutustumiskerta sekä neljä ohjattua pedagogista tunnekasvatustuokiota 4–5-vuotiaille lapsille. Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä lapsille tunteet ja tunnetaidot tutuiksi. Tavoitteena oli myös, että lapset nauttivat ja viihtyisivät toiminnan parissa. Toimeksiantajana toimi yksityinen päiväkotia Poutapilvi, joka kuuluu Pikku Leijona Oy:n alaisuuteen.</p> <p>Opinnäytetyöprosessin aikana suunniteltiin, toteutettiin ja arvioitiin neljä pedagogista tunnekasvatustuokiota, joiden tavoitteena oli tukea lasten tunteiden tunnistamista ja nimeämistä, ilmaisua ja säätelyä. Tunnekasvatustuokioiden kokonaisuus nimettiin Tunnetarha-kerhoksi. Pedagogisia tunnekasvatustuokioita varten laadittiin neljä pedagogista suunnitelmaa, joiden tarkoituksena oli havainnollistaa toimeksiantajalle Tunnetarha-kerhon sisältöä. Pedagogiset suunnitelmat mukailivat varhaiskasvatussuunnitelman (2016) perusteita. Toiminnassa hyödynnettiin asiakirjan mukaisia monipuolisia työtapoja, joita olivat leikki, draama sekä taiteellinen ilmaisu ja kokeminen. Jokaisella tunnekasvatustuokiolla oli oma teema, joita olivat tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen, tunteiden säätely ja ilmaisu sekä myötätunto itseä ja muita kohtaan. Opinnäytetyön teoreettisena viitekehysenä toimi tunneälyteoria.</p> <p>Opinnäytetyöprosessin aikana kerättiin palautetta lapsilta ja toimeksiantajalta. Palautteen perusteella opinnäytetyön tavoitteet täyttyivät, sillä toimeksiantaja oli tyytyväinen Tunnetarha-kerhon toteutukseen. Toimeksiantaja koki Tunnetarha-kerhon toiminnan tarpeelliseksi lasten tunnetaitojen tukemiselle. Lasten palautteen perusteella lapset nauttivat Tunnetarha-kerhon toiminnasta ja saivat kokemuksen tunnetaitoihin tutustumisesta. Pedagogisten suunnitelmien pohjalta rakennettua Tunnetarha-kerhon -mallia toimeksiantaja voi hyödyntää jatkossa toiminnassaan. Opinnäytetyön jatkokehitysideana voisi toimia tutkimus tunnekasvatustuokioiden tuloksellisuudesta.</p>	
Avainsanat tunteet, tunnetaidot, tunnekasvatus, varhaiskasvatus	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Filiz Yagli, Roosa Peltola			
Title of Thesis Tunnetarha-kerho for children aged 4 – 5 in kindergarten Poutapilvi			
Date	10.29.2018	Pages/Appendices	88/4
Supervisor(s) Anne-Leena Juntunen, lecturer in social sciences			
Client Organisation /Partners Poutapilvi, Pikku Leijona Oy			
<p>Abstract</p> <p>The aim of the thesis was to plan, execute and evaluate four pedagogic emotional learning lessons for children aged 4–5 years. The aim of the thesis was to make emotions and emotional skills familiar to children. The aim of the thesis was that children would enjoy their time in arranged activities.</p> <p>The thesis was a practice-based study which contained development work. The thesis was commissioned by the kindergarten Poutapilvi. The thesis process contained planning, executing and evaluating, and the main aim was to support children's ability to recognize and name emotions and express and regulate emotions. The ensemble of the four emotional learning lessons was named Tunnetarha-kerho. The emotional education lessons were given on the basis of the pedagogic plans in accordance with the national early childhood education plan (2016). Play, drama and artistic expression and experience were methods used in the activities. Each emotional learning lesson had a theme of its own. The themes included recognizing and naming emotions, expressing and regulating emotions and compassion for yourself and others. The theoretical framework of the thesis was based on the theory of emotional intelligence.</p> <p>The kindergarten Poutapilvi can utilize the created content of the Tunnetarha-kerho in their upcoming activities. Feedback from the children and the kindergarten Poutapilvi was collected throughout the thesis process. Based on the feedback, the objectives of the thesis were achieved, because the kindergarten Poutapilvi was content with the implementation of the activity. The staff of the kindergarten Poutapilvi felt that the activities formed a useful method for supporting emotional skills. Based on the children's feedback, the children were enjoying their time in Tunnetarha-kerho and got an opportunity to get to know emotional skills. A topic for further study could be emotional education lessons and their effect on kindergarten children.</p>			
<p>Keywords emotions, emotional skills, emotional education, early childhood learning</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	PÄIVÄKOTI POUTAPILVI TYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ	8
3	TUNNEÄLY TUNNETAITOJEN LÄHTÖKOHTANA	9
3.1	Tunteet	9
3.2	Tunneäly ja siihen perustuvat tunnetaidot	10
3.2.1	Tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen	12
3.2.2	Tunteiden säätely	13
3.2.3	Tunteiden ilmaisu	13
3.3	Aikuisen ja ympäristön vaikutus lapsen tunnetaitojen kehittymiseen	14
4	4-5-VUOTIAIDEN LASTEN TUNNETAIDOT	16
5	TUNNEKASVATUS TUKENA LAPSEN TUNNETAITOJEN KEHITYKSESSÄ	18
5.1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016)	20
5.2	Tunnekasvatus varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaisesti	21
5.3	Tunnekasvatus Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti	23
6	MONIPUOLISET TYÖTAVAT PÄIVÄKODIN TUNNEKASVATUKSESSA	25
6.1	Leikki tunnekasvatuksen tukena	25
6.2	Draama tunnekasvatuksen tukena	28
6.3	Taiteellinen ilmaisu ja kokeminen tunnekasvatuksen tukena	29
7	OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN KUVAUS	31
7.1	Opinnäytetyön aiheen valinta, tarkoitus ja tavoitteet	31
7.2	Opinnäytetyön aikataulu	32
8	TUNNETARHA-KERHON TUOTEKEHITYSPROSESSI	33
8.1	Ongelmien ja kehittämistarpeiden tunnistaminen	33
8.2	Ideavaihe	35
8.3	Luonnosteluvaihe	37
8.4	Tuotteen kehittäminen	38
8.5	Tuotteen viimeistely	40
8.6	Tunnetarha-kerhon päivien sisältö	41
8.6.1	Tutustumiskerta	43
8.6.2	Perustunteisiin tutustuminen	45
8.6.3	Tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen	46

8.6.4	Tunteiden säätely ja ilmaisu.....	47
8.6.5	Myötätunto itseä ja muita kohtaan	48
9	TUNNETARHA-KERHON PALAUTTEEN KERUU JA ANALYYSI	51
9.1	Lasten palaute.....	51
9.2	Toimeksiantajan palaute.....	53
10	KEHITTÄMISTYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	56
11	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	58
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	62
	LIITE 1: PEDAGOGISET OHJAUSUUNNITELMAT	65
	LIITE 2: INFOKIRJE	86
	LIITE 3: LASTEN PALAUTE HYMYNAAMOJEN AVULLA	87
	LIITE 4: DIPLOMI	88

1 JOHDANTO

Tunnetaitoja käytetään arkipäivän elämässä jatkuvasti. Ne ovat taitoja, jotka muodostavat sosiaalista käyttäytymistä. Ihminen käyttää tunnetaitoja tarkoituksellisesti, mutta myös tiedostamatta. Tunnetaidot vaikuttavat moniin eri asioihin, kuten tekoihin ja ajatuksiin. (Peltonen 2005, 12.) On olemassa erilaisia tunnetaitoja, joita ovat esimerkiksi toisen asemaan asettuminen, tunnelmaan eläytyminen sekä muiden ihmisten tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen. (Peltonen 2005, 16.) Arkielämässä tunteita koetaan, mutta niitä ei välttämättä nimitä. Kun asiasta puhutaan, tulevat tunteet myös nimetyiksi. (Peltonen 2005, 15.)

Keskustelu tunnekasvatuksesta ja sen tärkeydestä on viime vuosina kasvanut. Aiheeseen on alettu kiinnittämään yhä enemmän huomiota suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Surakka (2013) tutki pro gradu -tutkielmassaan päiväkotikäisten lasten tunnetaitoja ja tunnetaitojen tukemista. Tutkimuksen mukaan lapset nimesivät ja sanoittivat tunteita useammin silloin, kun tilanteessa oli mukana aikuinen ohjaamassa. Tunteiden nimeäminen ja sanoittaminen oli vähäisempää lasten toimiessa keskenään, jolloin he nimesivät suurimmaksi osaksi vain omia tunteitaan. Aikuisen läsnä ollessa vuorovaikutustilanteessa lapset nimesivät useammin myös muiden tunteita. (Surakka 2013, 81.)

Tunnekasvatuksesta on alettu puhumaan yhä enemmän yhteiskunnallisella tasolla, mutta esimerkiksi tarkasteltaessa valtakunnallista varhaiskasvatussuunnitelmaa (2016), tunnekasvatuksen näkyvyys asiakirjassa voisi olla laajempaa. Tunnekasvatus on kuitenkin nähtävissä päiväkodin arjessa. Tunnetaitoja opetellaan päiväkodin arkisten asioiden, kuten ruokailun ja pukemisen yhteydessä.

Tunnetaidot pohjautuvat tunteiden havaitsemiseen ja tiedostamiseen. Nämä taidot ovat tärkeitä myös ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen kannalta. Kun ihminen havainnoi ja tiedostaa omia tunteitaan, hänen on helpompaa oivaltaa myös muiden tunteita. (Mielenterveysseura s.a.) Jokainen ihminen kokee tunteen, eli emotionin, eri tavalla. Sen voi kokea negatiivisena tai positiivisena. Useimmissa kulttuureissa samalla tavalla oivalletuilla tunteilla tarkoitetaan perustunteita. Perustunteita ovat muun muassa ilo, viha, pelko, inho ja hämmästyminen. (Vilkko-Riihelä 1999, 476–478.)

Opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka aihe on päiväkotikäisten lasten tunteisiin ja tunnetaitoihin tutustuminen. Opinnäytetyön toimeksiantaja on yksityinen, kuopiolainen päiväkotipoutapilvi, joka kuuluu Pikku Leijona Oy:n alaisuuteen. Tunnekasvatustuokioita järjestetään 4–5-vuotiaille lapsille. Tuokioiden kokonaisuutta kutsutaan Tunnetarha-kerhoksi.

Työn teoreettisena viitekehyksenä toimii tunneälyteoria. Työtä peilataan varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2016), sillä työ sijoittuu päiväkotiin. Opinnäytetyön tarkoituksena on suunnitella, toteuttaa ja arvioida tutustumiskerta sekä neljä ohjattua pedagogista tunnekasvatustuokioita päiväkotipoutapilvessä. Tuokioita varten tehdään viisi pedagogista ohjaussuunnitelmaa (liite 1), joita päiväkotipoutapilvi voi hyödyntää myös myöhemmin omassa toiminnassaan. Opinnäytetyön tavoitteena on tehdä

lapsille tunteet ja tunnetaidot tutuiksi. Tunnekasvatustuokioiden avulla pyritään tukemaan lasten tunteiden tunnistamista, nimeämistä sekä säätelyä ja ilmaisua. Tavoitteena on myös, että lapset nauttivat toiminnasta.

2 PÄIVÄKOTI POUTAPILVI TYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Työn toimeksiantaja on kuopiolainen päiväkotipoutapilvi, jonka omistaa yksityinen yritys Pikku Leijona Oy. Pikku Leijonalla on Kuopiossa viisi päiväkotia ja se on aloittanut toimintansa vuonna 1995. Poutapilvi on aloittanut toimintansa vuonna 2014. Pikku Leijonan arvoihin kuuluvat turvallisuus, lapsilähtöisyys, kiireettömyys, aito välittäminen ja avoimuus. Näitä arvoja tukee pienryhmätoiminta, jota harjoitetaan Pikku Leijonassa. (Pikku Leijona 2017 a.)

Päiväkotipoutapilvi sijaitsee Itkonniemellä, lähellä erilaisia vierailukohteita. Poutapilvessä on alle kolmevuotiaiden sekä 3–5-vuotiaiden ryhmät. Ryhmät ovat kontaktissa toisiinsa ja tekevät yhteistyötä. Päiväkotipoutapilvi kuvailee toimintaansa kodinomaiseksi ja lapsen ideat huomioon ottavaksi. Toiminta keskittyy pienryhmiin, joiden tarkoituksena on huomioida kukin lapsi yksilöllisesti. Päiväkodin arkeen kuuluu myös englannin kielen opettelu satujen, lorujen, numeroiden ja laulujen avulla. Päiväkodissa työskentelee kaksi lastentarhanopettajaa, kolme lastenhoitajaa ja keittiötyöntekijä. (Pikku Leijona 2017 b.)

Poutapilvellä on oma varhaiskasvatussuunnitelma, mutta sen kirjoitusprosessi on vielä kesken. Suunnitelma tehdään Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa mukaillen ja se laaditaan Pikku Leijonan arvot ja toimintatavat huomioon ottaen. Ryhmäkohtainen suunnitelma on tarkoitus laatia syksyllä 2018. Lasten henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laativat yhteistyössä päiväkodin työntekijät sekä lapsen vanhemmat. Suunnitelmaan kirjataan lapsen perustiedot, erityistä huomiota kaipaavat asiat, tavoitteet sekä huomioita lapsen kehityksestä ja kasvusta. Suunnitelmassa on havaittavissa myös tunnekasvatuksellinen näkökulma, sillä siinä on huomioitu lapsen vuorovaikutustaidot. Kohdassa arvioidaan muun muassa lapsen tunteiden ilmaisua ja hallitsemista, pettymyksen-sietokykyä ja jännittämistä.

3 TUNNEÄLY TUNNETAITOJEN LÄHTÖKOHTANA

Opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä toimii tunneälyteoria. Tunnetaitoja on monenlaisia, mutta työssä syvennytään tunteiden tunnistamiseen ja nimeämiseen, säätelyyn ja ilmaisuun. Jotta on mahdollista ymmärtää tunnetaitojen merkitys, on ymmärrettävä tunneälyä. Koska tunneäly on hyvin laaja käsite, siitä on valittu vain tietyntyyliset tunteiden osa-alueet. Tässä työssä käytetään käsitettä tunnetaidot tunneälyn sijaan.

Tässä pääluvussa kuvataan, mitä tunneäly ja tunnetaidot ovat. Eri tutkijat ovat määritelleet tunneälyyn ja tunnetaitoihin liittyviä kykyjä eri termein, mutta määritelmässä on paljon yhtäläisyyksiä näiden kahden käsitteen välillä. Aluksi kuvataan, mitä tunteet ovat, jonka jälkeen esitetään tunneälyteoria. Tämän jälkeen kuvataan, kuinka tunneäly linkittyy tunnetaitoihin, sillä tässä työssä jatkossa käytetään tunneälyn sijaan käsitettä tunnetaidot. Työssä käytetään tunnetaidot-käsitettä, koska työssä keskitytään tunneälyn tiettyihin tunnetaitojen osa-alueisiin, joihin toiminta Tunnetarhakerhossa keskittyy. Kappaleen lopuksi kuvataan näitä kolmea tunnetaitojen osa-aluetta, joita ovat tunteiden tunnistaminen, nimeäminen sekä säätely ja ilmaisu.

3.1 Tunteet

Tunteet voidaan kuvailla kokonaisvaltaisiksi ja subjektiivisiksi kehon ja mielen tiloiksi, joiden tehtävänä on varmistaa hengissä säilymisemme ja ympäristöön optimaalinen sopeutumisemme. (Kokkonen 2017, 11; Nummenmaa 2010, 13). Tunteet koostuvat ajatusisällöistä/tulkinnoista, fysiologisista reaktioista, ja toimintayllykkeistä. (Coleman 1997, 341; Jalovaara 2005, 27; Kokkonen 2017, 12). Tunteet ohjaavat meitä menemään jotakin tietynlaista asiaa kohti tai siitä pois päin ja tällä tavoin ohjaavat meidän tarkkaavaisuuttamme ja muistiamme. (Jalovaara 2005, 26; Vilkkio-Riihelä 1999, 476–477). Ihminen voi kohdata esimerkiksi murisevan koiran, huomata sydämensä kiihtyneen lyönnin, jolloin hän vaistomaisesti alkaa etsiä pakoreittiä tilanteesta. Ihminen voi haluta lähestyä jotain asiaa tai tilannetta, mikäli se on hänen tavoitteidensa ja tarpeidensa mukainen. Esimerkiksi ihastumisen kohdalla yleensä ihmiset ovat malttamattomia pääsemään ihastustensa seuraan. (Vilkkio-Riihelä 1999, 476–477.) Ihmisellä on myös luontainen taipumus vältellä epämiellyttäviä asioita, olla huomioimatta neutraaleja tekijöitä ja mennä kohti mielihyvää tuottavia asioita. (Tompuri 2016, 27).

Jokainen ihminen kokee tunteen, eli emotion, eri tavalla. Emotion voi kokea joko miellyttävänä, epämiellyttävänä tai neutraalina. (Tompuri 2016, 26; Vilkkio-Riihelä 1999, 476–477.) Ihmisen luonteenpiirteet ja aiemmat kokemukset vaikuttavat henkilön tunnekokemuksiin ja tunnereaktioihin. (Tompuri 2016, 27). Tunteen perusominaisuuksiksi kutsutaan kestoa, intensiteettiä ja sävyä. Tunnetta kuvaillaan lyhytaikaiseksi tilaksi, sillä kukaan ei voi tuntea esimerkiksi suurta hämmästyksiä useita päiviä. Mieliä puolestaan on tunnetta pitkäkestoisempi tila, joka voi kestää useitakin päiviä. Intensiteetti merkitsee sitä, miten voimakas tunne on. Voimakkuus voidaan havaita fysiologisista reaktioista, kuten hikoilusta ja punastumisesta. Tunnesävy merkitsee tunteen laatua, onko tunne esimerkiksi vihainen, miellyttävä vai ahdistava. Tunteet voivat olla myös toistensa sävykirjoja, jotka koostuvat monista eri sävyistä. (Vilkkio-Riihelä 1999, 476.)

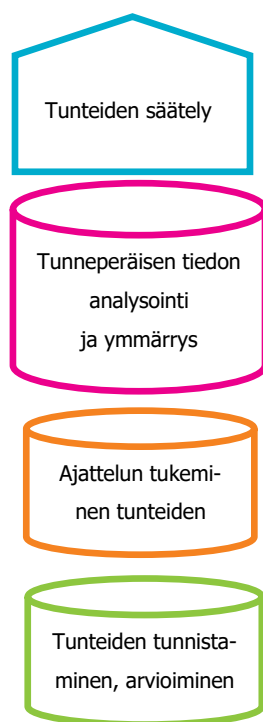
Tunteet, jotka tunnustetaan samoiksi erilaisissa kulttuureissa, ovat perustunteita. (Vilkko-Riihelä 1999, 476). Perustunteet ovat luonteeltaan evolutiivisia ja niiden tehtävä on ollut varmistaa lajin eloonjääminen varmistamalla esimerkiksi ruoan saantia, lisääntymistä ja sosiaalisen kontaktin ylläpitoa. (Nummenmaa 2010, 12; Tompuri 2016, 26.) Perustunteita ovat muun muassa ilo, viha, pelko, inho ja hämmästyminen. Nämä tunteet ovat auttaneet ihmislajin selviytymisessä. Ne aiheuttavat ihmisissä erilaisia fysiologisia reaktioita. Ne näkyvät ilmeissä, silmien ja pään liikkeissä, asennoissa, eleissä äännehälyksissä ja puheessa. (Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Nurmi, Pulkkinen ja Ruoppila 2014, 115.) Esimerkiksi hämmästyksen tunne saa ihmisen kulmakarvat nousemaan, jolloin hänen on mahdollista nähdä paremmin. (Vilkko-Riihelä 1999, 476–478; Tompuri 2016, 27). Ihminen ei aina ole tietoinen omista tunnereaktioistaan, sillä niistä vain osa tulee ihmisen tietoisuuteen. (Tompuri 2016, 27). Motiivit ja tunteet ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa. Tunteet ovat joskus myös motiiveja, esimerkiksi onnellinen ihminen haluaa viettää aikaa niiden ihmisten kanssa, jotka saavat hänessä aikaan onnen tunteen. (Vilkko-Riihelä 1999, 476; Pakarinen ja Roti 1996, 121.)

3.2 Tunneäly ja siihen perustuvat tunnetaidot

Tunneäly on käsitteenä suhteellisen tuore, eikä siitä ole vakiintunutta yksittäistä määritelmää. Tunneälyn, englanniksi ”emotional intelligence”, nostivat esille tutkijat Peter Salovey ja John Mayer vuonna 1990. Tunneäly-käsitteeseen on päädytty toisaalta tutkimalla ihmisen lahjakkuuden eri ilmenemismuotoja ja toisaalta elämäänsä tyytyväisiä ja hyvinvoivia ihmisiä. Tunneäly nähdään yleisen älykkyyden kaltaisena kykenä, jota voi kehittää riippumatta henkilön synnynnäisistä luonteenpiirteistä. Tunneälyn vahvistamisessa ovat hyödyksi ihmisen halu, rohkeus ja innostus kehittää itseään. (Kokkonen ja Saarinen 2003, 17.)

Goleman on määritellyt tunneälyn viiteen osa-alueeseen, joita ovat omien tunteiden tiedostaminen, tunteiden hallitseminen, motivaation löytäminen, muiden tunteiden havaitseminen ja ihmissuhteiden hoito. (Goleman 1995, 65). Kokkonen ja Saarinen (2003) mukaan tunneäly on kykyä tunnistaa ja tulkita omia ja muiden tunteita sekä muodostaa kyseisistä aistihavainnoista tilanteeseen sopivia päätelmiä oman ajattelun ja toiminnan tueksi. Tunneälyssä on heidän mukaan kyse ihmisiin ja tilanteisiin liittyvistä tunnetiedoista- ja taidoista ja näihin rakentuvista toimintatavoista. Tunneälyssä on tärkeintä olla tietoinen omista tunteistaan ja säädellä impulssejaan sekä toimintaansa hyvän moraalien ja mielikuvituksen avulla. (Terveyskirjasto s.a.)

Mayerin, Caruson ja Saloveyn (2016) mukaan tunneäly koostuu seuraavista kyvyistä ja taidoista: tunteiden säätely, tunneperäisen tiedon analysointi ja ymmärrys, ajattelun tukeminen tunteiden avulla sekä tunteiden tunnistaminen, arvioiminen ja ilmaisu. (Kokkonen, Mayerin, Caruson ja Saloveyn mukaan, 2010, 44). Kuvio 1 havainnollistaa tunneälyä ja siihen lukeutuvia tunnetaitoja. Eri tunnetaidot on aseteltu kaaviossa tietyn mukaiseen järjestykseen. Tunteiden tunnistaminen, arvioiminen ja ilmaisu ovat kaikkien tunnetaitojen pohjalla, koska ilman kyseisiä taitoja tunteiden säätely olisi haastavaa. (Kokkonen, Mayerin, Caruson ja Saloveyn mukaan, 2010, 44.)

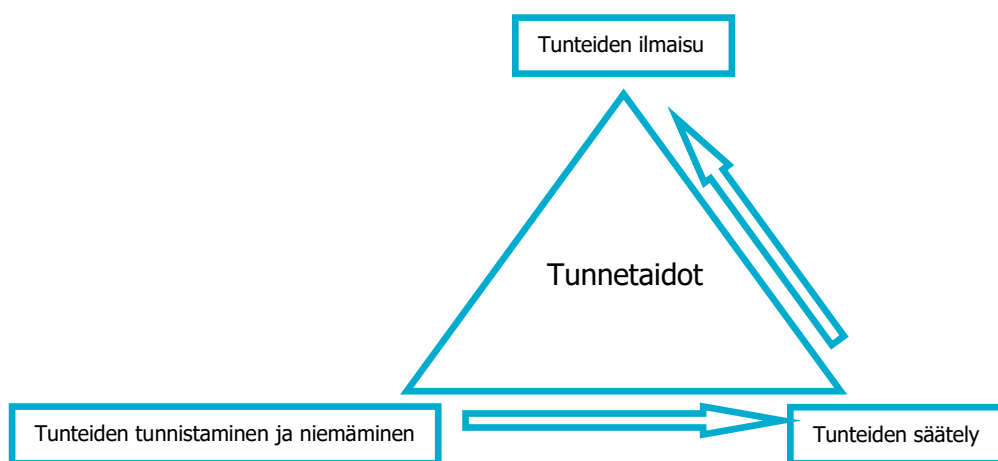
KUVIO 1: Tunneäly ja siihen lukeutuvat tunnetaidot (Kokkonen, Mayer, Caruso ja Salovey mukaan 2010, 44).

Tutkimustulokset ovat osoittaneet, että tunneälykkäitä ihmisiä yhdistävät useat piirteet ja ominaisuudet. (Goleman 1997, 57). Tunneälytaitoinen ihminen on tietoinen omista ajatuksistaan ja tunteistaan sekä luottaa itseensä. (Isokorpi 2004, 16). Tunneälytaitoinen henkilö tiedostaa ja hallitsee omat tunteensa. (Goleman 1997, 57). Omien tunteiden tiedostaminen ja hallitseminen mahdollistaa myös tunteiden selvittelyn ja läpikäymisen. Henkilö pystyy tekemään havaintoja esimerkiksi siitä, mistä tilanteista eri tunteet heräävät ja miten erilaiset tunteet vaikuttavat hänen ajatuksiinsa ja tekoihinsa. (Isokorpi 2004, 16–17.) Tunneälykäs ihminen tulee itsensä kanssa toimeen. Hän kunnioittaa itseään ja näkee itsensä arvokkaana sekä pystyy hallitsemaan omia ajatuksiaan ja tunteitaan. (Isokorpi 2004, 24.) Isokorven (2004) mukaan hyvät tunnetaidot ilmenevät myös henkilön sosiaalisissa taidoissa. (Isokorpi 2004, 16–17). Tunneälykäs eläytyy toisen ihmisen elämykselliseen todellisuuteen, on aidosti läsnä tilanteessa sekä kykenee suhtautumaan ja ottamaan muiden ajatukset huomioon. Hän huomaa myös omien tunnetilojen vaikutuksen toisiin. (Isokorpi 2004, 16–30.)

On havaittu, että henkilöt, joilla on kyky tiedostaa ja hallita omia tunteitaan sekä ymmärtää ja suhtautua muiden tunteisiin, ovat muita paremmassa asemassa elämän eri osa-alueilla ja heillä on hyvä kyky tulla toimeen itsensä ja toisten kanssa. Henkilöt, joilla on hyvät tunnetaidot- ja kyvyt, ovat myös tyytyväisempiä elämäänsä ja aikaansaavempia arjessa. Päinvastoin henkilöt, jotka eivät kykene hallitsemaan tunne-elämäänsä, käyvät jatkuvasti läpi sisäisiä taisteluja itsensä kanssa. (Goleman 1997, 57; Kokkonen ja Saarinen 2003, 16.) Tunneälyä koskevat tutkimukset ovat osoittaneet, että lapset, jotka osasivat tulkita henkilöiden sanattomia tunneilmaisuja, olivat tunne-elämältään tasapainoisempia. Lapset olivat myös koulun pidetyimpiä oppilaita ja menestyivät koulussa keskimääräisesti paremmin kuin muut oppilaat. (Goleman 1997, 128–129.)

Tunneälytaitojen oppiminen ja kehittäminen on pitkäjänteistä toimintaa ja ne kehittyvät läpi elämän vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Tunnetaitojen kehittämiseen ei voida antaa suoranaista ratkaisua tai ohjetta, sillä tunneälytaidot ovat yksilölliset jokaisella henkilöllä. Ratkaisevana tekijänä nähdään ihmisen halu oppia kohtaamaan tunteensa sekä toimia tunneälykkäällä tavalla. (Isokorpi 2004, 65; Opetushallitus 2013.)

Tunnetaidoista ei ole vakiintunutta määritelmää ja niistä puhutaan kirjallisuudessa monin eri käsittein. Tunnetaitojen ytimen näyttävät muodostavan kuitenkin tunteiden tunnistaminen, nimeäminen, ilmaisu ja säätely, jotka löytyvät myös tunneälyn teoreettisista malleista. Jatkossa tarkastelemme näitä kolmea tunneälyn kuuluvaa tunnetaitoa. Alla oleva kuvio 2 havainnollistaa niitä tunnetaitoja, joihin työssä keskitytään.

KUVIO 2: Valitsemmamme tunnetaitojen osa-alueet (Peltola ja Yagli, Goleman 1995, mukaillen 2018).

3.2.1 Tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen

Tunnetaitojen kulmakivi on omien tunteiden tunnistaminen. Golemanin (1995) mukaan tunteiden tunnistaminen ilmenee ihmisen tietoisena olemisena omista tunteistaan ja tuntemuksistaan. Tunteiden tunnistaminen edellyttää hyvää itsetuntemusta. (Goleman 1995, 69.) Ihmisen tulee tunnistaa ja tiedostaa omat todelliset tunteensa, sillä ilman tätä taitoa ihminen on altis jäämään tunteidensa valtaan. (Goleman 1995, 65). On tutkittu, että jo alle kaksivuotiaat lapset pystyvät tunnistamaan, erottelemaan ja nimeämään tunteita tutkimustilanteissa. Jokapäiväisessä elämässä tunteiden tunnistaminen on kuitenkin haastavampaa aikuisillekin. (Saarinen ja Kokkonen 2003, 28.)

Arjessa heikko tunteiden tunnistus voi ilmetä esimerkiksi vaikeutena eritellä huonon olon takana olevia tunteita, jolloin hankala olotila saattaa pitkittyä. Ihmisen tuntiessa vihaa hänen voi olla haastava tunnistaa, johtuuko tunne esimerkiksi pettymyksen, pelon, turhautumisen tai yksinäisyyden tunteesta. Joissain tilanteissa tunteita on vaikea tunnistaa ajoissa, jolloin tunteiden tunnistus saattaa tapahtua kesken tunnekokemusten tai niiden päätyttyä. (Goleman 1995, 69.)

Tunteiden tunnistaminen on tärkeää myös vuorovaikutussuhteiden kannalta, koska yleensä ihminen, joka tunnistaa ja kohtaa omat tunteensa, kykenee myös tunnistamaan toisten ihmisten tunteita. (Saarinen ja Kokkonen 2003, 28). Tällöin henkilö ymmärtää, että ihmiset kokevat asioita eri tavalla samassa tilanteessa, esimerkiksi kahdella ihmisellä voi samassa tilanteessa herätä eri tunteita. (Iso-korpi 2004, 20.)

Vaikeudet tunteiden tunnistamisessa ja nimeämisessä voivat johtua lapsen kasvuympäristöstä. Tutkimusten mukaan väkivaltaisissa perheissä kasvaneiden lasten on vaikeampi tulkita kasvonilmeiden perusteella toisen henkilön tunnetiloja. Tutkimustulosten perusteella tällaisissa olosuhteissa kasvanneet lapset tulkitivat surun ja pelon ilmaukset vihaksi. Lapset ovat ikään kuin herkempiä tunnistamaan vihan tunteen. (Nummenmaa 2010, 87.)

3.2.2 Tunteiden säätely

Tunteiden säätelyllä tarkoitetaan henkilön kykyä säädellä omia ja muiden ihmisten tunteita halutun päämäärän saavuttamiseksi tilanteeseen sopivilla tavoilla. (Kokkonen 2017, 44). Tunteiden säätelyllä pyritään vaikuttamaan tunteiden aiheuttamaan käytökseen niin, ettei siitä aiheudu vaaraa itselle tai muille. (Tompuri 2016, 27). Tavoitteena tunteiden säätelyssä ei ole tunteiden tukahduttaminen, vaan niiden tasapainoinen ja järkevä ilmaisu. (Goleman 1997, 81; Tompuri 2016, 27). Esimerkiksi ihminen, joka osaa säädellä tunteitaan taitavasti, kykenee sietämään turhautumistaan ja hallitsemaan aggressiivisia yllykkeitään. (Jalovaara 2005, 96).

Onnistuneen tunteiden säätelyn kannalta on tärkeää, että henkilö kykenee tunteensa tunnistamisen jälkeen ymmärtämään ja hyväksymään omat tunteensa. (Kokkonen 2017, 45). Kun henkilö tiedostaa omat tunteensa, hän todennäköisesti pystyy säätelemään omia ja toisten tunteita. (Saarinen ja Kokkonen 2003, 27). Tunteiden tunnistaminen ja tunnekokemuksen muuttaminen säätelemällä merkitsevät kuitenkin eri asioita, mutta ne ovat keskeisesti sidoksissa toisiinsa. Ihminen, joka ymmärtää olevansa vihainen, haluaa usein päästä yli kyseisestä tunnetilasta. Esimerkiksi jos lapsi on surullinen, voimme tunnistaa tämän olotilan yhdessä ja lohduttaa lasta esimerkiksi piristämällä. Vaikka lapsi piristyisikin, voi tunne jäädä silti lapsen mieleen pidemmäksi aikaa. Tällöin tunne jää ikään kuin kytemään. (Goleman 1995, 71.)

Ihmiset käyttävät erilaisia keinoja tunteiden säätelyyn. Karkeasti tunteiden säätelykeinot voidaan jakaa toisaalta tunteiden hyväksymiseen ja toisaalta muuttamiseen tähtääviin keinoihin. Tunteiden muuttamisessa voidaan käyttää apuna esimerkiksi musiikin kuuntelua, liikuntaa ja ystävien kanssa keskustelua. Tunteiden säätelykeinot voivat tuottaa mielihyvää ja vahvistaa hyvinvointia. (Nummenmaa 2010, 152.) Ihminen, joka kykenee säätelemään tunteitaan, kykenee suhtautumaan yleensä avoimemmin eri tunteisiin sekä omaa keinoja, joiden kautta hän voi heikentää tai voimistaa tunteitaan. (Kokkonen 2017, 44).

3.2.3 Tunteiden ilmaisu

Tunteet ovat sosiaalisia reaktioita ja niihin liittyy näkyviä sekä kuuluvia käyttäytymisen muutoksia eli tunteiden ilmauksia. (Nummenmaa 2010, 76). Tunteiden tunnistaminen on vahvasti sidoksissa tunteiden ilmaisuun. Omien tunteiden tunnistaminen helpottaa myös tunteiden ilmaisua. (Saarinen ja Kokkonen 2003, 28.)

Tunteiden ilmaisu vaatii vilpittömyyttä ja tarkkuutta. Ilmaisuun vaikuttaa myös kulttuurien normit. (Saarinen ja Kokkonen 2003, 28.) Kulttuuri vaikuttaa esimerkiksi siihen, miten vahvasti tunne ilmaistaan tai kätketään. (Goleman 1997, 24). Kun ymmärtää oman kulttuurinsa tunnekieltä, on mahdollista välttyä turhilta väärinkäsityksiltä. (Saarinen ja Kokkonen 2003, 33). Esimerkiksi suru on vaikeasti käsiteltävä tunne ja kulttuurimme opettaa, ettei sitä saa näyttää liikaa ulospäin esimerkiksi työpaikalla. Kulttuuriset normit heijastuvat myös odotuksiin, kuinka tiettyyn ikäryhmään kuuluvat ihmiset ilmaisevat tunteitaan. Erityisesti aikuisten keskuudessa tunteiden ilmaisu voi olla heikkouden ja hallitsemattomuuden merkki. (Saarinen ja Kokkonen 2003, 33.)

Suuri osa tunteiden ilmaisusta on sanatonta viestintää ja välittyy kehonkielestämme. Tällä tarkoitetaan ilmeitä, eleitä, liikkeitä ja kehon asentoja. Myös se, miten puhumme tai käytämme tilaa vaikuttaa siihen, miten ilmaisemme tunteitamme sanattomasti. (Saarinen ja Kokkonen 2003, 28.) Tunteiden ilmaisu voi tuntua joskus vaikealta. Ahdistavissa tilanteissa tunteiden ilmaiseminen voi olla haastavaa ja niukkaa. Tukahdetut tunteet aiheuttavat ihmisille ahdistusta ja tunnemyrskyjä. (Saarinen ja Kokkonen 2003, 34–35.) Tunteiden ilmaisun kannalta on tärkeää, että ihminen hyväksyy ja kohtaa omat tunteensa. (Saarinen ja Kokkonen 2003, 36–37).

3.3 Aikuisen ja ympäristön vaikutus lapsen tunnetaitojen kehittymiseen

Tunneäly ja siihen pohjautuvat tunnetaidot alkavat kehittyä ihmisellä jo sikiövaiheessa. (Numminen 2005, 172). Tunnetaitojen perusta valetaan ensimmäisten elinvuosien aikana vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. (Goleman 1997, 132). Ympäristön, lasta hoivaavien aikuisten ja lapsen välinen turvallinen, välittävä ja vastavuoroinen vuorovaikutussuhde on merkittävä tekijänä tunnetaitojen kehittämisessä. (Airas 2005, 15; Poikkeus 2011, 97; Tompuri 2016, 28). Lasta hoivaavien aikuisten tarjoama huolenpito, läheisyys ja tunnetason vuorovaikutus luovat pohjaa lapsen tunnetaitojen kehitykselle. (Airas 2005, 15; Nummenmaa 2005, 179; Nummenmaa 2010, 179; Puolimatka 2004, 49). Kun pieni vauva tuntee alkuun tunteita kehollisesti ja kokonaisvaltaisesti mielihyvän ja mielihyvän kokemusten muodossa, alkavat lapsen tunnekokemukset pikku hiljaa jäsentyä yhä selkeämmiksi ja tarkemmiksi turvallisessa sekä kannattelevassa vuorovaikutuksessa hoivaavaan aikuiseen. Samalla lapsen kyky säädellä omia tunteitaan vahvistuu alkuun tunteidensäätelyn tapahtuessa pitkälti aikuisen varassa. (Nummenmaa 2010, 181.)

Lapsen tasapainoinen tunne-elämän kehitys edellyttää aikuiselta riittävän emotionaalisen läsnäolon ja saatavilla olon lisäksi taitoa havainnoida ja kohdata lapsen tunnetiloja sekä vastata niihin (Airas 2005, 15; Nummenmaa 2010, 179). Mikäli lasta hoivaava aikuinen ei kykene jostain syystä vastaamaan lapsen tunteisiin tai ottamaan niitä hyväksyvästi vastaan, esimerkiksi lapsi voi lakata ilmaisemasta tunteitaan. Tunne-elämän kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapsi saa kokemuksen siitä,

että hänen tunteitaan ymmärretään ja ne ovat merkityksellisiä suhteessa lapsen sisäisiin kokemuksiin ja ulkoisiin tapahtumiin. Tunne-elämän tasapainoinen kehitys edellyttää vanhemmilta myös rakkauden ja arvostuksen osoittamista lasta kohtaan. (Puolimatka 2004, 49.)

Tunnetaitojen kehittymiseen vaikuttavat myös kasvatusten menetelmät, sillä vanhempien rooli on suuri tunnetaitojen opettamisessa lapsille. (Goleman 1997, 133). Vanhempien johdonmukainen kasvatusta rajojen asettaminen luovat pohjaa tunnetaitojen kehittymiselle. (Tompuri 2016, 28). Vanhemmat voivat auttaa lasta tunteiden tunnistamisessa ja säätelyssä, kuten olemalla tukena arjen pettymyslanteissa (Goleman 1997, 133). Tutkimukset ovat osoittaneet empatian kokemisesta, että lapset pystyivät eläytymään toisten tunteisiin, kun vanhemmat kertoivat lapsille heidän käytöksensä aiheuttavan toisille kurjaa oloa sen sijaan, että vanhemmat olisivat tuominneet pelkästään lapsen teon. (Goleman 1997, 234).

Tunnetaitoja omaava henkilö on yleensä sosiaalisesti lahjakas ja kykenee asettumaan muiden asemaan. (Jalovaara 2005, 11). Omien tunteiden tunnistaminen ja rakentavien tunnereaktioiden muodostaminen mahdollistavat henkilön kehittymisen ja oppimisen. (Lonka 2015, 144). Hyvät tunnetaidot mahdollistavat usein selviytymään hankalista tilanteista ja löytämään niihin ratkaisuja. (Lonka 2015, 144). Lapsen kehittyneet tunnetaidot voivat ilmetä esimerkiksi kykynä leikkiä muiden lasten kanssa sekä säädellä omaa tahtoaan. (Jalovaara 2005, 96).

Puutteelliset tunnetaidot ilmenevät monin eri tavoin lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä. Tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmat voivat ilmetä lapsella oppimisvaikeuksina. (Isokorpi 2004, 138.) Vaikeudet tunne-elämässä voivat aiheuttaa oppimisen ilon katoamisen ja koulumotivaation heikkenemisen. Lisäksi koulunkäyntiin liittyvät ongelmat voivat aiheuttaa lapselle ahdistuneisuutta, pelokkuutta ja masentuneisuutta sekä johtaa pahimmassa tapauksessa sosiaalisiin ongelmiin, kuten syrjäytymiseen. (Isokorpi 2004, 138; Kokkonen 2017, 43–44.)

Tunne-elämän pulmista kärsivä lapsi voi käyttäytyä aggressiivisesti, äkkipikaisesti ja impulsiivisesti. (Kokkonen 2017, 43). Mikäli lapsi ei ole oppinut tunnistamaan, sietämään ja hyväksymään joitakin tunnekokemuksia, hän saattaa ottaa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa niin sanotusti tunnejohtajan roolin. Tällöin lapsi kontrolloi, mitä tunteita leikissä saa näyttää tai tuoda esiin. Muiden lasten tunteet, joita lapsi ei itse kykene tuntemaan, kuten iloa, voivat aiheuttaa lapselle ahdistusta. Tällaisessa tilanteessa lapsi voi esimerkiksi viedä toiselta lapselta lelun pois, jotta toinen lapsi ei tuntisi ilon tunnetta. Lapsi saattaa myös hämmentyä toisten lasten avoimesta tunteiden ilmaisusta. (Isokorpi 2004, 138.)

Puutteet lapsen tunnetaidoissa voivat johtua lapsen ylivillkkauksesta, keskittymiskyvyn puutteesta, kielen kehityksestä ja kasvuympäristöstä (Nummenmaa 2010, 87; Webster-Stratton 1999, 248). Kun lapsi ei pysty kertomaan tarpeistaan ja tunteistaan vanhemmilleen, tunnereaktioiden säätely koituu haastavaksi. Ympäristöltä saatu riittämätön tuki voi olla myös syy lapsen kehittymättömille tunnetaidoille. Vanhempien välttelevä keskustelutyyli omista ja lapsen tunteista voivat aiheuttaa lapselle vaikeuksia hallita tunteitaan. (Webster-Stratton 1999, 248.)

4 4-5-VUOTIAIDEN LASTEN TUNNETAIDOT

4–5-vuotias lapsi omaa itsetietoisuuden omista tunteistaan ja tunnereaktioista sekä ilmaisee jo hyvin tunteitaan. Voimakkaiden ja ikävien tunteiden vallassa lapsi hakee tukea ja lohtua esimerkiksi hoitajalta. (Kokkonen 2017, 83.) Tässä iässä lapsen voi olla kuitenkin vaikea hahmottaa, että kahta tunteita voi tuntea samanaikaisesti esimerkiksi iloa ja surua (Pakarinen ja Roti 1996, 44.) Lapsi on erityisen kiinnostunut toisten tunteista sekä niiden syistä (Kokkonen 2017, 83). Lapsi pystyy havaitsemaan muiden tunteita sekä vastaamaan niihin tilanteen mukaisesti, esimerkiksi lohduttamalla toista henkilöä, jolla on paha mieli. (Pakarinen ja Roti 1996, 44.)

Nelivuotiaan puhe on jo sujuvaa ja hän hallitsee äidinkielen perusrakenteet. Lapsi kykenee ilmaisemaan tunteitaan sanallisesti. (Alijoki 1998, 66.) Kielellisen kykyjen omaksumisen myötä lapsen on helpompi tuoda esille tunteitaan ja ajatuksiaan. Tunteiden ja ajatusten sanoittaminen vahvistaa lapsen tunteiden säätelyä. (Webster-Stratton 1999, 248.) Tästä huolimatta tunteenpurkaukset voivat olla voimakkaita ja rajuja. (Alijoki 1998, 66.) Erityisesti leikin yhteydessä lapsen voi olla vaikea hallita tunteitaan ja hän saattaa käyttäytyä aggressiivisesti ystäviään kohtaan. Aggressiivisuus voi ilmetä leikissä esimerkiksi tönimisenä tai huutamisena. Nelivuotiaat lapset ovat kuitenkin sen verran yhteistyökykyisiä, että he sovittelevat yleensä riitatilanteet kielellisesti. (Mannerheiminlastensuojeluliitto s.a a.)

Nelivuotias lapsi on aktiivinen ja tutkii ympäristöään innokkaasti. Lapsi kykenee toimimaan ryhmässä ja leikkimään yhdessä muiden kanssa, mutta ystävyssuhteet eivät ole vielä kiinnittyneitä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto s.a.; Alijoki 1998, 67.) Erityisesti roolileikit alkavat kiinnostamaan lasta. (Kurvinen ym. 2006, 159). Leikissä lapsi harjoittelee erilaisia taitoja, kuten kuuntelemista ja vuorottelua. (Alijoki 1998, 66). Lapsi osaa kuunnella muita sekä noudattaa leikin sääntöjä. (Alijoki 1998, 67). Ristiriitatilanteissa ja sääntöjen kertaamisessa lapset tarvitsevat aikuisen apua. (Kurvinen ym. 2006, 159).

Viisivuotiaalla lapsella on käytössään jo yli kaksituhatta sanaa ja hän osaa muodostaa kieliopillisesti oikeita lauseita. (Alijoki 1998, 69). Lapsi pystyy tunnistamaan ja nimeämään tunteitaan. (Kerola, Kujanpää ja Kallio 2008, 8). Lapsi on utelias ja kyselee paljon aikuiselta asioita sekä on erityisen kiinnostunut syy-seuraussuhteista. (Alijoki 1998, 69). Lapsi kykenee näkemään asiat osittain muiden näkökulmasta ja ymmärtää useimmiten, mikä toisesta tuntuu pahalta, mutta saattaa toimia silti vielä itsekeskeisesti. (Kurvinen ym. 2006, 160; Viikko-Riihelä 1999, 223). Viisivuotias osaa jo selvittää ristiriitatilanteita itsekkin, mutta saattaa tarvita aikuisen apua. (Kurvinen ym. 2006, 160).

Viisivuotias lapsi on yleensä tasapainoinen ja leikki toisten lasten kanssa onnistuu jo ilman jatkuvaa kinasteluta. (Alijoki 1998, 69). Lapsi käyttää leikissä paljon mielikuvitustaan ja nauttii monipuolisista ilmaisutavoista sekä harjoittelee ja kehittää tärkeitä taitoja, kuten toisen lohduttamista. (Kurvinen ym. 2006, 160; Rintakorpi, Rusanen, Kuusela ja Torkki 2014, 54). Lapsi leikkii paljon rooli- ja mielikuvitusleikkejä. (Vilkko-Riihelä 1999, 233). Leikki on sisällöltään rikkaampaa kuin aikaisemmin ja sisältää paljon erilaisia sääntöjä. (Alijoki 1998, 67). Kuvitteluleikki alkaa pikku hiljaa jäsentymään sekä

leikistä tulee monipuolisempaa. (Rintakorpi, Rusanen, Kuusela ja Torkki 2014, 54). Lapsi suunnittelee innokkaasti leikin jo etukäteen ja pyrkii toimimaan suunnitelmiensa mukaan. (Viikko-Riihelä 1999, 235).

4–5-vuotias lapsi haluaa olla yleensä iso ja taitava monessa asiassa. Lapsi on kuitenkin vielä hyvin haavoittuva sekä kaipaa tässä iässä vielä paljon hoivaa ja tukea, erityisesti tunteiden ilmaisussa ja säätelyssä. Lapsen vilkas mielikuvitus voi aiheuttaa lapselle pelkotiloja. Lapsen kokiessa voimakkaita tunteita, kuten pelkoa tai surua, vanhempien tuki ja läheisyys on erityisen tärkeää. Lasta ei saa missään tapauksessa jättää ilman lohtua. Vanhempien lapselle antama mahdollisuus tunteiden ilmaisuun ja jakamiseen on erityisen tärkeää. Lapselle on herättävä tunne siitä, että hän on rakas vanhemmillensa huolimatta siitä, minkälaisia tunteita hän kokee. (Mannerheimin lastensuojeluliitto s.a b.)

5 TUNNEKASVATUS TUKENA LAPSEN TUNNETAITOJEN KEHITYKSESSÄ

Tässä pääluvussa kerrotaan tunnekasvatuksen toteutuksesta. Aluksi keskitytään tunnekasvatukseen yleisesti ja esitetään valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016). Tämän jälkeen kuvataan, kuinka valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) ja Kuopion paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa (2017) painotetaan tunnekasvatuksen näkökulmaa.

Tunnekasvatuksella tarkoitetaan toimintaa, jossa pyritään opettamaan lapsille tunnetaitoja. (Jalovaara 2005, 95). Tunnekasvatus on toimintaa, jossa lapsen kanssa opetellaan tunnistamaan, nimeämään, ilmaisemaan ja säätelemään tunteita. (Puolimatka 2010, 68). Tunnekasvatus edellyttää kasvattajalta tietoa ja taitoa tunnetaidoista ja taitojen opettamisesta (Jalovaara 2005, 95).

Perinteisesti tunnekasvatus ei ole saanut kohdennettua huomiota varhaiskasvatuksessa. Puutteellinen tunnekasvatus voidaankin nähdä yhtenä merkittävänä syynä lasten arkuuteen ja pelkoon sosiaalisissa tilanteissa. (Jalovaara 2005, 76.) Nykyään tunnetaitojen merkitys lasten kononaisvaltaiselle kehitykselle on kuitenkin huomattu ja näin ollen tunnetaitojen vahvistamiseen on alettu panostaa entistä enemmän varhaiskasvatuksessa. (Jalovaara 2005, 28). Turvallisessa ilmapiirissä tunnetaitojen harjoittelu palvelee erityisesti ujoja ja arkoja lapsia, sillä se edistää heidän itseilmaisua sekä kaveritaitoja. (Jalovaara 2005, 27).

Tutkijat ovat pohtineet, onko tunteisiin mahdollista vaikuttaa kasvatuksellisin keinoin. He ovat tästä asiasta montaa eri mieltä. Yleinen ajatus on, että tunteisiin itseensä ei ole mahdollista vaikuttaa. Sen sijaan kasvatuksen avulla on mahdollista vaikuttaa tunteiden tiedostamiseen sekä ilmaisemiseen. Se, minkälaisen tarkoituksen annamme kullekin tunteelle, ohjailee tunnekokemuksiamme. Ihminen voi tämän perusteella esimerkiksi arvottaa tunteet tietynlaiseen järjestykseen. (Puolimatka 2004, 41–42.) Tunnekasvatuksen kannalta oleellista on opettaa lapselle omien tunteiden arvioimista. Tunnekasvatuksen tarkoituksena on nimenomaan edesauttaa tunteiden syntyä sekä ilmaisua. (Puolimatka 2004, 43–44.)

Päiväkodissa toteutetulla tunnekasvatuksella voidaan luoda hyvä pohja tunne- ja sosiaalistaitojen kehittämiseksi, sillä varhaislapsuus on merkittävintä aikaa tunnetaitojen harjoitteluun. (Jalovaara 2005, 12–48). Tunnekasvatuksen tulee sisältää pedagogista toimintaa. (Ahonen 2017, 218). Laajan tutkimusnäytön perusteella suunnitelmallinen ja tavoitteellinen tunnetaitojen harjoittelu edistävät lapsen tunnetaitojen kehitystä. (Ahonen 2017, 218). Päiväkodissa tunnetaitojen harjoittelu ei saa kuitenkaan perustua pelkästään toimintatuokioiden varaan, vaan sen täytyy olla jokapäiväistä arjen toimintaa. (Ahonen 2017, 18.) Toiminnan tuloksellisuuden kannalta on tärkeää, että tunnekasvatukseen asetetaan aina tietyt tavoitteet, joihin toiminnan kautta pyritään. Asetetut tavoitteet tekevät toiminnasta suunnitelmallisempaa ja tuloksellisempaa. (Ahonen 2017, 220.)

Tunnetaitojen opettelussa voidaan hyödyntää kokemuksellista oppimista esimerkiksi luomalla tunteisiin liittyviä elämyksiä. Tunnetaitoja voi opetella erilaisten toiminnallisten menetelmien, kuten draa-

man tai taiteen avulla. Harjoituksilla on mahdollista harjoitella esimerkiksi vuorovaikutus- ja kommunikatiotaitoja. (Jalovaara 2005, 95–98.) Vuorovaikutustaidot ovat kykyä ja halua vaihtaa ajatuksia, kokemuksia, mielipiteitä tai tekoja toisten kanssa ja toimia yhdessä. (Suomen mielenterveysseura s.a.). Harjoituksilla on myös mahdollista opettaa lapsille kielteisten tunteiden ilmaisua sekä toisten asemaan asettumista. (Jalovaara 2005, 98).

Vastuu lapsen tunnetaitojen opettamisesta ja tukemisesta on aikuisella. (Isokorpi 2004, 127). Aikuisella ja ympäristön ilmapiirillä on suuri merkitys lasten tunnetaitojen tukemisessa ja kehittämisessä. (Kauppinen ja Sarjanoja 1991, 85). Aikuisen luoma turvallinen ja rakastava ilmapiiri mahdollistaa tärkeiden tunnetaitojen oppimisen, esimerkiksi empatiakyvyn perusta valetaan lapsuudessa. (Häkkä, Kuokkonen ja Virolainen 2014, 109). Empatiakyky tarkoittaa kykyä ymmärtää toisen ihmisen tunteita ja eläytyä hänen tunnetiloihinsa. (Kurvinen ym. 2006, 157).

Alle kouluikäisten lasten kanssa tunnetaitojen harjoittelun lähtökohtana on yleensä tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen, sillä lapset omaavat jo alle kouluikäisenä nämä tunnetaitojen osa-alueet. Tunteisiin voidaan tutustua esimerkiksi käyttämällä erilaisia tunnekortteja. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi pohtia, mitä tunteita korteissa esiintyy sekä minkälaisissa tilanteissa kyseiset tunteet voivat mahdollisesti herätä. Lisäksi lasten kanssa voidaan harjoitella, miltä kyseiset tunteet näyttävät kasvoilla ja pohtia, miltä tunteet tuntuvat ja näyttävät kehossa. Harjoitusten tavoitteena on käsitellä lasten kanssa mahdollisimman monta tunnetta ja lisätä lapsen käsitystä siitä, että tunteita on monenlaisia. (Ahonen 2017, 221.) Aikuisen tunteiden sanoittamisella on suuri merkitys harjoiteltaessa tunteiden nimeämisestä. Aikuinen voi auttaa nimeämään lapsen kokeman tunteen sekä kertoa, että kyseisen tunteen tunteminen on sallittua. (Ahonen 2017, 219.)

Lapsen on saatava tuntea ja kokea kaikenlaisia tunteita. Erilaisten tunteiden kokeminen, näyttäminen ja vastaanottaminen ovat yhtä tärkeitä kuin tunteiden hillitseminenkin. Lapsi voi kokonaisvaltaisesti paremmin, jos hän saa tähän mahdollisuuden. (Isokorpi 2004, 129.) Lasten kokemia tunteita ei saa kieltää tai vaatia tukahduttamaan, vaan lapselle täytyy antaa mahdollisuus tunteiden näyttämiseen ja ilmaisuun. (Kauppinen ja Sarjanoja 1991, 85). Erityisesti keskustelulla voidaan auttaa lapsia tunnistamaan omia tunteitaan ja ilmaisemaan niitä. (Häkkä, Kuokkonen ja Virolainen 2014, 109). Aikuisen on kuitenkin opetettava lasta hallitsemaan kielteisiä tunnereaktioitaan ikätasoon sopivilla tavoilla. Esimerkiksi, jos lapsi kokee vihantunnetta, aikuisen tulee auttaa lasta aggression säätelyssä, jotta tunne ei purkautuisi aggressiivisena käyttäytymisenä. Tällaisissa tilanteissa aikuisen on rauhoitettava lasta ja ohjattava lapsen huomio johonkin muuhun toimintaan. (Häkkä, Kuokkonen ja Virolainen 2014, 111.) Tarkoituksena on, että aikuinen auttaa lasta tunteiden nimeämisessä ja ilmaisemisessa tilanteeseen sopivalla tavalla sekä auttaa lasta oppimaan tulemaan toimeen tunteidensa kanssa. (Kauppinen ja Sarjanoja 1991, 85).

Tunnetaitojen harjoittelussa tärkeintä on aikuisen kyky tunnistaa lasten tunteita ja kyky tukea lapsia erilaisten tunteiden tunnistamisessa ja säätelyssä. (Ahonen 2017, 219; Häkkä, Kuokkonen ja Virolainen 2014, 109). Kyseisiä taitoja voidaan harjoitella yksikertaisissa arjen tilanteissa. Lapsen kanssa

voidaan esimerkiksi pohtia sitä, kuinka rauhoittua tietyssä tilanteessa, esimerkiksi hyödyntäen erilaisia rauhoittumistekniikoita. Näin lapsi oppii säätelmään tunteitaan ja käyttäytymään tilanteeseen sopivalla tavalla voimakkaankin tunteen aikana. (Ahonen 2017, 219.) Lapsen voimakkaan tunnereaktion laantuessa on tärkeää, että aikuinen keskustelee lapsen kanssa siitä, mistä kyseinen tunne on mahdollisesti johtunut ja miten kyseisen tunteen vallassa voisi toimia. Keskustelun lopuksi lapsen itsetunnon kannalta on hyvä, että aikuinen ilmaisee kauniita ajatuksia lapsesta, sillä tämä mahdollistaa lapsen oman käytöksen arvioimisen sekä kehittää lapsen tunteiden käsittelyä ja hallintaa. (Häkä, Kuokkonen ja Virolainen 2014, 111.)

5.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016)

Työtä peilataan valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2016), koska toiminta sijoittuu päiväkotiin ja näin ollen perustuu asiakirjassa oleviin käytänteisiin ja menettelytapoihin. Varhaiskasvatus on tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa, jonka tehtävänä on toimia yhteiskunnallisena palveluna (Opetushallitus 2016, 14). Varhaiskasvatuksella pyritään tukemaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista edistämällä lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Opetushallitus s.a a). Varhaiskasvatuksessa yhdistyvät hoito, opetus sekä pedagogiikka, jolla on suuri painoarvo varhaiskasvatuksen toteutuksessa (Opetushallitus s.a. a). Pedagogiikka merkitsee opetustapaa, joka pohjautuu useisiin eri tieteenaloihin, varsinkin kasvatusta ja varhaiskasvatukselliseen tietoon. Pedagogisen toiminnan tulee olla tavoitteellista ja suunnitelmallista. Pedagogiikkaa järjestävät siihen pätevät ammattilaiset. (Opetushallitus 2016, 14.)

Pedagoginen toiminta sekä sen tuottaminen varhaiskasvatuksessa on laaja-alaista toimintaa ja sen tavoitteena on tukea lasten oppimista, hyvinvointia sekä osaamista. Se tapahtuu lasten ja aikuisten keskinäisen tekemisessä ja vuorovaikutuksessa. Toiminta koostuu työntekijöiden suunnittelema toiminnasta, lasten toiveista sekä itsenäisestä tekemisestä. Pedagoginen toiminta varhaiskasvatuksessa on kasvatuksellista, hoidollista sekä opettavaa. Jotta pedagoginen toiminta olisi mahdollisimman laadukasta, sen tulee olla kirjattua ja suunniteltua sekä sitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa on yksityiskohtaisemmat tavoitteet ja linjaukset pedagogiselle toiminnalle. (Opetushallitus 2016, 36–37.)

Suomen päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus perustuu varhaiskasvatukseen (2015), joka pyrkii edistämään jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kasvua, terveyttä ja hyvinvointia. Varhaiskasvatukseen on tukea lapsen oppimista ja taata jokaiselle lapselle mahdollisuus opetukseen. Laki korostaa lapsen osallisuutta ja myönteisiä oppimiskokemuksia. Pedagogisen toiminnan tulisi perustua leikkiin, liikkumiseen, taiteeseen ja kulttuuriperintöön sekä toteutua oppimista edistävällä ja turvallisella varhaiskasvatustilastilastossa. Varhaiskasvatukseen korostaa myös lapsen ja aikuisen välistä turvallista sekä myönteistä vuorovaikutussuhdetta. Laki painottaakin aikuisen herkkyyttä tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarvetta sekä järjestää oikeanlaista tukea. (Opetushallitus 2016, 15.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu varhaiskasvatukseen pohjalta. Perusteiden tarkoituksena on toimia suunnannäyttäjänä varhaiskasvatukseen toteutuksessa ja taata jokaiselle lapselle mahdollisuus korkealuokkaiseen varhaiskasvatukseen. (Opetushallitus 2016, 8.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) sisältää varhaiskasvatuksen tavoitteet ja sisällöt. Suunnitelmassa painotetaan varhaiskasvatuksen järjestäjän ja huoltajan yhteistyöstä. Varhaiskasvatussuunnitelma pitää sisällään myös lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman ja paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman. (Opetushallitus 2016, 8.)

Jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle tehdään henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana on lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjataan kaikki oleellinen tieto lapsesta, muun muassa lapsen henkilökohtaiset tavoitteet ja tukitoimenpiteet. Varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja oppimisympäristöjen kehittämisessä. Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajien ja varhaiskasvatushenkilöstön kanssa. Suunnitelmaa tehdessä on huomioitava lapsen ja huoltajien mielipiteet, toiveet sekä näkemykset. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta on kuitenkin ensisijaisesti vastuussa päiväkodin henkilöstö. (Opetushallitus 2016, 10–11.)

Jokaisen varhaiskasvatuksen palvelujen tuottajan tulee tehdä myös paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma, joka laaditaan valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta. Varhaiskasvatuspalveluita tuottavien kunnallisten toimijoiden lisäksi myös yksityinen palvelutuottaja, jolta kunta on osittanut palvelun, on velvoitettu laatimaan paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelma voidaan tehdä niin, että se koskee osittain tai kokonaan kuntaa, yksikköä tai ryhmää. Suunnitelmaa tulee arvioida ja kehittää säännöllisin väliajoin. Se laaditaan siten, että se ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä kyseisessä varhaiskasvatuksen ympäristössä. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuu varhaiskasvatuksen henkilöstön ja sosiaali- ja terveysalan viranomaisten lisäksi huoltajat ja lapset. (Opetushallitus 2016, 9–12.)

5.2 Tunnekasvatus varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaisesti

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) on paikoin havaittavissa myös tunnekasvatuksen näkökulmia. Tunnekasvatuksellisia näkökulmia on havaittavissa esimerkiksi varhaiskasvatuksen arvoissa, oppimiskäsityksessä sekä toimintakulttuurissa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) arvoperustana toimivat lapsen lapsuuden itsearvo, ihmisenä kasvaminen, yhdenvertaisuus, perheiden moninaisuus sekä terveellinen ja kestävä elämäntapa. Lapsuuden itsearvolla tarkoitetaan sitä, että kaikki lapset ovat ainutlaatuisia ja tärkeitä omina itsenään. Lapsen tulee tuntea itsensä kuulluksi, nähdyksi ja ymmärretyksi sekä tuntea kuuluvansa yhteisöön juuri sellaisena kun hän on. Tärkeitä arvoja ovat positiivinen suhtautuminen itseensä ja muihin ihmisiin sekä halu toimia oikein. (Opetushallitus 2016, 18–19.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) arvoperustan mukaan jokaisella lapsella tulisi olla oikeus näyttää omia tunteitaan ja kertoa omista mielipiteistään. Lapsella on oikeus myös saada kattavasti tietoa, käydä läpi tunteita ja kokeilla uutta. Arvoperustan mukaan lapsen tulee saada kehittää tunteita ja omaa esteettistä ajattelua. (Opetushallitus 2016, 18–19.)

Varhaiskasvatuksen tulee tapahtua oppimisympäristössä, joka on omiaan tukemaan lapsen kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa oppimisympäristöllä on moninainen merkitys. Oppimisympäristön tulee olla kaikin puolin turvallinen ja hyvinvointia edistävä. Se merkitsee tiloja, yhteisöjä, käytäntöjä ja materiaaleja. Niiden tulee edesauttaa kehitystä, oppimista sekä vuorovaikutusta. Oppimisympäristöä luodessa tulee ottaa huomioon turvallisuus ja esteettömyys. Myös lapset tulee ottaa mukaan oppimisympäristöjen suunnitteluun, sillä niiden tulisi innostaa lapsia oppimaan. Niiden tulisi myös innostaa monipuolisten työtapojen harjoittamiseen, kuten leikkiin sekä taiteellisen ilmaisuun ja kokemiseen. (Opetushallitus 2016, 31.)

Lapset kasvavat, kehittyvät ja oppivat ollessaan tekemisissä muiden ihmisten sekä ympäristön kanssa. Tämä on oppimiskäsitys, johon varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) pohjautuvat. (Opetushallitus 2016, 20.) Oppimiskäsitys luo pohjan opettamiselle ja oppimiselle. Oppimiskäsityksellä tarkoitetaan jotain tietynlaista käsitystä oppimisesta. Oppimiskäsitys määrittää pitkälle sen, minkälaisiksi oppimistilanteet muodostuvat. (Wright 1992, 1.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) oppimiskäsitys korostaa lapsen osallisuutta tekemiseen. Lapsi oppii erilaisissa ympäristöissä ja oppiminen mielletään holistiseksi, eli kokonaisvaltaiseksi. Oppiminen pitää sisällään erilaisia elementtejä. Tiedon, tekemisen, aistihavaintojen, kehollisten kokemusten ja ajattelun lisäksi myös tunteet ovat osa oppimista. Lapset oppivat seuraamalla ympäristöään ja muita ihmisiä sekä tekeillä perässä. Lasten on helppo oppia leikkien esimerkiksi liikunnan, taiteen ja itseilmaisun kautta. Oppimisen kannalta on merkityksellistä, että lapsi viihtyy päiväkodissa ja tuntee olevansa turvassa, sillä positiiviset tunnekokemukset ja vuorovaikutuksellisuus lisäävät lasten oppimista. (Opetushallitus 2016, 20.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) puhutaan lasten laaja-alaisesta osaamisesta, joka käsittää tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon yhdistelmän. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen jatkuu myös varhaislapsuuden jälkeen ja se on elinikäistä. Se tukee lapsen kehitystä ja tulevaisuuden näkymiä yksilö- ja yhteiskuntatasolla. Hyvin toteutettu pedagogiikka edistää laaja-alaisen osaamisen omaksumista. (Opetushallitus 2016, 21–22.)

Laaja-alainen oppiminen käsittää viisi eri osa-aluetta: ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen, osallistuminen ja vaikuttaminen. Itsestään huolehtiminen ja arjen taitojen osa-alueessa kuvataan myös tunnettaitojen opettelu merkitystä varhaiskasvatuksessa. Päiväkodissa tulisi puhua asioista, jotka tukevat hyvinvointia. Näitä asioita ovat muun muassa terveellisten rytmien merkityksellisyys ja mielen hyvinvointi. Tunnettaitojen, kuten tunteiden havaitsemisen, tiedostamisen, nimeämisen sekä tunteiden ilmaisun ja itsesäätelyn taitojen opettelu kehittää lasten tunnettaitojen syntymistä. (Opetushallitus 2016, 23.) Osallisuuden ja vaikuttamisen osa-alueella korostetaan lapsen osallisuuden merkitystä omassa elämässä sekä yhteisössä. Näitä seikkoja edistävät lasten kuunteleminen sekä heidän tarpeiden ja toiveiden huomioon ottaminen. Kun lapset otetaan mukaan yhteisten päätösten tekoon, heidän vuorovaikutus- ja ryhmätoimintataidot paranevat. (Opetushallitus 2016, 24.)

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri korostaa myös osaltaan sallivaa tunteiden ja mielipiteiden ilmaisua sekä leikin, mielikuvituksen, vuorovaikutuksen ja itsensä ilmaisun merkitystä. Yhteisön sisällä opetellaan ristiriitatilanteiden tunnistamista ja käsittelyä. Toimintakulttuurilla tarkoitetaan toimintapaa, jonka syntyyn vaikuttavat aika ja kulttuuri. Se muuntuu yhteisön sisällä jatkuvasti. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria tulee voida kehittää ja seurata varhaiskasvatuksen eri ympäristöissä jatkuvasti, sillä se vaikuttaa niin moneen eri asiaan varhaiskasvatuksessa. Vaikutukset ulottuvat muun muassa arvoihin ja periaatteisiin, oppimisympäristöihin sekä toiminnan toteutukseen. (Opetushallitus 2016, 28–29.)

Varhaiskasvatuksen ympäristöissä, kuten päiväkodissa, tunnetaitoja harjoitellaan arkipäivän toiminnissa. Tunnetaitoja harjoitellaan esimerkiksi leikin ja toimintatuokioiden kautta. Tuokioissa käytetään monia eri menetelmiä, joiden kautta lapsi saa mahdollisuuden harjoitella eri tunnetaitoja, kuten tunteiden ilmaisua, nimeämistä ja säätelyä. (Kauppinen ja Sarjanoja 1991, 84.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) korostetaan aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta. Varhaiskasvatuksessa henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen ja tasa-arvoinen suhde jokaiseen lapseen. On tärkeää, että lapsi kokee itsensä turvalliseksi päiväkotiympäristössä. (Opetushallitus 2016, 14.) Erityisesti tilanteissa, joissa lapsi kokee voimakkaita tunteita eikä enää hallitse omaa käytöstään, aikuisen tuki on tärkeää. Koska lapsi mallintaa aikuisen käytöstä, aikuisen on käyttäydyttävä määrätietoisesti ja maltillisesti tällaisissa tilanteissa. (Kauppinen ja Sarjanoja 1991, 85.)

5.3 Tunnekasvatus Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti

Tarkasteltaessa Kuopion varhaiskasvatussuunnitelmaa keskitytään tunnekasvatuksellisiin näkökulmiin, joita asiakirjassa on havaittavissa. Kuopion kaupungilla on oma paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma, joka pohjautuu varhaiskasvatukseen (2015) sekä valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2016). Varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjoitettu pedagogisen toiminnan järjestämisestä päiväkotitoiminnassa, perhepäivähoidossa, avoimissa varhaiskasvatustilaisuuksissa ja iltajärjestelyissä. (Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 4.) Paikallisten varhaiskasvatuksen yksiköiden tulee seurata Kuopion varhaiskasvatussuunnitelmaa. Eri yksiköiden tulee myös tehdä ryhmittäin oma ryhmävasu, jonka tulee pohjautua valtakunnalliseen ja paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. (Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 4.)

Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) pohjalta ja sitä on lihavoitu paikallisilla painotuksilla. Tarkoituksena on kertoa kuopiolaisten paikallisesta varhaiskasvatuksen toimintakulttuurista- ja tavoista. Asiakirjan tarkoituksena on myös tukea paikallista pedagogista johtamista, kehittämistä ja arviointia. Suunnitelman ovat laatineet varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapset ja heidän vanhemmat. (Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 4.)

Paikallisessa suunnitelmassa korostuu lapsen osallisuus ja leikki, joita on painotettu jo vuodesta 2015 lähtien. (Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 27–28). Lapsille luontaisin tapaa oppia ja toimia on leikki. Leikissä korostetaan lasten vuorovaikutussuhteita. Painopisteeksi on siirtynyt myös kasvattajan rooli lapsen leikeissä. Lapsen osallisuutta painotetaan varhaiskasvatuslaissa. Lapsella on oikeus olla mukana vaikuttamassa asioihin, jotka koskevat häntä itseään. Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa linjataan, että vanhemmille tulee tarjota mahdollisuus olla mukana lapsen varhaiskasvatuksen suunnittelussa toteutuksessa ja arvioinnissa. Näitä perusteita puoltaen Kuopion varhaiskasvatuksen painopisteiksi asetettiin lasten ja huoltajien osallisuus. (Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 27–32.) Jotta valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) kuvattu oppimiskäsitys toteutuisi, tulee varhaiskasvatuksen ilmapiiriin olla turvallinen, positiivinen ja rohkaiseva sekä siellä tapahtuvan vuorovaikutuksen myönteinen. (Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 20.)

Suunnitelmaan on kirjattu Kuopion varhaiskasvatuksen arvoperusta. Yhdeksi arvoksi on listattu eettinen kasvatusta, jolla tarkoitetaan lasten empatian, anteeksipyyttämisen, hyvien tapojen, tasa-arvon, itsestään ja muista huolehtimisen sekä tunteiden ilmaisemisen tukemista. (Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 19.) Myös Kuopion varhaiskasvatussuunnitelman oppimisympäristöjen kuvauksessa on huomioitu tunnekasvatuksellinen näkökulma. Pedagoginen oppimisympäristö on jaettu alaotsakkeisiin, joita ovat fyysinen ja toiminnallinen, psyykkinen, kulttuurinen ja tekninen. Psyykkisessä ja toiminnallisessa oppimisympäristössä mainitaan moninaisten tunteiden hyväksymisen ja lasten tukeminen tunteiden ilmaisemisessa ja säätelyssä. (Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 35.)

6 MONIPUOLISET TYÖTAVAT PÄIVÄKODIN TUNNEKASVATUKSESSA

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaan monipuoliset työtavat ovat vahvasti läsnä varhaiskasvatuksessa. Monipuolisia työtapoja ovat muun muassa leikki, draama ja taide. Ne toimivat oppimismenetelminä ja oppimiskohteina. Lapsia tulee kannustaa toimimaan uusien ja erilaisten työtapojen parissa. Monipuolisia työtapoja tulisi hyödyntää sekä ryhmätoiminnassa ja silloin, kun lapsia ohjataan yksilöllisesti. (Opetushallitus 2016, 38.)

Kun päätetään, mitä työtapoja toiminnassa tulisi käyttää, tulee huomioida muun muassa lapsen kehitys, tarpeet, tekemisen mielekkyys sekä varhaiskasvatuksen tavoitteet. Tämän työn toiminnallisen osuuden toteutuksessa käytetään erilaisia työtapoja monipuolisesti, jotta tutustuminen tunteisiin ja tunnetaitoihin olisi mahdollisimman mielekästä lapsille. Työtapoina käytetään leikkiä yhdistettynä kuvataiteeseen ja draamaan, sillä lasten on helppo omaksua näitä työtapoja. (Opetushallitus 2016, 38.) Nämä työtavat ovat myös monelle lapsille ennestään tuttuja päiväkodin arjesta. Tämän pääluvun alaluvussa määritellään nämä kolme valittua työtapaa.

Valitut työtavat kuuluvat esteettisen kasvatuksen osa-alueisiin. Esteettisen kasvatuksen osa-alueisiin kuuluu edellisten lisäksi myös musiikki, kirjallisuus, käsityö, tanssi ja liikunta. Näitä esteettisten kasvatuksen osa-alueita yhdistävät samat tavoitteet, joita ovat lapsen mahdollisuus eläytyä eri taiteenlajeihin nauttien mielihyvää ja kokien iloa. Esteettinen kasvatus korostaa kauneuden havaitsemista, säilyttämistä ja suojelemista esimerkiksi luonnossa ja taiteessa. (Rintakorpi, Rusanen, Kuusela ja Torkki 2014, 26.) Esteettinen kokemus perustuu aistihavaintoihin ja elämyksellisyyteen. Toiminnan yhteydessä lapsi saa runsaasti mahdollisuuksia aistihavaintojen tekemiseen. (Rusanen, Ruokonen ja Välimäki 2009, 48.)

6.1 Leikki tunnekasvatuksen tukena

Leikki on oleellinen osa varhaiskasvatusta sekä lasten päivittäistä elämää. Leikkiä ei ole mahdollista määritellä yksiselitteisesti. Sen määrittely on sidoksissa pitkälti siihen, mistä näkökulmasta leikkiä tarkastellaan. Leikkiin heijastuvat lapsen elämä ja se, mitä lapsi kokee juuri kyseisessä hetkessä. (Helenius ja Lummelahti 2013, 14.) Kun leikkiä on yritetty kuvailla, sitä on luonnehdittu muun muassa vapaaehtoiseksi, ennalta arvaamattomaksi ja mielikuvitukseen perustuvaksi toiminnaksi. (Kurvinen ym. 2006, 473–474.)

Voidaan siis todeta, että toiminta, missä esiintyy luovuutta, mielikuvitusta ja joka tuottaa tekijälleen hyvää mieltä on leikkiä. Voidaan myös ajatella, että leikki ei ole tiettyihin raameihin aseteltua toimintaa. Se on pikemminkin asenne, jonka kautta toimitaan. Leikki on siis monivivahteinen ja paljon sisältänsä pitävä käsite. Leikin moninaisuutta on luonteva pohtia myös englanninkielisen sanan ”play” avulla. Leikki tarkoittaa englanniksi sanaa play, mutta tämän lisäksi se tarkoittaa myös soittamista, urheilulajien harrastamista ja teatterin esittämistä. (Kurvinen ym. 2006, 473.)

Leikin tulee perustua aina vapaaehtoisuuteen, sillä lasta ei saa pakottaa leikkiin. Lasta on mahdollista motivoida ja ohjata leikkimään, mutta luovuutta ei synny ilman leikin vapautta. Lapsen oman mielikuvituksen käyttö rikastaa leikkiä. Se mahdollistaa lapsen omat päätökset, oivallukset ja havainnoinnin. Pienemmillä lapsilla leikin käännteet ovat äkillisempiä, kun taas isommat lapset taitavat jo monimutkaisemman ja pitkäjänteisemmän leikin etenemisen. Leikin tarkoituksena ei ole mennä kohti jotain tiettyä tavoitetta, vaan leikkiä ohjaavat lasten tunteet ja motivaatio. Tarkoitus syntyy leikistä itsestään. Ennen leikin alkua on mahdotonta sanoa, miten leikki päättyy, sillä leikkijät yhdessä sopivat leikin säännöistä ja sen kulusta leikin aikana. (Kurvinen ym. 2006, 474.)

Leikki herättää leikkijän koko vartalon, olemuksen, ajattelun, tunteet ja muistot. Lapsi käy läpi omia kokemuksiaan leikin aikana käyttäen ajatteluaan ja mielikuvitustaan. Lapsi oppii hahmottaan kehoaan ja itseään. Lapsi tarkastelee itseään kehollisesti varsin varhaisessa vaiheessa jo vauvana. Pieni lapsi tarkastelee itseään leikkimällä sormillaan ja varpaillaan. Erilaiset keholliset kokemukset auttavat lapsia hahmottamaan muut ja itsensä erillisiksi. (Kurvinen ym. 2006, 474.)

Leikillä on paljon monia positiivisia vaikutuksia lapsen kehitykselle, jotka edistävät hyvinvointia. Mielikäs leikki voi opettaa, rauhoittaa ja kohottaa lapsen itsetuntoa. Tiedetään yleisesti, että leikki kehittää lasta monin eri tavoin. Lapset eivät kuitenkaan leiki oppimisen takia, vaan leikin ilosta. Yhdessä leikkiessään lapset oppivat hahmottamaan vuorovaikutussuhteitaan. He oppivat vertailemaan omiaan sekä muiden kokemuksia ja tunteita. Leikin avulla myös sosiaaliset taidot ja empatiakyky harjaantuvat. (Kurvinen ym. 2006, 475.)

Erilaiset leikit sekä leikkiminen herättävät lapsissa suuria tunteita. Ryhmään kuulumisen nostaa yhteisöllisyyden tunnetta. Se myös edellyttää lapsia opettelemaan tunteiden ilmaisun säätelyä, sillä leikki ei etene jos se keskittyy pelkkästään erimielisyyksien selvittelyyn. (Asanti ja Sääkslahti 2010, 88).

Lapsen leikissä voi esiintyä hänen omat kokemuksensa, havaintoja ympäristöstä, lapsen kokemia ihanteita, mietteitä ja tunteita. Leikissä lapsi saa mahdollisuuden itse päättää, miten leikki etenee ja miten se loppuu. On kuitenkin hyvä, että aikuinen valvoo leikin kulkua. Aikuisen tehtävä on luoda ilmapiiri, jossa lapsen on luontevaa näyttää ja nimetä myös vaikeita tunteita. Aikuisen mukanaolo luo turvallisen ilmapiirin leikille. Aikuinen voi huomata, kun leikki yltyy liian rajuksi tai pelottavaksi. Kun leikki muuttuu kaavamaisen samanlaiseksi kerta toisensa jälkeen tai sen aiheet synnyttävät lapsessa voimakkaita negatiivisia tunteita, voi aikuinen ohjata lasta löytämään leikkiin uusia ideoita. On kuitenkin tärkeä välttää liiallista leikin ohjaamista, rajoittamista ja rajaamista, sillä muuten lapsen oma mielikuvituksen ja luovuuden käyttö leikissä vähenee. (Neuvonen ym. 2006, 475–478.)

Lapsen on helppo käsitellä vaikeitakin tunteita, kuten pelkoa tai pettymystä, leikin avulla. Lapsi voi käsitellä leikin avulla jopa traumaattisiakin asioita. Syvänsikin trauman kokeneen lapsen kanssa on hyvä muistaa leikin tärkeys, vaikka se ei yksinään auta trauman käsittelyssä. Lelujen, roolihahmojen ja kehollisten liikkeiden avulla lapsi voi pystyä etäännyttämään rankkoja muistoja tai tunteita itses-

tään. Voi olla, että lapsi ei kykene sanoittamaan kokemaansa tunnetta. Monesti lapsen on puhumisen sijaan helpompi esittää kokemansa voimakas tunne, esimerkiksi suru, leikin avulla. (Kurvinen ym. 2006, 475.)

Jo kolme vuotiaiden lasten leikeissä on havaittavissa roolileikkejä. Lasten eläytymistä rooleihin vahvistavat kokeileva käyttäytyminen ja vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa. Roolieikit eivät ole vielä suunnitelmallisia ja ne ovat kestoaltaan lyhyitä. Useimmiten lapset tarvitsevat aikuisen ohjausta roolileikin toteuttamiseen. (Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Nurmi, Pulkkinen ja Ruoppila 2014, 69.) Ohjattu roolileikki on hyvä keino harjoitella sitä, miten toimia riitatilanteissa. Ohjatussa roolileikissä aikuinen voi käyttää apuna myös nukkeja, sillä niiden ottaminen tilanteeseen voi lisätä lasten kiinnostusta opeteltavaa tai käsiteltävää asiaa kohtaan. (Webster-Stratton 2011, 232.)

Esikouluikäiset lapset kykenevät nuorempia lapsia paremmin roolileikin suunnitteluun, sillä he pystyvät jakamaan rooleja sekä valitsemaan leikkivälineitä roolileikkeihinsä. Esikouluikäisten lasten roolileikit ovat kestoaltaan pidempiä ja ne ovat sisällöltään vuorovaikutuksellisempia. Pienempiin lapsiin verrattuna esikouluikäiset lapset esittävät roolejaan tarinallisemmin, eläytyvämmiin ja kykenevät olemaan joustavampia muita leikkitovereita kohtaan. (Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Nurmi, Pulkkinen ja Ruoppila 2014, 69.)

Kuvitteellinen leikki on vahvasti läsnä roolileikeissä. Lapset kehittelevät leikkeihin uusia ideoita ja sääntöjä ja sopivat niistä keskenään. Tämän edellytyksenä on se, että kaikilla leikkijöillä on kokemus leikkiin otettavasta kuvitteellisesta toiminnosta, esimerkiksi kaupassa käymisestä tai muista arjen tilanteista. Näin lasten on mahdollista tehdä leikistä yhdessä omanlaisensa. (Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Nurmi, Pulkkinen ja Ruoppila 2014, 69.)

Roolileikit lisäävät lapsen henkistä hyvinvointia ja mielikuvitusta. Roolileikeissä lapsi saa mahdollisuuden ilmaista itseään, ajatuksiaan ja tunteitaan. (Helenius, Hintikka ja Vähänen 2014, 42; Suvilehto 2016, 154.) Leikissä lapsi pystyy myös purkamaan ylimääräistä energiaansa. (Suvilehto 2016, 154.) Roolileikit kehittävät lasten yhteistyötaitoja sekä vahvistavat yheensuulimisen tunnetta. Lapsen taju moraalista kehittyy ja hän oppii kunnioittamaan muita lapsia. (Helenius, Hintikka ja Vähänen 2014, 42; Suvilehto 2016, 154.)

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) korostetaan leikin tärkeyttä varhaiskasvatuksessa. Leikki on merkittävä työtap, jota voidaan käyttää hyväksi pedagogisessa toiminnassa ja yhdistellä muihin työtapoihin monissa eri yhteyksissä. Keskeistä on, että erilaisille leikeille annetaan tilaa päiväkodin arjessa, sillä se tukee lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia. Vaikka lapsi oppii leikkien, ei leikkiminen ole lapselle tietoista oppimista. Se on pikemminkin olemista ja ympäristön havainnointia. (Opetushallitus 2016, 38.)

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa (2016) nousevat esille edellä mainitut leikin hyödyt lapsen eri taitojen kehitykselle. Leikin avulla lapsi voi asettua erilaisiin rooleihin, kehiti-

tää omaa mielikuvitusta ja käsitellä hankalia asioita. Lapset oppivat leikin avulla muun muassa sosiaalisia taitoja ja muiden ihmisten huomioimista. Lapsen leikkiminen kehittyy ja saa uusia piirteitä lapsen kasvaessa. Kun lapset leikkivät keskenään ryhmässä, he oppivat tunteiden säätelyä ja ottamaan huomioon itsensä lisäksi myös muut. Leikki edistää ryhmän yhteisöllisyyttä ja positiivista tunneilmastoa. (Opetushallitus 2016, 38–39.)

6.2 Draama tunnekasvatuksen tukena

Draamakasvatus on tärkeä kasvatusmenetelmä varhaiskasvatuksessa. (Häkkä, Kuokkanen ja Virolainen 2015, 235). Draamassa yhdistyvät leikki ja kasvatus teatterin keinoin. Draamaan kuuluvat erilaiset kuvitteelliset roolit, sadut, tarinat ja todellisuus. (Toivanen 2009, 31.) Varhaiskasvatuksessa draama on leikinomaista toimintaa ja sen on vastattava lapsen kehitystasoa. Draamakasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia tuottaen lapselle iloa ja nautintoa. Erityisesti 3–4-vuotiaiden lasten kanssa draamakasvatus sisältää paljon rooli- ja sääntöleikkejä, joiden kautta harjoitellaan tärkeitä taitoja. (Toivanen 2009, 31.) Draamassa lapsi nähdään aktiivisena toimijana, mutta päävastuu on aikuisella. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 9). Aikuinen suunnittelee toiminnan ja ohjaa lapsiryhmää. (Toivanen 2009, 31).

Draamalla pyritään tukemaan lapsen itseluottamuksen ja positiivisen minäkuvan kehittymistä. Draaman keinoin lapsi saa mahdollisuuden ilmaista itseään, ajatuksiaan ja tunteitaan sekä ajatuksiaan maailmasta. (Toivanen 2009, 31.) Erityisesti draamakasvatuksesta on hyötyä lapsille, joiden tunteiden säätelytaitoja halutaan vahvistaa. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 9). Draamakasvatus kehittää lapsen tunteiden ilmaisua, koska tunteet liittyvät vahvasti draamaan. (Häkkä, Kuokkanen ja Virolainen 2014, 236). Lisäksi draamaharjoituksilla voidaan harjoitella muita lapselle tärkeitä taitoja, kuten itsetuntemusta, itsesäätelytaitoja ja empatiaa. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 9). Draamaan keinot ovat erityisen hyödyllisiä silloin, kun lasten kanssa halutaan keskustella tärkeistä asioista, esimerkiksi eettisistä kysymyksistä.

Lapsen tunnetaitojen lisäksi draamakasvatuksen on nähty kehittävän lapsen sosiaalisia taitoja. Tarinoiden ja leikkien avulla voidaan edistää lapsen kaveritaitoja. Lapsen kanssa voidaan harjoitella esimerkiksi toisen asemaan asettumista sekä vastavuoroisuutta. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 9.) Draamakasvatuksella pyritään kehittämään lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. (Häkkä, Kuokkonen ja Virolainen 2014, 235). Draamaharjoitteilla lapsen kyky kuunnella toista ja toisen huomioon ottaminen kehittyvät. (Häkkä, Kuokkonen ja Virolainen 2014, 236).

Suomessa on tehty useita väitöskirjoja varhaiskasvatuksessa toteutettavasta draamakasvatuksesta. Väitöskirjatutkimusten mukaan draamakasvatus lisää lasten sosiaalisuutta ja kehittää lapsen vastavuoroisuutta sekä empatiakykyä. Draamakasvatus lisää lasten suvaitsevaisuutta toisiaan kohtaan ja vahvistaa ryhmähenkeä. (Toivanen 2009, 34.) Niiden mukaan draamakasvatus kehittää myös pienehköiden lasten pitkäjäntesyyttä ja keskittymiskykyä. (Lehto 2016, 154.)

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) on huomioitu draamakasvatus. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaan lapsia pyritään innostamaan sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun, jota voidaan harjoittaa draaman avulla. Draaman kautta voidaan käsitellä asioita ja kysymyksiä, jotka ovat lapsille ajankohtaisia. (Opetushallitus 2016, 43.)

6.3 Taiteellinen ilmaisu ja kokeminen tunnekasvatuksen tukena

Lapset tarvitsevat taidetta useista syistä. (Rintakorpi, Rusanen, Kuusela ja Torkki 2014, 26.) Kuvataiteellisella toiminnalla pyritään tukemaan kokonaisvaltaisesti lapsen tasapainoista kehitystä. Tarkoituksena on kehittää lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia, kehitystä sekä oppimista. (Rintakorpi, Rusanen, Kuusela ja Torkki 2014, 26.) Varhaiskasvatuksessa kuvataiteellisen toiminnan keskeisenä tavoitteena on lapsen luovuuden kehittäminen. (Räsänen 2009, 28). Kuvataiteellisella toiminnalla voidaan harjoitella lapselle tärkeitä tunnetaitoja, kuten tunteiden säätelyä sekä vahvistaa erilaisten tunteiden sietokykyä, kuten pettymyksen tunteen sietokykyä. (Rintakorpi, Kuusela ja Torkki 2014, 31).

Taiteellisella ilmaisulla ja kokemisella lapset voivat ilmaista itselle tärkeitä asioita ja kokemuksia sekä ottaa kantaa asioihin. Koska lapset ovat hyvin uteliaita ja innokkaita oppimaan uutta, kuvataiteellisen toiminnan yhteydessä lapset voivat tutkia itseään askarruttavia kysymyksiä sekä löytää niille merkityksiä. (Rintakorpi, Rusanen, Kuusela ja Torkki 2014, 26.) Lisäksi lapselle syntyy uusia tulkin-toja, ideoita ja käytäntöjä. Lapsi oivaltaa uusia näkökulmia asioihin ja hänen kriittinen ajattelu- ja ongelmaratkaisukykynsä kehittyvät sekä mielikuvitus lisääntyy. (Rintakorpi, Rusanen, Kuusela ja Torkki 2014, 31.) Taiteellinen ilmaisu ja kokeminen lisäävät lapsen kykyä ymmärtää maailmaa, jossa he elävät sekä laajentaa käsitystä itsestään ja ympäristöstä. (Häkkä, Kuokkanen ja Virolainen 2014, 243). Hyvin toteutetun kuvataidekasvatuksen on todettu tukevan lapsen itsetunnon ja minäkuvan rakentumista, sillä se tuo lapselle mielihyvää, iloa ja onnistumisen kokemuksia. (Rintakorpi, Rusanen, Kuusela ja Torkki 2014, 42; Bamford 2009, 133–140). Lisäksi kuvataiteellinen toiminta on vahvasti yhteydessä lapsen identiteetin kehittymiseen. (Rintakorpi, Rusanen, Kuusela ja Torkki 2014, 42).

Kuvataiteellinen ilmaisu on tutkivaa ja kokeilevaa toimintaa, jossa lapsi harjoittelee jäsentämään havaintojaan itsestään sekä tunnistamaan omia tunteitaan ja ajatuksiaan. (Rusanen ja Välimäki 2009, 49–50). Taiteellinen toiminta tukee lapsen tunne-elämän kehitystä, jolloin lapsi pystyy purkamaan turvallisesti sisäisiä impulssejaan, tunteitaan sekä ilmaisemaan itseään. (Rintakorpi, Rusanen, Kuusela ja Torkki 2014, 31). Lapsi voi esimerkiksi jakaa hänelle vaikeita ja pelottavia tunteita. (Rintakorpi, Rusanen, Kuusela ja Torkki 2014, 31). Tunteiden ilmaisu mahdollistaa sen, että lapsi pääsee kokemaan ja tunnistamaan erilaisia tunnetiloja, mikä edistää tunnetaitojen kehittymistä. (Kuokkanen ja Virolainen 2014, 238).

Tunnetaitojen lisäksi kuvataidekasvatuksella voidaan tukea ja kehittää lapsen yhteistyötaitoja sekä sosiaalisia taitoja. (Rusanen 2009, 51; Räsänen 2009, 30–31). Lapsen taitoa asettua toisen henkilön asemaan voidaan vahvistaa sekä harjoitella vastavuoroisuutta. (Rintakorpi, Rusanen, Kuusela ja

Torkki 2014, 31). Lapset voivat harjoitella toistensa kuuntelemista, asioiden jakamista ja yhteisten sääntöjen noudattamista. (Rintakorpi, Rusanen, Kuusela ja Torkki 2014, 43). Lisäksi taiteellinen toiminta nähdään lisäävän ryhmän yhteisöllisyyttä ja vahvistavan vuorovaikutusta. Kuvataidekasvatuksen tavoitteena voidaanakin nähdä edistävän lapsen kasvua yhteiskunnan jäseneksi. (Rintakorpi, Rusanen, Kuusela ja Torkki 2014, 40.)

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaan taiteellinen kokeminen ja ilmaisu kehittävät muun muassa oppimista, sosiaalisia taitoja, identiteetin syntyä ja ympäristön hahmottamista. Se myös edesauttaa tunteiden ilmaisua. Toiminta, jossa käytetään taiteellista kokemista ja ilmaisua, voidaan toteuttaa joko suunnitellusti tai se voi tapahtua hetkessä. On tärkeä huomioida, että jokainen lapsi voi ilmaista itseään yksilöllisesti ja että lapsille tarjotaan mahdollisuus vapaaseen taiteelliseen ilmaisuun. (Opetushallitus 2016, 42.)

7 OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN KUVAUS

Tässä pääluvussa kerrotaan opinnäytetyön prosessin kuvauksesta. Prosessiin sisältyy opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet, aiheen valinta ja rajausta sekä aikataulu. Opinnäytetyössä käytettiin toiminnallisia menetelmiä, mutta siinä oli myös kehittämistyön piireitä. Toiminnallinen opinnäytetyö on vaihtoehto ammattikorkeakoulun tutkimukselliselle opinnäytetyölle. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. (Airaksinen ja Vilkkä 2003, 9.)

Toiminnallisen opinnäytetyön voi toteuttaa ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan ohjeistamisena, opastamisena, toiminnan järjestämisenä tai järjeistämisenä. Se voi olla ammatilliseen käytöön suunnattu ohje, ohjeistus tai opastus, kuten perehdyttämisoas, ympäristöohjelma tai turvallisuusohjeistus. Se voi olla myös jonkin tietyn tapahtuman toteuttaminen esimerkiksi kansainvälisen kokouksen järjestäminen. Toiminnallisen opinnäytetyön toteutustapa määräytyy kohderyhmän mukaan. Toteutustapana voi olla kirja, vihko, opas, cd-rom, portfolio, kotisivut tai järjestetty tapahtuma. (Airaksinen ja Vilkkä 2003, 9.) Koska toiminnallisen opinnäytetyön tuloksena syntyy jokin edellä mainitun kaltainen tuotos, tulee työtä raportoidessa kuvailla, kuinka lopputulemaan on päästy ja minkälaisia keinoja se on vaatinut. (Airaksinen ja Vilkkä 2003, 51).

Pelkkä tuote, tapahtuma tai opas ei ole riittävä ammattikorkeakoulutasoisessa opinnäytetyössä. Sen rinnalle tarvitaan teoreettista tietoa, sillä opintojen tarkoituksena on, että oppilas osaa yhdistää ammatillista ja teoreettista tietoa käytännössä. Tarkoituksena on, että opinnäytetyön tekijä pystyy pohtimaan kriittisesti käytännössä tehtävää työtä käyttäen apunaan teorian tiedosta saamiaan oppeja. Opinnäytetyöhön valittavat teoriat ja käsitteet toimivat työn viitekehyksenä. Rajattu teoreettinen viitekehys määrää sen, minkälaisesta näkökulmasta aihetta käsitellään ja mihin työn ratkaisut perustuvat. Hyvin valittu ja rajattu teoreettinen viitekehys toimii kantavana perustana opinnäytetyölle. (Airaksinen ja Vilkkä 2003, 38–39.)

7.1 Opinnäytetyön aiheen valinta, tarkoitus ja tavoitteet

Idea opinnäytetyön aiheesta tuli meiltä itseltämme. Jo heti varhaisessa vaiheessa päätimme, että opinnäytetyö käsittelee tunnekasvatusta. Tunnekasvatus on aiheena sekä ilmiönä mielenkiintoinen, tärkeä ja ajankohtainen. Valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2016) tutustuessa havaitsimme, kuinka vähän asiakirjassa oli huomioitu tunnekasvatuksellisia näkökulmia. Tämä vahvisti omaa tunnettamme siitä, että tunnekasvatus ei ole tarpeeksi näkyvästi esillä suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Päätimme, että haluamme toteuttaa toiminnallisia tunnekasvatustuokioita, jotka sijoittuvat päiväkotiin.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida tutustumiskerta sekä neljä ohjattua pedagogista tunnekasvatustuokioita päiväkotipoutapilvessä 4–5-vuotiaille lapsille. Pedagogiset tun-

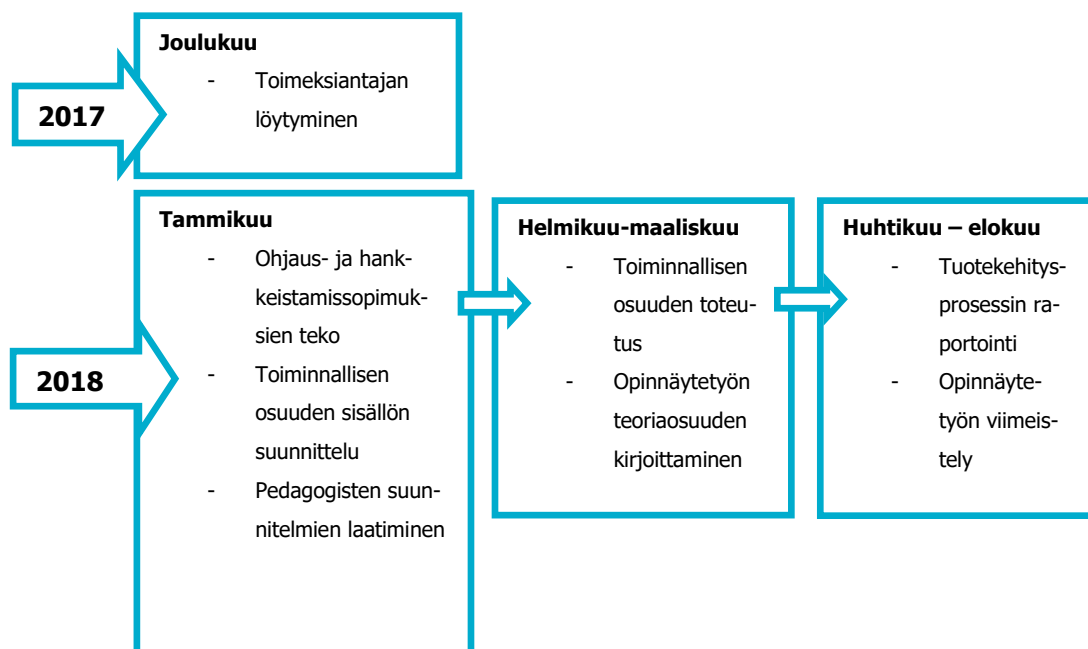
nekasvatustuokiot toteutettiin valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaisilla monipuolisilla työtavoilla, joita olivat leikki, kuvataide ja draama. Pedagogisia ohjaussuunnitelmia päiväkotit voi halutessaan hyödyntää myöhemmin omassa toiminnassaan.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä lapsille tunteet ja tunnetaidot tutuiksi. Pedagogisten tunnekasvatustuokioiden tavoitteena oli tukea lasten tunteiden tunnistamista, nimeämistä sekä ilmaisua ja säätelyä. Tavoitteena oli myös, että lapset nauttivat suunnitellusta toiminnasta.

7.2 Opinnäytetyön aikataulu

Alla oleva Kuvio 3 kuvaa opinnäytetyön toimintavaiheita ja aikataulua. Toiminnallisen opinnäytetyön kannalta oleellista on löytää toimeksiantaja (Airaksinen 2004, 16). Aloitimme opinnäytetyöprosessin työstämisen joulukuussa 2017, jolloin löysimme toimeksiantajan. Tapasimme toimeksiantajan ensimmäisen kerran tammikuussa 2018 ja kirjoitimme ohjaus- ja hankkeistamissopimukset. Toimeksiantajan tapaamisen jälkeen aloimme suunnittelemaan opinnäytetyön toiminnallisen osuuden sisältöä ja teimme pedagogiset ohjaussuunnitelmat.

Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden toteutimme helmi-maaliskuun 2018 aikana. Opinnäytetyön teoriaosuutta kirjoitimme toiminnallisen osuuden toteuttamisen aikana. Kun toiminnallinen osuus oli toteutettu, aloitimme kirjoittamaan opinnäytetyöprosessiin kuuluvaa tuotteistamisprosessia ja johtopäätöksiä. Elokuussa 2018 viimeistelimme opinnäytetyön.

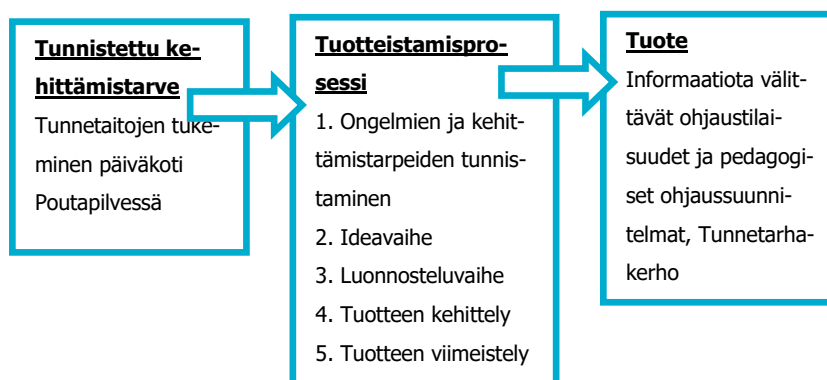
KUVIO 3. Työn toimintavaiheet ja aikataulu

8 TUNNETARHA-KERHON TUOTEKEHITYSPROSESSI

Tässä pääluvussa kuvataan Tunnetarha-kerhon tuotekehitysprosessia. Opinnäytetyön tuotekehitysprosessissa käytimme apuna Kaisa Jämsän ja Elsa Mannisen teosta ”osaamisen tuotteistaminen” (2000). Kehittämistyö, jota kutsutaan myös tuote- ja prosessikehitykseksi, on suunnitelmallista toimintaa, jota toteutetaan tutkimustulosten tai hyväksi havaitun tiedon pohjalta uuden tai jo olemassa olevan tuotteen edistämiseksi. (Tilastokeskus s.a). Jämsän ja Mannisen (2000) mukaan tuotteen suunnittelu ja kehittäminen rakentuvat tuotekehityksen viidestä perusvaiheesta, joita ovat ongelmien ja kehittämistarpeiden tunnistaminen, ideavaihe, luonnosteluvaihe, tuotteen kehittäminen sekä tuotteen viimeistely. (Jämsä ja Manninen 2000, 28). Näiden vaiheiden avulla kuvaamme vaihe vaiheelta, miten Tunnetarha-kerhon tuotekehitysprosessi on edennyt.

Vaikka tuotekehitysprosessi etenee vaiheittain, ei sitä tarvitse suorittaa täysin vaiheiden mukaisessa järjestyksessä. Seuraaviin vaiheisiin on mahdollista siirtyä, vaikka edeltävä vaihe ei olisikaan vielä valmis. Jokainen tuotekehitysprosessi on yksilöllinen, joten myös tavoitteet ovat aina hankekohtaisia. Tuotekehitysprosessissa korostuu eri alojen ammattilaisten ja sidosryhmien kanssa toteutettava yhteistyö, sillä se sujuvoittaa työskentelyprosessia. (Jämsä ja Manninen 2000, 28–29 .) Mikäli tuote ja sen toiminnot on ratkaistu jo tuotekehitysprosessin alussa, korostuu prosessissa tuotteen valmistusvaihe (Jämsä ja Manninen 2000, 28).

Kehitetty tuote oli pedagogiset ohjaussuunnitelmat, jotka laadimme päiväkotia Poutapilven toimintaa varten. Pedagogisten ohjaussuunnitelmien lisäksi tuote sisälsi toiminnallisen osuuden, tunnekasvatustuokioiden kokonaisuuden, jotka pohjautuvat pedagogisiin ohjaussuunnitelmiin. Pedagogiset ohjaussuunnitelmat ovat materiaallinen tuotos, jota toimeksiantaja voi hyödyntää myöhemmin omassa toiminnassaan. Alhaalla oleva Kuvio 4 kuvaa Tunnetarha-kerhon tuotekehitysprosessia ja sen eri vaiheita.

KUVIO 4. Tunnetarha-kerhon tuotteistaminen (Jämsä ja Manninen 2000, 30.)

8.1 Ongelmien ja kehittämistarpeiden tunnistaminen

Ongelmien ja kehittämistarpeiden tunnistamisella tarkoitetaan vaihetta, jossa tunnistetaan kehittämistarpeiden kohteet. Tällä tarkoitetaan sitä, että kehittämään voidaan ruveta joko kokonaan uutta

tuotetta tai tuotetta, joka on jo olemassa. (Jämsä ja Manninen 2000, 30.) Voidaan todeta, että tuotekehitysprosessin ongelmien ja kehittämistarpeiden tunnistaminen alkoi siitä, kun aloimme pohtimaan sitä, mikä olisi sellainen aihe, josta haluamme lähteä tekemään opinnäytetyötä.

Tunnekasvatus on viime vuosina nostanut jalansijaa suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja aiheeseen on alettu kiinnittämään yhä enemmän huomiota yhteiskunnallisella tasolla. Suomesta löytyy jonkin verran erilaisia hankkeita, jotka edistävät tunnekasvatusta, mutta tutkimustieto hankkeiden tuloksista on vähäistä. Mielestämme tunnekasvatuksesta ja sen merkityksestä varhaiskasvatuksessa pitäisi puhua enemmän.

Tunnetaidoista puhuttaessa käytetään monesti myös termiä sosioemotionaaliset taidot. Sosioemotionaalisuuden määritelmä on laaja ja moninainen, sillä monella eri tieteenalalla, kuten psykologialla, sosiologialla ja erityispedagogiikalla on käsitteelle oma määritelmänsä. Ahvenaisen, Ikosen ja Koron (2001) mukaan sosioemotionaalisuus koostuu sosialisatiosta ja emotionaalisuudesta. Sosiaalisatio merkitsee prosessia, missä ihminen kehittyy sosiaalisesti yhteiskunnan jäseneksi. Jotta tämä olisi mahdollista, ihmisen pitää olla vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Menestyksellinen sosiaalisatio vaatii sosiaalisten taitojen osaamista. Sosiaalisten taitojen osaaminen myös auttaa ihmisten välisen hyvien vuorovaikutussuhteiden syntymisessä. (Ahvenainen, Ikonen ja Koro 2001, 46–47.) Emotionaalisuudella tarkoitetaan tunteenomaista, jotain tunne-elämään pohjautuvaa (Ahvenainen, Ikonen ja Koro 2001, 246).

Suomen päiväkodeissa on viime vuosina toteutettu erilaisia hankkeita ja ohjelmia, joiden tehtävänä on tukea tunnekasvatusta. Hankkeista ja ohjelmista on saatu aikaan hyviä tuloksia. Askeleittain-ohjelma (Second Step) on alun perin Pohjois-Amerikassa kehitelty ohjelma, jota toteutetaan nykyisin myös Suomessa. Ohjelman tarkoituksena on opettaa lapsille sosiaalisia taitoja sekä erilaisia tunnetaitoja, joita ovat empatiataidot, itsehillintä ja ongelmanratkaisutaidot sekä tunteiden säätely. Ohjelmaa on mahdollista hyödyntää päiväkodeissa, esikouluissa ja peruskoulun 1–5. luokilla. Se tarjoaa materiaalia, jonka avulla on mahdollista harjoitella erilaisia tunnetaitoja opetusympäristön arjessa. (Askeleittain 2015.)

Saksasta suomeen rantautuneen Papilio-ohjelman tarkoituksena on tukea lasten tunnetaitoja sekä sosiaalisesti vastuullisen käyttäytymisen omaksumista. Papilio-ohjelmassa päiväkodin henkilöstö koulutetaan toteuttamaan ohjelmaa, mutta myös lasten vanhemmat otetaan mukaan ohjelmaan, esimerkiksi vanhempainiltojen avulla. Ohjelman sisältö koostuu kolmesta rakennuspalikasta. Paula ja tunnepeikot ovat nukkeja, joiden avustuksella lapset oppivat tunteiden tunnistamista ja säätelyä. Minun-sinun-meidän -peli auttaa lapsia omaksumaan sosiaalisia sääntöjä. Välillä lelut ovat myös lomalla, jolloin lapset saavat käyttää luovuuttaan ja keksiä leikkejä ilman leluja. Ohjelman toimivuutta on tutkittu Saksassa ja todettu, että se pienentää käyttäytymisongelmia sekä edistää prososiaalisten taitojen syntymistä. (Papilio s.a.) Prososiaalisella käyttäytymisellä tarkoitetaan käyttäytymistä, jolla on positiivisia vaikutuksia vuorovaikutussuhteisiin. Se myös edistää ympärillä olevien ihmisten kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Finto 2016.)

Aiheesta on tehty erilaisia kansainvälisiä tutkimuksia, jotka ovat osoittaneet sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen opettelu merkityksen. Pohjois-Amerikassa tehdyn tutkimuksen mukaan päiväkotiyksiköissä havaittujen sosiaaliemotionaalisten taitojen taso on yhteydessä lapsen tulevaisuuden näkymiin. Lastentarhanopettajat arvioivat lasten sosiaaliemotionaalisia taitoja antamalla heille pisteitä. Tutkimuksen mukaan päiväkotiyksiköissä havaitut sosiaaliemotionaaliset taidot olivat yhteydessä aikuisiän työllisyyteen, rikollisuuteen, päihteiden käyttöön ja mielenterveysongelmiin. Tulokset osoittivat, että ne lapset, joilla havaittiin paremmat sosiaaliemotionaaliset taidot päiväkotiyksiköissä, suorittivat tulevaisuudessa todennäköisemmin korkeakoulututkinnon ja olivat työllistyneet 25 ikävuoteen mennessä. (Crowley, Greenberg ja Jones 2015.)

Toisen tutkimuksen mukaan sosiaaliemotionaalisten taitojen opettelu koulussa parantaa lasten koulumenestystä tulevaisuudessa. Tutkimus suoritettiin 213 Pohjois-Amerikkalaisessa koulussa, joissa oli käytössä sosiaaliemotionaalisia taitoja tukeva ohjelma. Ohjelmaan osallistuneiden lasten sosiaaliemotionaaliset taidot, käyttäytyminen ja opiskelutulokset paranivat huomattavasti verrattuna niihin lapsiin, jotka eivät osallistuneet ohjelmaan. (Durlak, Dymnicki, Schellinger, Taylor ja Weissberg 2011.)

Kun olimme tehneet riittävästi taustatyötä lukemalla erilaisia tutkimuksia ja hankkeita, jotka käsittelevät tunnekasvatusta, meille alkoi selkiytymään päätös tuotteesta. Havaitimme ongelmaksi tunnekasvatuksen vähäisyyden suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Halusimme vaikuttaa tähän ilmiöön omalta osaltamme kehittämällä tuotteen, joka vastaa ongelmaan.

Tämän jälkeen keskustelimme toimeksiantajan kanssa havaitsemastamme kehittämistarpeesta. Ehdotimme toimeksiantajalle ideaamme tunnekasvatustuokioista. Keskustelujen yhteydessä tuli ilmi, että päiväkodissa harjoitetaan tunnekasvatusta erilaisin keinoin, mutta tunnekasvatusta ei ole aikaisemmin toteutettu tuokiomuotoisesti. Pohdimme toimeksiantajan kanssa, että alustavasti ideoidulle tuotteelle on tarvetta päiväkotiyksiköissä. Tunnistimme tuotekehitysprosessin kehittämistarpeeksi lasten tunnetaitojen tukemisen päiväkotiyksiköissä. Tällä tarkoitetaan lasten tutustuttamista tunteisiin ja tunnetaitoihin.

8.2 Ideavaihe

Kun kehittämistarve on selvitetty, käynnistyy sen jälkeen ideointiprosessi. Ideointiprosessin aikana yritetään löytää eri vaihtoehtoja kehittämistarvetta koskevalle ongelmalle tai luodaan erilaisia tapoja ratkaista se. Ideavaihe saattaa olla kestoaltaan lyhyt silloin, kun jo olemassa olevaa tuotetta päivitetään sen käyttötarkoitusta varten. Täysin uuden tuotteen ideoisessa voidaan hyödyntää erilaisia luovan toiminnan ja ongelmanratkaisun menetelmiä, kuten aivoriieheä, joka soveltuu hyvin sosiaali- ja terveysalan työympäristöihin. Sen tyyppisten menetelmien tarkoituksena on selvittää mahdollisimman rennon ja luovan ilmapiirin vallitessa oikeanlainen tuote, joka ratkaisisi olemassa olevan ongelman ja olisi kaikkien tarpeiden mukainen. Itse tilanteen aikana ei ole tarkoitus ratkaista, mitkä vaihtoehtoista ovat sopivimpia tai mahdollista toteuttaa, vaan se tehdään vasta tilanteen jälkeen. (Jämsä ja Manninen 2000, 35.)

Aivoriihen, englanniksi ”brainstorming”, tarkoituksena on, että olemassa oleva ongelma heitetään ilmoille ja siihen lähdetään ryhmässä pohtimaan erilaisia ideoita. Mitä enemmän ideoita syntyy, sitä suurempi mahdollisuus on, että hyviä ja toteuttamiskelpoisia ideoita oivalletaan. Aivoriihessä käytetään puheenjohtajaa ja sihteeriä. Sihteeri kirjaa ideat ylös. Siinä vaiheessa, kun uusia ideoita ei tule enää ilmoille, on mahdollista aloittaa arviointivaihe. Tällöin ideoita on mahdollista tutkia tarkemmin, karsia ja yhdistellä. (Jämsä ja Manninen 2000, 35.)

Aloitimme ideavaiheen teon, kun toimeksiantaja ja kehittämistarve olivat selvillä. Meidän tuli selvittää se, minkä tyyppisesti lähtisimme toteuttamaan tunnekasvatustuokioita, jotka sisältävät pedagogisten tunnekasvatustuokioiden toteuttamisen sekä pedagogiset ohjaussuunnitelmat. Keskustelimme asiasta toimeksiantajan kanssa ja kirjasimme ideoita ylös. Saimme toimeksiantajalta vapauden käyttää omaa luovuutta tunnekasvatustuokioiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Kun ideoimme tuotetta opinnäytetyön tekijöiden kesken, hyödynsimme useasti aivoriihimenetelmää. Varasimme runsaasti aikaa vapaalle keskustelulle. Tavoitteena oli saada mahdollisimman monia ja erilaisia ideoita ylös, joista voisimme lähteä rakentamaan ja rajaamaan tunnekasvatustuokioiden sisältöä, toimintaa ja tavoitteita.

Toiminnan ideoinnin kannalta oli tärkeää selvittää, miten tunnekasvatusta harjoitetaan päiväkotipoutapilvessä ennen tunnekasvatustuokioiden alkua. Toimeksiantajan kanssa käydyissä keskusteluissa kävi ilmi, että tunnetaitoja harjoitellaan päiväkodin arkisissa tilanteissa, kuten leikissä, ruokailussa ja ulos siirtymisessä. Monesti esille nousevat se, miten kaveria tulee kohdella ja tilanteet, jotka vaativat pettymyksensietokykyä. Tämän lisäksi päiväkotihyödynsi arjessaan tunnekortteja sekä taponia. Päiväkodin seinälle oli ripustettu paperi, joka on kaikkien nähtävillä. Lapsi sai yhdessä aikuisen kanssa merkitä lappuun, eli torniin, kun oli auttanut toista lasta esimerkiksi siivouksessa tai pukemisessa. Lapset palkittiin yhteisesti, kun he olivat tehneet tornin täyteen merkintöjä.

Ideoiden luojien tulee itse arvioida niitä. Myös kehittämishankkeen toimeksiantajalta ja muilta yhteistyökumppaneilta tulisi pyytää arviointia. (Jämsä ja Manninen 2000, 35.) Uusia ideoita syntyi läpi tuotekehitysprosessin ajan, joko tietoisesti niitä pohtien tai ikään kuin vahingossa, esimerkiksi etsiessä tietoa tunnekasvatuksesta. Meidän tuli jatkuvasti myös arvioida ideoitamme ja niiden toteuttamismahdollisuuksia. Pohdimme usein, olisiko idean toteuttaminen toiminnan kannalta kannattavaa, vai olisiko se järkevä karsia pois. Kysyimme prosessin aikana myös toimeksiantajan kommentteja ja mielipiteitä ideoidemme suhteen.

Osan ideoista otimme mukaan toteutukseen, mutta moni idea jäi myös ajatuksen tasolle. Alkuperäisen ideamme mukaan tunnekasvatustuokioihin olisi otettu myös lasten vanhemmat. Tämä idea sopi myös toimeksiantajalle. Selvitimme idean toteuttamismahdollisuuksia yksinkertaisella Facebook-kyselyllä päiväkodin virallisessa Facebook-ryhmässä, jossa oli mukana valtaosa lasten vanhemmista. Kirjasimme kyselyn yhteyteen lyhyen kuvauksen tulevasta tunnekasvatustuokiosta ja niille ehdotetusta ajankohdasta. Kyselyssä oli kaksi kysymystä, joissa selvitettiin vanhempien halukkuutta osallistua tunnekasvatustuokioiden toteutukseen sekä sopivinta ajankohtaa niille. Kyselyyn vastasi vain

muutama vahempi, joten päätimme, että tunnekasvatustuokiot pidetään ainoastaan lapsille. Edellytyksenä sille, että tuokiot olisi voitu järjestää lapsille ja aikuisille oli, että kaikilla osallistujilla olisi ollut vanhempi mukana. Kyselyn perusteella päätimme myös pysyttäytyä ennalta päätetyssä ajankohdassa.

Pohdimme tunnekasvatustuokiokokonaisuudelle nimeä, joka olisi mahdollisimman innostava, kiinnostava ja hauska. Lisäksi tunnekasvatustuokioiden nimessä tuli näkyä jollain tavalla tuokioiden teema eli tunnekasvatus. Mietimme monia erilaisia nimivaihtoehtoja, kunnes löysimme sopivan. Nimesimme tuokiokokonaisuuden Tunnetarha-kerhoksi, sillä mielestämme nimi jää helposti lasten mieleen ja kuvaa toimintaamme lapsen näkökulmasta ajateltuna hyvin. Nimeen liittyi myös vahvasti varhaiskasvatuksen historia, sillä päiväkotia on kutsuttu aikaisemmin lastentarhaksi. Lastentarhan (kinder garten) luojana ja käsitteen keksijänä pidetään saksalaista varhaiskasvatuksen osaajaa Friedrich Fröbeliä (1782). Hän perusteli nimitystä sillä, että tarkoituksena ei ollut aikaistaa koulun aloitusta. Tarkoituksena oli pikemminkin luoda uusi toimintamalli, jonka tehtävänä oli ottaa huomioon lasten tarpeet. Fröbelin mukaan lastentarhan piti tarjota lapsille kokonaisvaltaista tekemistä, eikä pelkästään hoitaa lapsia. Sen tulisi edistää lasten fyysistä kehoa ja aisteja sekä perehdyttää lapset luontoon ja muihin ihmisiin. (Hänninen ja Valli 1986, 37.)

8.3 Luonnosteluvaihe

Kun on päätetty tuotteesta, joka on tarkoitus suunnitella ja valmistaa, aloitetaan tuotteen luonnostelu. Tuotteen luonnosteluvaihe on laaja kokonaisuus, joka vaatii monien eri näkökohtien huomioon ottamisen. Näitä näkökohtia ovat asiakasprofiili, tuotteen asiasisältö, palvelujen tuottaja, rahoitusvaihtoehdot, asiantuntijatieto, arvot ja periaatteet, toimintaympäristö, säädökset ja ohjeet sekä sidosryhmät. Näiden näkökohtien oikeanlainen huomioiminen tekee tuotteesta laadukkaan. Niiden huomiointi tapahtuu siten, että kaikista näkökohdista muodostetaan synteesi, jonka osat kannattelevat toisiaan. Asiantuntemusta kerätään alan eri asiantuntijoilta. (Jämsä ja Manninen 2000, 43.) Ideointivaiheen jälkeen tarvitsimme laajasti tietoa eri näkökohdista, jotta tuotteesta tulisi mahdollisimman ehjä ja onnistunut kokonaisuus. Tätä varten keräsimme tietoa ohjattavasta lapsiryhmästä, päiväkotia Poutapilvestä, asiantuntijatiedosta, säädöksistä ja ohjeista sekä rahallisista kuluista.

Oikeanlaisen kohderyhmän rajaamisessa voidaan miettiä esimerkiksi ikää, koulutus- ja työtaustaa, toimeksiantajan toiveita sekä työlle asetettuja tavoitteita. On hyvä pohtia, keitä ongelma, jota yritetään korjata koskettaa. Kohderyhmän rajaaminen on olennaisen tärkeää, siksi että se ratkaisee sen, minkälaiseksi tuote luodaan. Työn toteuttaminen voi olla haastavaa, mikäli kohderyhmä ei ole selvillä. Selvyys kohderyhmästä auttaa sisällön rajauksessa sekä karsimaan epäolennaiset asiat erilaisista vaihtoehdoista pois. (Airaksinen ja Vilkkä 2003, 38–39.)

Tässä tapauksessa toimeksiantaja valitsi kerhoon osallistuvat lapset iän perusteella sekä sen, keiden lapsista arvioitiin hyötyvän kerhosta parhaiten. Meiltä tuli toive, että ryhmä koostuisi 5-7 lapsesta, sillä arvioimme sen olevan sopiva ryhmäkoko toiminnan toteuttamisen kannalta. Ohjaajia ryhmässä

oli kaksi ja halusimme, että lapsille jää riittävästi aikaa ryhmäkohtaiseen sekä yksilökohtaiseen ohjaukseen. Arvioimme myös, että kerho soveltuisi parhaiten 4–6-vuotiaille lapsille ottaen huomioon heidän ikätason mukaisen kehityksen. Tähän kuitenkin vaikuttaisi myös lasten yksilöllinen kehitys. Pohdimme, että lasten tulee pystyä jollakin tasolla kuuntelemaan ohjeita, toimimaan ryhmässä ja suoriutumaan ohjatuista leikki- ja toimintatuokioista sekä tutustumaan tunteisiin ja tunnetaitoihin ohjatusti.

Luonnosteluvaihetta tuki myös tutustumiskerta, jolloin havainnoimme lasten kehitystasoa, yksilöllisiä tarpeita ja piirteitä. Havainnoinnin kohteena oli myös se, kuinka lapset toimivat ryhmässä. Edellä mainitut seikat ohjasivat Tunnetarha-kerhon toiminnan ja sisällön suunnittelua. Asiakasproiilista saatu tieto mahdollisti myös sellaisen toiminnan järjestämisen, joka vastasi lasten kehitystasoa ja yksilöllisiä tarpeita.

Keräsimme asiantuntijatietoa tunteista, tunnetaidoista, tunnetaitojen kehittymisestä, tunnekasvatuksesta yleisesti ja tunnekasvatuksesta osana varhaiskasvatusta. Tietoa kerättiin myös erilaisista tutkimuksista, artikkeleista, teoksista, hankkeista ja asiakirjoista. Säädöksiä ja ohjeita noudattaessa, meidän tuli ottaa huomioon valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016), sillä asiakirja antaa raamit päiväkodissa tehtävälle työlle.

Tuotteeseen menevät kulut maksavat joko opinnäytetyön tekijä tai toimeksiantaja. Tuotteen suunnittelussa tulee myös miettiä tuotteen mahdollisia kustannuksia. Kustannuskysymykset voivat vaikuttaa siihen, miten tuote tehdään ja minkälaiseksi se loppujen lopuksi muotoutuu, esimerkiksi säästetäänkö materiaalikuluissa ja käytetään jo olemassa olevaa materiaalia vai ostetaanko uutta ja päivitettyä. (Airaksinen ja Vilkkä 2003, 53.) Kun aloimme pohtimaan kulukysymyksiä, teimme kartoituksen materiaalin tarpeesta. Meidän tuli huomioida tuokioissa käytetyt tilat sekä toiminnassa käytettävät materiaalit.

8.4 Tuotteen kehittäminen

Luonnosteluvaiheessa kerätyillä tiedoilla suunniteltiin Tunnetarha-kerhon sisältö vastaamaan toimeksiantajan ja lapsiryhmän tarpeita. Tuotteen kehittämisessä käytetään luonnosteluvaiheessa saatua informaatiota ratkaisuvaihtoehdoista, periaatteista, rajauksesta sekä asiantuntijoiden näkemyksistä. Kun tuote on materiaallisen tuotteen sijaan informaatiota välittävä, tarvitsee se jäsenmäärän suunnitelman tuotteen asiasisällöstä. Sosiaali- ja terveysalalla valmistettavat informaation välittämiseen käytettävät tuotteet suunnataan joko asiakkaille, henkilöstölle tai sidosryhmille. Informaatiota välittäviä tuotteita voivat olla esimerkiksi asiakkaille suunnatut hoito-ohjeet tai sidosryhmille laaditut julkaisut. Tuotteen sisältö rakentuu faktatiedosta, joka on esitetty selkeästi, riittävän kattavasti ja sitä laadittaessa on huomioitu asiakasryhmän tarpeet. Informaatiota välittävän tuotteen valmistamisessa tulee kiinnittää huomiota erityisesti muutamaankin ongelma-alueeseen, joita ovat asiasisällön rajaaminen sekä saatavilla olevan tiedon luotettavuus. Asiakasryhmän vaihtelevuus voi myös osaltaan hankaloittaa asiasisällön kokoamista. Tiedon tarjoajan tulee pitää mielessä tiedon vastaanottajan näkökulma laatiessaan informatiivista tuotetta asiakkaille tai asiakkaiden omaisille. (Jämsä ja Manninen 2000, 54–55.)

Jämsä ja Manninen (2000) ovat jakaneet informaation välittämisessä käytettävät tuotteet painotuotteen tekemiseen, videon valmistamiseen, WWW-sivujen ja interaktiivisen kommunikaation kehittelyyn sekä ohjaus-, neuvonta- tai valistustilaisuuden suunnitteluun. (Jämsä ja Manninen 2000, 54–67.) Puheen kautta jaettava informaatiota tapahtuu sosiaali- ja terveysalalla monissa tilanteissa, joissa on osallisina joko kaksi henkilöä tai kokonainen ryhmä. Työntekijöiden perehdyttäminen uusiin työtehtäviin tai asiakkaan palveluohjaus ovat esimerkkejä tämän kaltaisista tilanteista. Ohjaus-, neuvonta- tai valistustilaisuus voi olla kerran tai useammin kokoontuva. Tuotekehitysprosessin hyödyntäminen edistää näiden tilanteiden toteuttamista. Muihin informaatiota välittäviin tuotteisiin verrattuna informaatiota välittävät ohjaustilanteet eroavat siten, että tilanteissa tapahtuvia asioita ei ole mahdollista muuttaa myöhemmin. On hyvä pitää mielessä, että jokainen ohjattava kokee ohjaustilanteen aina yksilöllisesti. (Jämsä ja Manninen 2000, 65.)

Ohjaustilaisuutta suunniteltaessa keskiössä ovat osallistujat ja heihin tutustuminen. Suunnittelussa tulee ottaa huomioon muiden muassa ryhmän koko, rakenne, tiedon tarve, motiivit sekä heidän lähtötilanteensa ja resurssit. Kun osallistujajoukosta on riittävän paljon tietoa, on mahdollista aloittaa ohjauksen sisällön ja käytettävien menetelmien valinta. Ohjaajan vastuulle jää se, miten asiakaslähtöisiksi ohjaustilaisuudet muodostuvat. Yksilöllinen huomiointi voi olla haastavaa ryhmätilaisuuksien ohjauksissa ryhmän ollessa uusi tai kun siinä on paljon erityyppisiä osallistujia. (Jämsä ja Manninen 2000, 65–66.)

Aloitimme tuotteen jäsentelyn Tunnetarha-kerho muotoon, kun olimme tunnistanee kehittämistarpeeksi lasten tunnetaitojen tukemisen, ideointivaiheessa keksineet työlemme rarkaisuvaihtoehtoja sekä luonnosteluvaiheessa etsineet tarvittavaa informaatiota ja materiaalia tuotteen valmistamiseen liittyen. Tuotteena Tunnetarha-kerhoa kuvaa parhaiten informaatiota välittävät ohjaustilaisuudet, sillä Tunnetarha-kerho koostui yhteensä viidestä toiminnallisesta tuokioista ja pedagogisista ohjaussuunnitelmista, joiden tarkoituksena oli tutustuttaa lapset tunteisiin ja tunnetaitoihin.

Meidän arvioiden sekä toimeksiantajan valinnan perusteella asiakasryhmäksi profiloitui seitsemän 4–5-vuotiaasta lasta. Kun päätös kerhoon tulevista lapsista oli tehty, saimme lapsista etukäteistietoa keskustelemalla toimeksiantajan kanssa. Saimme tiedot lasten määrästä, iästä sekä yksilöllisistä tarpeista ja ominaisuuksista. Toiminnan kannalta oli tärkeä tietää, jos joku lapsista oli erityisen herkkä jonkin asian tai tekemisen suhteen tai kaipasi harjaannusta jonkin tietyn taidon, kuten tunteiden ilmaisun kanssa.

Tunnetarha-kerhon onnistumisen kannalta oleellista oli tunnetuokioiden huolellinen suunnittelu. Suunnitelmaa tehtäessä on tärkeää huomioida mahdolliset muutokset ja odottamattomat tilanteet. Ajankohta ja ohjaustilaisuuteen varattu aika vaikuttavat myös osaltaan suunnitteluun. Aikataulutukseen on hyvä jättää liikkumavaraa, mikäli aika sallii sen määrällisesti. Sisällön ja menetelmien valinta riippuu myös käytettävissä olevasta ajasta. Ohjaustilaisuuteen valittavan tilan tulee olla mahdollisimman paljon asiakkaiden tarpeisiin soveltuva. (Jämsä ja Manninen 2000, 66.)

Pohdimme Tunnetarha-kerhon tapaamiskertojen määrää, kestoa ja aikaväliä. Päädyimme viiteen tapaamiskertaan yhden kuukauden sisällä, sillä arvioimme sen olevan sopivan verran työn tavoitteisiin peilattuna. Tarkoituksena ei ollut saada aikaan mitään konkreettista muutosta lasten tunnetaidoissa tai käyttäytymisessä, sillä se olisi vaatinut useampia tapaamiskertoja ja pitkäjänteisempää työskentelyä. Vaikka arvioimme tuokioiden kestoksi puoli tuntia, varasimme silti kullekin tuokiolle aikaa noin tunnin verran. Halusimme jättää aikataulutukseen liikkumavaraa yllättävien tilanteiden varalle.

Kerhossa käytettävään tilaan ei mennyt kuluja, sillä se järjestettiin toimeksiantajan tiloissa. Sovimme toimeksiantajan kanssa, että voimme käyttää heiltä löytyviä askartelumateriaaleja ja lopun tarvittavan hankkisimme itse. Hankittavaksi meille jäi pehmolelut, muutama hilepurkki, koristenuhaa ja kartonkia. Draamaharjoitteissa käytettäviin materiaaleihin meillä ei mennyt kuluja, sillä saimme nallekortit koulun kirjastosta ja musiikkilaitteen toimme itse. Kustannukset jäivät alle 20 euroon.

Tunnetarha-kerhon tuotekehittelyssä isossa osassa toimivat pedagogiset ohjaussuunnitelmat, sillä Tunnetarha-kerhon suunnittelu rakentui niiden ympärille. Pedagogiset suunnitelmat laadittiin niin, että ne mukailivat valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2016). Ohjaussuunnitelmien laadinnassa otettiin huomioon myös tunnekasvatukseen ja tunnetaitoihin pohjautuva teoreettinen tieto, minkä rajaaminen rajasi myös sitä, mihin Tunnetarha-kerho toiminnassaan keskittyi.

Pedagogisiin ohjaussuunnitelmiin kirjattiin Tunnetarha-kerhon päivien sisällön suunnitelmat. Lisäksi niihin kirjattiin tuokioiden sisältö, monipuoliset työtavat, tavoitteet ja mahdolliset varasuunnitelmat yllättävien tilanteiden varalle. Siinä otettiin myös huomioon lasten iän mukainen kehitystaso sekä ryhmän ja yksilöiden tarpeet. Suunnitelmat auttoivat jäsentämään Tunnetarha-kerhoa kokonaisuutena, joka koostui yksittäisistä tunnekasvatustuokioista. Suunnitelmat lähetettiin toimeksiantajalle kuukausi ennen toiminnan alkamista, jotta toimeksiantajalla olisi myös mahdollisuus kommentoida ja antaa palautetta Tunnetarha-kerhon sisällöstä.

Jotta tuote tai toiminta olisi mahdollisimman selkeä asiakkaalle, on sitä varten hyvä tehdä jonkinlainen ohjeistus (Airaksinen ja Vilkkä 2003, 38). Laadimme infokirjeet (liite 2) valitun lapsiryhmän huoltajille. Infokirjeet sisälsivät kaiken oleellisen tiedon kerhon sisällöstä. Niissä kerrottiin kerhon nimi, ajankohta, ohjaajien yhteystiedot ja muutama sana siitä, mitä kerhon toiminta tulisi pitämään sisällään. Kirjeet lähetettiin lasten vanhemmille paperitulosteina ja ne laitettiin lasten lokeroihin.

8.5 Tuotteen viimeistely

Tuotteistamisprosessin viimeinen vaihe on tuotteen viimeistely. Palautetta sekä omaa arviointia tulee kirjata jatkuvasti tuotekehitysprosessin aikana. Tuotetta olisi hyvä koekäyttää jo sen valmisteluvaiheessa, jotta palautteen saanti ja arviointi olisi mahdollista mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Testaajina voivat toimia tuotteen tilaajat sekä asiakkaat, jotka ovat olleet mukana tuotekehitysprosessissa. Tällöin on kuitenkin hyvä pitää mielessä, että heidän antama palaute voi olla puolueellista, sillä heille tuote on jo ennestään tuttu ja he ovat olleet osaltaan vaikuttamassa tuotteen kehityksen

suuntaan. Siksi olisikin tärkeää, että testaajina toimisivat myös sellaiset käyttäjät, joille tuote on kokonaan uusi. Testaajat voivat parhaimmillaan antaa arvokasta tietoa ja ehdotuksia mahdollisista muutoksista tuotetta koskien. (Jämsä ja Manninen 2000, 80.)

Tuotteen valmistuminen saattaa vaatia useita eri koeversioita. Näiden koeversioiden jälkeen tuote viimeistellään lopulliseen muotoonsa palautteen ja tuotteen käytöstä saatujen kokemusten avulla. Viimeistelyvaiheessa on mahdollista tehdä viime hetken pikku muutoksia sekä tuotteen käyttö- ja toteutusohjeita. Viimeistelyn aikana tehdään myös tuotteen jakelun suunnittelu ja markkinointi, minkä tavoitteena on lisätä tuotteen käyttöä ja tietoa siitä. (Jämsä ja Manninen 2000, 81.)

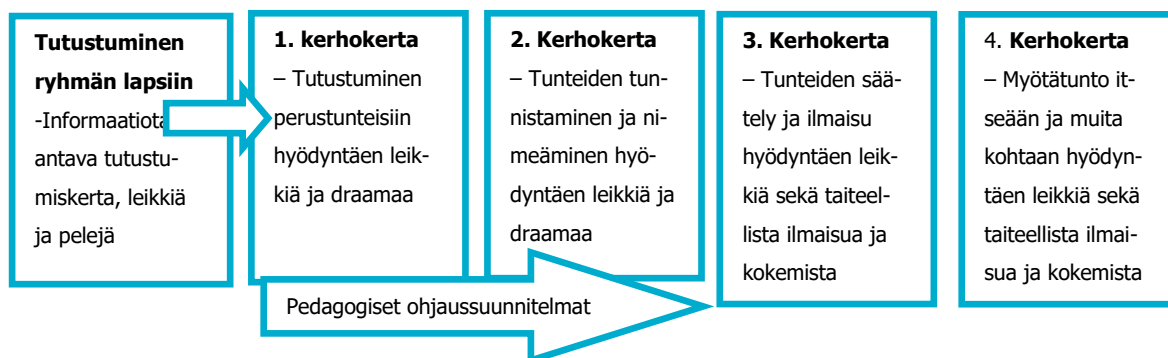
Tunnetarha-kerhon tuotekehitysprosessia dokumentoitiin jatkuvasti koko prosessin ajan. Tunnetarha-kerhon toteutuksen aikana kirjasimme ylös kaikki huomioidut ja havainnot kustakin kerhokerrasta. Toteutuksen aikana havainnoimme lapsen kokemaa miellekkyyttä kerhosta sekä vastasiko toiminta lasten tarpeita ja kehitystasoa. Havainnoinnin kohteena oli myös se, toteutuiko kerho tavoitteiden mukaisesti. Näihin havaintoihin keskityimme pääluvussa 9, Tunnetarha-kerhonpalautteen keruu ja analysointi. Keräsimme palautetta lapsilta sekä toimeksiantajalta. Viimeisellä tapaamiskerralla keräsimme lasten palautteen kirjallisesti hymynaamojen avulla (liite 3) sekä suullisesti yhteisen keskustelun avulla. Palautteella saatiin tietoa lasten mielteistä ja ajatuksista kerhoa kohtaan.

8.6 Tunnetarha-kerhon päivien sisältö

Tunnetarha-kerhon kokonaisuus koostui tutustumiskerrasta sekä neljästä kerhokerrasta. Jokaisella kerhokerralla oli oma teema, tavoitteet ja toiminnallinen sisältö. Kuvio 5 kuvaa Tunnetarha-kerhon toiminnan kokonaisuutta. Ennen varsinaista Tunnetarha-kerhon aloittamista tapasimme ryhmään valikoidut lapset ja järjestimme heille tutustumiskerran. Tutustumiskerta oli vapaamuotoinen kerhokerta, jonka tarkoituksena oli tutustua toinen toisiimme pelien ja leikkien avulla.

Tutustumistapaamisen jälkeen pidimme neljä varsinaista kerhotapaamista. Tapaamisten yhteisenä kantavana teemana toimi tunteisiin ja tunnetaitoihin tutustuminen. Jokainen tapaamiskerta käsitteli eri aihetta, mutta noudatti silti samankaltaista etenemistä. Tapaamisten aluksi kokoonnuimme alkupiiriin, jossa vaihdettiin aamun kuulumiset. Alkupiirissä lapset johdateltiin päivän aiheen pariin joko keskustelun, leikkien tai pehmolelujen ja draamanäytelmien avulla. Alkupiiriä seurasi toiminnallinen osuus, jossa hyödynsimme monipuolisia työtapoja, joita olivat joko leikki, draama tai taiteellinen ilmaisu ja kokeminen. Kerhon loppuksi kokoonnuimme loppupiiriin keskustelemaan ja kuuntelemaan lasten mielteitä kerhokerrasta.

Jokaisen kerhokerran sisältö oli etukäteen suunniteltu ja siitä oli laadittu pedagoginen ohjaussuunnitelma. Toiminnan ja leikkien ohjeistukset pyrittiin kertomaan lapsille selkeästi ja niitä mallinnettiin harjoituskierrosten avulla. Lapsia kannustettiin toimintaan positiivisen ja rohkaisevan palautteen avulla. Ympäristön ilmapiiri pyrittiin pitämään avoimena, jotta lapset kokisivat ympäristön tarpeeksi turvalliseksi vapaalle tunteiden ilmaisulle.

KUVIO 5. Tunnetarha-kerhon toimintaprosessi (Peltola ja Yagli 2017b.)

Varhaiskasvattajat hyödyntävät työssään erilaisia leikkivälineitä, kuten pehmoleluja ja nukkeja. Nämä leikkivälineet toimivat opetus- ja kasvatusvälineinä, joiden avulla voidaan lähestyä lapsen näkökulmasta esimerkiksi erilaisia kokemuksia, asenteita, näkemyksiä ja tunteita. Esimerkiksi nukkejen avulla voidaan viestittää lapselle tärkeitä asioita helposti ja nopeasti. (Franck 1999, 47; Suvilehto 2016, 159.)

Tunnetarha-kerhon toiminassa käytettiin leikkivälineinä pehmolelueläimiä. Pehmolelujen tarkoitus oli auttaa lapsia tutustumaan erilaisiin tunteisiin ja tunnetaitoihin. Pehmoleluja oli neljä, Onni-Otso, Vihainen-Varis, Suru-Siili ja Pettymys-Possu. Pehmolelut nimettiin kuvastamaan erilaisia perustunteita. Pehmoleluja kutsuttiin yhteisesti tunneystävyyksiksi. Pehmolelut olivat läsnä jokaisella kerhokerralla ja ne esiintyivät päivän teeman mukaisissa draamanäytelmissä.

Pehmolelut esiintyivät nimillensä ominaisilla piirteillä. Onni-Otso oli yleensä iloinen ja nauravainen, mutta hänen oli vaikea näyttää kielteisiä tunteita, kuten surua. Onni-Otson tulikin harjoitella myös kielteisten tunteiden ilmaisua. Vihaisella-Variksella oli tapana hermostua ja menettää malttinsa usein ja nopeasti. Hänen tuli harjoitella itsensä hillitsemistä. Suru-Siilille ominaista oli arkuus ja pelko ja hänen tuli opetella rohkeutta. Pettymys-Possu taas pettyi helposti, eikä monesti malttanut odottaa asioita, esimerkiksi omaa vuoroaan. Pettymys-Possun tuli harjoitella pettymyksen sietoa ja maltillisuutta. Tunneystävyyksillä havainnollistettiin lapsille tunteiden ilmenemistä eri tavoin draamanäytelmissä, jolloin lasten oli helpompi hahmottaa ja ymmärtää erilaisia tunteita ja niiden ilmene- mistä myös ihmisillä.

KUVA 1. Tunneystävykset (Peltola ja Yagli 2018-04-10.)

Jokaisella kerhokerralla esitetty draamanäytelmä, jossa hyödynnettiin pehmoleluja, käsitteli kerhokerran mukaista teemaa ja siinä seikkailivat tunneystävät. Näytelmän jälkeen lapset osallistettiin keskusteluun mukaan kysymällä heiltä erilaisia kysymyksiä. Lapsilta kysyttiin esimerkiksi, mitä tunteita he näytelmästä tunnustivat, mitä näytelmässä olevat hahmot tunsivat ja kokivat sekä millä muulla tavalla hahmot olisivat voineet toimia näytelmässä.

Pehmolelujen ja draamanäytelmien käyttö tuki lasten tutustumista päivän teemoihin. Lasten oli helppompaa keskittyä ja ymmärtää draamanäytelmän tarkoitusta ja sanomaa, kun se havainnollistettiin lapsille pehmolelujen avulla. Tunneystävykset tukivat myös lasten empatiakykyä ja samaistumista erilaisiin tunteisiin.

Toiminnan lopuksi, viimeisen kerhotapaamisen jälkeen, keräsimme kirjallisen sekä suullisen palautteen päiväkodin lapsilta. Saimme toimeksiantajalta kirjallisen palautteen jokaisesta kerhokerrasta. Palautteen tarkoituksena oli selvittää lasten ja toimeksiantajan mielteitä kerhon onnistumisesta. Palautteiden avulla arvioimme työssämme kerhon toteutuksen onnistumista.

Seuraavissa alaluvuissa kuvailemme päivien toiminnan sisältöä tarkemmin. Kerromme tuokioiden tavoitteista, etenimesestä, tuloksista ja palautteen keruusta. Toimeksiantajalta saatu kirjallinen palaute on laitettu päivien kuvausten loppuun.

8.6.1 Tutustumiskerta

Tutustumispäivän ensisijaisena tavoitteena oli ohjaajien ja lasten molemminpuolinen tutustuminen toisiinsa sekä herättää lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta Tunnetarha-kerhoa kohtaan. Ensimmäisellä kerhokerralla pyrimme leikillä ja liikunnalla luomaan lapsille yhteisöllisyyden tunteen sekä turvallisen ja avoimen ilmapiirin, joka mahdollistaisi lapsen eläytymisen ja avoimen osallistumisen seuraaviin kerhokertoihin.

Tavoitteennamme oli havainnoida ryhmän ja lasten yksilöllisiä tarpeita, jotta tulevan toiminnan suunnittelu onnistuisi sekä olisi lasten tarpeita ja valmiuksia vastaavaa. Tässä huomioimme lapsen eri taitoja, kuten sosiaalisuutta, heittäytymiskykyä, itseilmaisua ja tunteiden ilmaisua. Toiminnan aikana havainnoimme myös sitä, miten lapset toimivat ryhmässä toistensa kanssa.

Kerhokerran alussa kokoonnuimme lasten kanssa piiriin ja esittelimme itsemme. Kerroimme lapsille myös, miksi olimme paikalla. Tämän jälkeen oli lasten vuoro esitellä itsensä. Aloitimme kerhon tutumisleikillä piirissä, jossa lapset saivat itse esitellä itsensä. Leikin tarkoituksena oli jatkaa lauseita, esimerkiksi ”minä tykkään ja minä tulen iloiseksi, kun...”. Lauseiden jatkaminen tuki lasten heittäytymiskykyä ja itsensä ilmaisua. Leikissä käytimme apuna pehmolelu Onni-Otsoa. Lapsi, jonka vuoro oli kertoa itsestään, sai Onni-Otson syliin. Pehmolelu toimi merkinä siitä, ketä tuli kuunnella.

Esittäytymisten jälkeen leikimme lasten kanssa ”miten eläimet kävelee” -leikkiä. Leikissä musiikki soi taustalla ja ohjaaja sanoi ääneen jonkin eläimen. Lasten tehtävänä oli liikehtiä kyseisen eläimen tavoin. Loppukevennyksenä leikittiin ”tanssistoppi” -leikkiä. Tanssistopin aikana musiikki soi taustalla, mutta kun musiikki hiljeni, lasten piti jähmettyä paikoilleen liikkumattomana. Leikkien tarkoituksena oli tukea lasten heittäytymiskykyä ja kehollista ilmaisua. Tanssistopin jälkeen lapset kokoontuivat vielä loppupiiriin, jossa kävimme läpi mietteitä päivästä. Kerroimme lapsille jo hieman tulevasta Tunnetarha-kerhosta. Innostimme lapsia seuraavaan kertaan kertomalla, että ensimmäisenä Tunnetarha-kerhopäivänä he pääsevät tapaamaan kaikki Tunneystävykset. Loppupiirin päätteeksi vaihdoin lasten kanssa mietteitä tuokiosta ja kiitimme heitä reippaasta ja rohkeasta osallistumisesta.

Lapset olivat aluksi hieman pidättyväisiä, sillä he eivät vielä olleet tutustuneet meihin. Tästä huolimatta lapset olivat kuitenkin iloisia ja uteliaita sekä kysyivät paljon kysymyksiä meiltä liittyen Tunnetarha-kerhoon. Kerhon edetessä lapset osallistuivat rohkeammin leikkeihin. Lapset olivat toiminnasta innostuneita ja motivoituneita, mikä näkyi nauruna ja aktiivisuutena.

Tutustumiskerta oli hyödyllinen tapaaminen ennen varsinaisen kerhon alkua, sillä se mahdollisti meidän ja lasten molemmien puolisen tutustumisen. Muutamalla lapsella oli tutustumiskerralla mukana vanhempi, mikä helpotti kyseisten lasten tutustumista kerhoon. Kerhon edetessä oli mahdollista huomata, että myös nämä lapset rentoutuivat enemmän ja rupesivat heittäytymään leikkeihin vapaammin. Leikit olivat tutustumiseen sopivia, sillä ne mahdollistivat lasten itseilmaisun. Tapaaminen antoi meille arvokasta tietoa lasten ryhmäkäyttäytymisestä sekä yksilöllisistä piirteistä. Havainnoimme, että lapset pystyivät keskittymään tekemiseen ja noudattamaan annettuja ohjeita. Ryhmänä he lähtivät leikkeihin mukaan innokkaasti. Tapaamisessa huomasimme myös sen, että lapsista tarvitsevat enemmän yksilöllistä huomiota ja kannustusta tekemiseen. Toimeksiantaja antoi seuraavaa palautetta tuokiosta.

Oli todella hyvä, että vanhemmat saivat tulla osallistumaan kerhoon, vaikka se päätettiin pitää pääasiassa lapsille. Tuokion rakenne oli selkeä ja looginen ja siinä oli hyviä lapsia aktivoivia leikkejä, kuten tanssiminen ja miten eläimet liikkuu -leikki. Hienosti varmistitte lasten osallisuuden niin, että jokainen sai vuorollaan kertoa asiansa/vastauksensa kun Onni-Otso kiersi sylistä syliin. Loppupiirissä kannattaa miettiä, kuinka kysymykset lapsilta kysytään. ”Oliko teillä kivaa?” -kysymyksestä tulee yleensä joo- tai ei- kuoro. Avoimilla kysymyksillä saa yksilöllisempiä vastauksia. Sidostaminen seuraavaan kertaan oli onnistunut, lapset mieltivät kerhon jälkeenkin, että ketähän tunneystäviä Onni-Otsolla on mukana seuraavalla kerralla. Olitte ohjaajina välittömiä ja lasta kuuntelevia. (Juopperi 2018-03-13.)

8.6.2 Perustunteisiin tutustuminen

Ensimmäisen kerhokerran teema oli perustunteisiin tutustuminen. Tavoitteena oli tutustua perustunteisiin, kuten iloon, suruun, vihaan, jännitykseen ja pettymykseen sekä samalla harjoitella ryhmässä toimisen taitoja. Tunnetarha-kerhossa pyrittiin luomaan mukava ja avoin ilmapiiri, jossa jokainen lapsi sai kokea itsensä kuulluksi ja huomioiduksi. Tunteisiin tutustumisessa monipuolisina työtapoina käytettiin leikkiä ja draamaa.

Kerho aloitettiin keskustelemalla siitä, mikä Tunnetarha-kerho on ja mitä kerhossa tehtäisiin. Lapset laativat kerhon yhteiset säännöt ohjaajien avustuksella. Tämän jälkeen keskustelua jatkettiin puhumalla tunteista. Kysyimme lapsilta, millä tavalla lapset ymmärtävät tunteet ja selvitimme heidän näkemyksiään tunteista. Tämän jälkeen kerroimme omin sanoin, miten tunteet voidaan mieltää. Keskustelun avulla lasten oli helpompi ymmärtää ja hahmottaa erilaisia tunteita.

Keskustelun jälkeen esittelimme lapsille draamanäytelmä, jossa esiintyivät kaikki tunneystävykset. Draamanäytelmä havainnollisti lapsille, mitä tunteet ovat ja mitä erilaisia tunteita on olemassa. Tavoitteena oli herättää lapsissa uteliaisuutta ja pohdintaa tunteista. Sadussa esiintyvistä tunteista ja tapahtumista käytiin myös vapaamuotoista keskustelua näytelmän jälkeen. Lopuksi kerroimme kullekin tunneystävyykselle ominaisia piirteitä, esimerkiksi Onni-Otso on iloinen ja reipas. Tämä auttoi havainnollistamaan lapsille, millainen iloinen ihminen voi olla tai miten hän voi käyttäytyä. Lapset saivat tutustua Tunneystävyksiin ja pitää pehmoleluja sylissä.

Pehmoleluihin tutustumisen jälkeen leikimme ”etsi oikea tunneystävä” -leikkiä. Leikin tarkoituksena oli palauttaa lasten mieliin, mitä tunteet ovat ja tutustuttaa lapset tunneystävyksiin. Leikin jälkeen siirryimme lasten kanssa loppupiiriin, jossa jatkoimme keskustelua heidän kanssa. Kysyimme lapsilta mietteitä tuokiosta ja siitä, mikä heille oli jäänyt parhaiten mieleen.

Lapset osallistuivat aktiivisesti keskusteluun ja leikkeihin. He ymmärsivät tunteiden merkityksiä ja kykenivät keskustelemaan siitä, mitä tunteet ovat. Lapset tunnistivat erilaisia tunteita ja sanoittivat niitä ääneen. Oli nähtävissä, että pehmolelut auttoivat lapsia hahmottamaan erilaisia tunteita ihmisillä ja saivat lasten keskittymisen pysymään asiassa, mikäli se välillä herpaantui. Lapset osasivat toimia hienosti ryhmässä ja maltoivat kuunnella toisiaan ja odottaa omaa vuoroaan.

Avoimen ja välittömän ilmapiirin luonti onnistui hyvin, sillä myös ne lapset, jotka olivat ujostelleet enemmän ensimmäisellä kerralla, vaikuttivat nyt vapautuneemmilta. Hyvän ja tavoitteidenmukaisen ilmapiirin luonnista kertoi myös se, että eräs lapsista koki kerhon turvalliseksi paikaksi näyttää surun tunteen. Toimeksiantaja antoi seuraavaa palautetta tuokiosta.

Tunnetarhan sääntöjen laatiminen oli hyvä aloitus kerholle, näin tuettiin myös lasten ryhmätaitoja miettimällä, että miten muita kohdellaan, myös kerhon ulkopuolella. Jokaista vastausta kuunneltiin. Kerhon säännöt eivät olleet esillä muissa kokoontumisissa, mutta toisaalta ilman niihin palaamistakin tuokit sujuivat hyvin. Tunteiden esittely tunneystävien avulla oli lapsille toimiva keino ja osasitte kertoa tarinan tunneystävillä hyvin. Loppupiiri ja ”etsi oikea tunneystävä” -leikki vaihtoivat paikkaa,

mutta järjestys toimi hyvin näinkin päin. Tunnetarhan välittömästä ja turvallisesta ilmapiiristä kertoi myös se, että yksi lapsista alkoi itkeä kesken leikin. Syy itkuun oli kerhon ulkopuolinen, mutta hän koki olonsa kerhossa tarpeeksi turvallisiksi, että uskalsi ilmaista tunnetilansa. Kyseinen lapsi ei ole itkenyt päiväkodissa aiemmin. (Juopperi 2018-03-13.)

8.6.3 Tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen

Toisen kerhokerran teemana oli tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen. Tavoitteena oli luoda mukava ja avoin ilmapiiri, jossa jokainen lapsi saa tunteen siitä, että omia tunteita voi sanoittaa ja ilmaista vapaasti. Harjoittelimme lasten kanssa tunteiden tunnistamista ja nimeämistä leikin ja draaman keinoin. Tarkoituksena oli, että lapsi saa mahdollisuuden harjoitella tunteiden ilmaisua sanallisesti ja kehollisesti.

Tuokion alussa pidimme lasten kanssa alkupiirin, jossa keskusteltiin päivän kuulumisista. Jokainen lapsi sai kertoa, mitä hänelle kuuluu ja miten aamu on mennyt. Alkupiirin jälkeen johdattelimme lapset päivän aiheen pariin. Herättelimme lasten mielenkiintoa aiheeseen liittyvällä draamanäytelmällä. Näytelmä käsitteli kerhopäivän teemaa, eli tunteiden tunnistamista ja nimeämistä ja siinä seikkailivat tunneystävyydet. Näytelmän lopuksi osallistimme lapset mukaan keskusteluun kysymällä heiltä kysymyksiä. Kysyimme, mitä tunteita he näytelmästä tunnustivat, mitä näytelmässä olevat hahmot tunsivat ja kokivat sekä miten muulla tavalla hahmot olisivat voineet toimia näytelmässä.

Näytelmän jälkeen siirryimme "arvaa mikä tunne" -pantomiinileikkiin. Leikissä käytimme nallekortteja, sillä kortit tukivat tunteiden tunnistamista ja nimeämistä. Olimme valinneet korteista etukäteen tietyt kortit. Lapsi sai tunnistaa tunteen kortista. Tämän jälkeen lapsi sai esittää kyseisen tunteen muille lapsille. Muiden lasten tehtävänä oli arvata, mikä tunne oli kyseessä. Lasten oli helpompi havaita ja tunnistaa tunteita siinä esiintyvien nallejen ilmeistä. Tehdessään pantomiiniharjoituksia lapset saivat ilmaista tunteitaan kehollisesti sekä tutkia muiden lasten tunteiden kehollista ilmaisua.

Pantomiinin jälkeen leikittiin "miten tunteet kävelee?" -leikkiä. Leikin tavoitteena oli havainnollistaa lapsille, miten eri tunteet näkyvät ja mille ne näyttävät ihmisen kehossa. Näytimme lapsille nallekortteja ja he saivat kertoa, mikä tunne esiintyy kortissa. Tämän jälkeen he saivat näyttää, kuinka nalle voisi kävellä kyseisessä tunnetilassa. Epäroimme aluksi hieman lasten lähtöä mukaan leikkiin, sillä leikki vaati lapsilta rohkeutta ja ilmaisukykyä. Osa lapsista arkaili hieman, mutta loppujen lopuksi kaikki lapset osallistuivat leikkiin aktiivisesti. Osa lapsista esitti tunteita ja tunnetiloja kehollaan innokkaasti, osa taas seurasi aktiivisesti vieressä.

Leikkien jälkeen ohjasimme lapset loppupiiriin. Piirin keskelle oli jaettu nallekortteja. Jokainen lapsi sai valita piiristä sellaisen kortin, joka kuvasti kyseisen päivän tunnetta. Jokainen lapsi sai vuorotellen kertoa, minkä kortin oli valinnut ja mitä tunnetta kortti kuvasti. Tämän harjoituksen tavoitteena oli, että lapsi tunnistaisi tunteen ja nimeäisi sen ääneen. Loppupiirin päätteeksi vaihdoimme lasten kanssa mietteitä tuokiosta ja kiitimme heitä reippasta ja rohkeasta osallistumisesta.

Ennen tuokiota pohdimme, uskaltavatko lapset heittäytyä draamaharjoituksiin. Tämä epäily osoitautui turhaksi. Lapset silminnähden nauttivat draamaharjoituksista ja he halusivat jatkaa esimerkiksi ”arvaa mikä tunne” -pantomiiimia useamman kierroksen ajan. Draamaharjoitukset mahdollistivat monipuolisesti lasten tunteiden tunnistamista sekä kehollista ja sanallista ilmaisua. Lapset tunsivat tunteita ja sanoivat niitä ääneen nallekorttien avulla. He myös osasivat eläytyä kehollisesti eri tunteisiin ja tunsivat toisistaan erilaisia tunteita pelkän kehollisen ilmaisun perusteella. Toimeksiantaja antoi seuraavaa palautetta tuokiosta.

Toisessa kokoontumisessa en ollut paikalla sairastumisen vuoksi, mutta kuulin paikalla olleilta, että kerhokerta oli sujunut hyvin. Nallekorttien käyttö oli innostanut lapsia ja niistä he kertoivat myös myöhemmin minulle, kun kysyin mitä he olivat kerhossa puuhailleet. (Juopperi 2018-03-13.)

8.6.4 Tunteiden säätely ja ilmaisu

Kolmannen kerhokerran teemana oli tunteiden säätely ja ilmaisu. Päivän tavoitteena oli harjoitella yhdessä tunteiden tunnistamista ja nimeämistä. Tavoitteena oli tutustua tunteiden oikeanlaiseen ja sopivaan ilmaisuun, löytää keinoja tunteiden säätelylle ja sille, kuinka elää erilaisten tunteiden kanssa. Tavoitteena oli myös luoda mukava ja avoin ilmapiiri, jossa jokainen lapsi saa tunteen siitä, että omia tunteita voi sanoittaa ja ilmaista. Monipuolisena työtapana käytettiin taiteellista ilmaisua ja kokemista sekä leikkiä.

Kerhokerta alkoi piiriin kokoontumisella ja päivän aiheeseen tutustumisella. Esitimme lapsille draamanäytelmän, jossa seikkailivat tutut tunneystävykset. Draama käsitteli voimakkaita tunteita ja niiden näyttämistä. Draaman jälkeen puhuimme lasten kanssa siitä, minkälaisia erilaisia voimakkaita tunteita on olemassa ja miten ne on hyvä päästää ulos itsestään.

Draamanäytelmän jälkeen esittelimme lapsille tunnesadepallon ja kerroimme sen tarkoituksesta. Tunnesadepallolla voi olla monta eri tarkoitusta. Se voi auttaa lasta pääsemään jonkin voimakkaan tunteen yli tai rauhoittumaan hetkeen. Kerroimme lapsille ohjeet tunnesadepallon askartelemiseen. Tunnesadepallo on pilttipurkki, joka täytetään vedellä sekä erilaisilla kilmalteilla. Kun tunnesadepallo on valmis, sitä voi heiluttaa ja katsoa, kun kilmalteet leijailevat ylhäältä alas.

Kun jokainen lapsi oli saanut askarrelltua oman tunnesadepallonsa, kokoonnuimme loppupiiriin. Pyrimme herättämään keskustelua tunnesadepallosta ja siitä, miten tunnesadepallo voisi olla avuksi voimakkaiden tunteiden kanssa olemisessa. Kukin lapsi sai esitellä oman tunnesadepallonsa ja kertoa, missä tilanteessa voisi tarvita tai käyttää tunnesadepalloa. Lopuksi jokainen lapsi sai vielä kertoa, mikä tunne heille oli jäänyt päivästä mieleen. Vaihdoin lasten kanssa mietteitä tuokiosta ja kiitin heitä reippasta ja rohkeasta osallistumisesta.

KUVA 2. Tunnesadepallo (Peltola ja Yagli 2018-04-10.)

Havaintojen perusteella tulkitsimme, että lasten oli hieman haastava keskittyä keskusteluun tuokion aikana, vaikka keskustelua aiheesta syntyikin hyvin. Lapset olivat erityisen kiinnostuneita tunnesadepalloista ja niiden askartelu oli mieleistä. Lapset eivät malttaneet kuitenkaan pysyä paikoillaan ja halusivat välittömästi lähteä leikkimään tunnesadepalloilla. Vaikka tunnesadepallojen perimmäinen tarkoitus saattoi olla lapsille vielä haastavaa ymmärtää, saattavat kerhossa käsitellyt asiat yhdistyä lasten mieliin, kun he näkevät tunnesadepallon tai leikkivät sillä myöhemmin esimerkiksi päiväkodissa.

Vaikka lasten oli välillä vaikea keskittyä keskusteluihin, se osoitti, että tunnesadepallojen teko ja niillä leikkiminen oli mieleistä puuhaa. Lapset myös osasivat nimetä erilaisia tunteita ja tilanteita, jolloin tunnesadepalloa voisi käyttää. Lapset myös pohtivat hienosti, miten voi toimia voimakkaan tunteen kanssa. Toimeksiantaja antoi seuraavaa palautetta tuokiosta.

Aiheeseen johdatteleminen draaman avulla oli hyvä aloitus kuulumisten vaihdon jälkeen. Molemmat eläytyivät esitykseen ja se innosti lapsia seuraamaan silmät tarkkana. Tunteiden hallinta on aiheena lapsille aika abstrakti, joten kannattaa miettiä vastaisuudessa miten hienosti selittämämme asiat voisi vielä selkiyttää lapsille esimerkiksi juuri draaman keinoin. Toistoa ei lasten kanssa tarvitse pelätä, vaikka se aikuisesta voi tuntua vähän hassulta. Mutta todella hyvin olitte miettineet, miten kerrotte aiheesta sanallisesti, kieli oli tarpeeksi selkeää ja yksinkertaista. Yhden lapsen vanhempi kiitteli jälkeinpäin juuri tästä kokoontumisesta ja siitä, että lapselle oli jäänyt mieleen miten suurten tunteiden kanssa voi olla ja miten niitä voi rauhoittaa tunnesadepallon avulla. Askartelun ohjaus oli myös hyvin mietitty, vaiheet seurasivat toisiaan sujuvasti ja huomioitte jokaista lasta yksilöllisesti. Tunnesadepallot kulkivat mukana koko päivän, ne olivat mieluisia. (Juopperi 2018-03-13.)

8.6.5 Myötätunto itseä ja muita kohtaan

Viimeisen kerhokerran teemana oli myötätunto itseä ja muita kohtaan. Kerhokerran tavoitteena oli tuoda lapsien tietoisuuteen keskustelujen ja toiminnan avulla armollisuus itseään ja muita kohtaan, kauniit ja kiltit ajatukset itsestä ja muista sekä kauniisti puhuminen itselle ja muille. Monipuolisina työmenetelminä käytettiin leikkiä sekä taiteellista ilmaisua ja kokemista.

Kerho aloitettiin piiriin kokoontumisella ja päivän aiheeseen tutustumisella. Toiminta aloitettiin leikillä, jossa jokainen lapsi sai kertoa jonkin asian, missä koki olevansa hyvä. Kun jokainen lapsi oli kertonut jonkin hyvän asian itsestään, tuli lasten kertoa myös hyviä asioita toisistaan. Jokainen sai kertoa asian, missä vieruskaveri on hyvä. Tämän jälkeen esitimme lapsille draamanäytelmän, jossa

esiintyivät tutut Tunneystävykset. Draamanäytelmä oli päivän teeman mukainen ja kertoi kauniista ajatuksista muita kohtaan. Näytelmässä Suru-Siili halusi osoittaa, kuinka hyvä ja tärkeä ystävä Onni-Otso on ja antoi hänelle itse askartelemansa sydämen. Draaman jälkeen keskustelimme lasten kanssa näytelmän tapahtumista. Kysyimme lapsilta, mitä näytelmässä oli tapahtunut, minkälaisia tunteita he tunnistivat näytelmästä. Lasten kanssa pohdittin myös, millaisia kauniita ja kilttejä ajatuksia itseään ja muita kohtaan voi olla ja miltä ne tuntuvat.

Näytimme lapsille draamassa esillä ollutta koristeltua sydäntä ja kerroimme, että myös he saavat askarrella omat sydämet. Kerroimme lapsille ohjeet sydämien tekoon ja puhuimme heidän kanssa sydämien merkityksestä. Jokainen lapsi sai maalata vesiväreillä kaksi sydämen muotoon leikattua kartonkipalaa. Ohjeistimme toisen sydämistä maalaamaan itselle ja toisen jollekin itselle tärkeälle ihmiselle, esimerkiksi ystävälle. Kun lapset maalasivat sydämiä itselleen, kannustimme heitä miettimään rohkaisevia ja kannustavia ajatuksia itsestään, esimerkiksi ”minä olen hyvä ajamaan pyörällä” tai ”minä olen hyvä kuuntelemaan”. Lapset saivat pohtia asioita, joissa kokivat olevansa hyviä. He saivat halutessaan myös kirjoittaa sydämeen ohjaajan avustuksella kauniita ja kannustavia ajatuksia itsestään. Kun lapset maalasivat sydämiä toiselle, kannustimme heitä miettimään kauniita ja rohkaisevia ajatuksia sydämen saajasta.

KUVA 3. Kilttien ajatusten sydän (Peltola ja Yagli 2018-04.10.)

Kun kaikki lapset olivat askarrelleet omat sydämensä, kookoonnuimme loppupiiriin keskustelemaan. Jokainen lapsi sai esitellä oman sydämensä ja kertoa omia ajatuksiaan sydämien teosta. Lopuksi kertasimme vielä sydämien merkityksen ja kerroimme lapsille, että sydämen annon yhteydessä läheiselle voi sanoa jonkin kauniin ajatuksen, esimerkiksi ”olet hyvä ystävä minulle”.

Ennen kerhon loppua keräsimme lapsilta kirjallisen ja suullisen palautteen. Viimeisen kerhokerran kunniaksi annoimme lapsille diplomit (liite 3) muistoksi tunnetarhakerhoon osallistumisesta. Kerhon lopuksi lapset saivat vielä halata ja leikkiä tunneystävyyksillä. Kiitimme lapsia reippaasta ja rohkeasta kerhoon osallistumisesta.

Lapset keksivät hienosti kauniita ajatuksia itsestään sekä toisista läpi tuokion ajan. Leikit ja askartelu auttoivat lapsia pohtimaan niitä asioita, missä he ovat hyviä tai tilanteita, joissa he ovat onnistuneet. Annoimme jokaiselle lapsille oman aikansa pohdiskella ja miettiä asiaa. Jos lapsi ei itse keksinyt vastausta, autoimme lasta pohtimaan asiaa kysymysten avulla. Jokainen lapsi ymmärsi myös sydämienannon idean ja keksi itselleen tärkeän ihmisen, jolle antaa sydämen. Lapset olivat kekseliäitä

taideteostensa suhteen. Muutama lapsi jopa kirjoitti itsenäisesti, ilman ohjaajan avustusta, kauniita ajatuksia itsestään. Keskustelua aiheesta syntyi ja vaikutti sille, että aihe jäi kytemään lasten mieliin. Toimeksiantaja antoi seuraavaa palautetta tuokiosta.

Aihepiiri, jonka olitte valinneet, oli todella hyvä. Itsetuntoa ja sen tukemista on ryhmässä jo käyty läpi pöytäteatterin keinoin ja tuokio oli erinomainen lisä teemaan. Eri-tyisesti se, että kaverista piti keksiä kivaa sanottavaa, pisti lapset miettimään. Hienosti myös autoitte lapsia tarvittaessa, mikäli he eivät meinanneet keksiä sanottavaa. Toimitte hyvin myös tilanteessa, missä yhdelle lapselle annettiin mahdollisuus vastata kysymykseen myöhemmin tuokion aikana. Annoitte myös hyvän mallin lapsille niin tässä, kuin muissakin tuokioissa. Esimerkiksi lapsen ohjaaminen kysymään saisiko hän jotain tiettyä väriä toiselta lainaan. Jokaista lasta huomioitte yksilöllisesti, esimerkiksi kertomalla, kuinka jollakin oli hyvät värivalinnat tai huomaamalla lapsen vahvuuden, joka tuli esille omaa sydäntä koristellessa. (Juopperi 2018-03-13.)

9 TUNNETARHA-KERHON PALAUTTEEN KERUU JA ANALYYSI

Tässä pääluvussa kerrotaan siitä, miten palautetta kerättiin ja analysoitiin. Lapsilta kerättiin palaute kyselyn sekä vapaan keskustelun muodossa. Toimeksiantajalta saatiin kirjallinen palaute jokaisen tunnekasvatustuokion jälkeen.

Kysely on yksi aineistonkeruun perusmenetelmistä. Kyselyn englanninkielinen termi, ”survey”, tarkoittaa sellaisia kyselyn, haastattelun ja havainnoinnin muotoja, joissa aineistoa kerätään standardoidusti. Kyselyssä koehenkilöt muodostavat otoksen tai näytteen tietystä perusjoukosta. Kyselymenetelmä on tehokas ja nopea tapa kerätä tietoa sekä sitä on helppo analysoida. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 195.)

Tarkasteltaessa kyselytutkimuksen etuja, on otettava huomioon myös sen heikkoudet. Kyselyä suunniteltaessa vaarana ovat kysymysten ja vastausvaihtoehtojen epäselkeys tai väärinymmärryksen mahdollisuus. Joskus voi olla vaikea arvioida, miten vakavasti vastaajat ovat vastanneet kyselyyn. Vastaajien tietämys tai tuntemus kyselyä koskevasta aiheesta voi olla vaihtelevaa ja näin ollen vaikuttaa kyselyn tuloksiin. Ongelmaksi voi muodostua myös kato, eli kysely ei tavoita riittävästi vastaajia. Onnistuneen kyselylomakkeen tekeminen edellyttää sen tekijältä tietoa ja taitoja aiheeseen liittyen. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 195.)

9.1 Lasten palaute

Lapsille suunnatussa kirjallisessa palautteen keruussa hyödynnettiin kyselylomaketta, jossa käytettiin apuna hymynaamoja. Palautteenkeruumenetelmäksi valittiin kirjallinen kysely, sillä ajattelimme saavamme sillä monipuolisesti tietoa lasten viihtyvyydestä Tunnetarha-kerhossa. Kyselylomakkeessa oli yhteensä neljä väittämää, joiden tarkoituksena oli selvittää, olivatko lapset viihtyneet Tunnetarha-kerhossa ja oliko kerhon toiminnan sisältö lapsille mielekästä. Lasten tehtävänä oli merkitä se hymynaama, joka kuvasti eniten heidän tunnettaan väittämästä.

Kyselyn kahden ensimmäisen väittämän tarkoituksena oli selvittää lasten viihtyvyyttä Tunnetarha-kerhossa. Kolmannen kysymyksen tarkoituksena oli selvittää, ovatko lapset mielestään tutustuneet tunteisiin. Neljännellä kysymyksellä haluttiin selvittää, mitä mieltä lapset olivat Tunneystävyyksistä. Kun Tunnetarha-kerhoon valittiin erilaisia leikkivälineitä ja etsittiin niistä tietoa, saatiin selville, että pehmolelujen käyttö on hyvä menetelmä lasten kanssa työskentelyssä. Asiaa haluttiin lähestyä lapsille helposti ymmärrettävällä tavalla.

Kyselyn tukena käytettiin hymynaamapalautetta (liite 3), sillä lasten on hymynaamojen kautta helpompi ottaa kantaa asioihin ja mieltää omia näkemyksiä. Kyselyyn haluttiin tuoda näkyväksi erilaiset tunteet ja saada tietoa lasten tuntemuksista Tunnetarha-kerhoa kohtaan. Kysymysten sijaan valittiin väittämät, sillä pohdimme, että lasten on helpompi mieltää asiat omasta näkökulmasta ajateltuna.

Kyselyyn valittiin avoimien kysymyksien sijaan väittämiä valmiilla vaihtoehdoilla, sillä lasten on helpompaa valita jo valmiiksi olevista vastausvaihtoehdoista. Tunnetarha-kerhon viihtyvyyttä haluttiin selvittää yleisellä tasolla.

Hymynaamoja oli kolme. Keltainen, hymyilevä hymynaama tarkoitti, että lapsi on samaa mieltä väittämän kanssa. Vaaleansininen, neutraali hymynaama tarkoitti sitä, että lapsi ei tiedä tai on neutraali asian suhteen. Tummansininen, surullinen hymynaama merkitsi sitä, että lapsi oli eri mieltä väittämän kanssa. Jokaisen hymynaaman värin tarkoituksena oli kuvastaa tietynlaista mieltymää. Hymyilevälle hymynaamalle valitsimme keltaisen värin, koska se mielletään yleisesti iloiseksi ja pirteäksi väriksi. Ajattelimme sen kuvastavan positiivisuutta. Neutraalille hymynaamalle valitsimme väriksi vaaleansinisen, sillä väri ei ole huomiota herättävä, vaan kuvastaa pikemminkin tyyneyttä. Surulliselle hymynaamalle valitsimme tummansinisen värin, sillä tämä väri mielletään monesti epämiellyttäviin tunteisiin esimerkiksi suruun ja pettymykseen.

Kysely toteutettiin viimeisen kerhokerran lopuksi. Lapset ohjattiin istumaan pöydän äärelle. Toinen ohjaajista kertoi lapsille kyselyn säännöt ja merkityksen. Toinen ohjaajista ohjasi lapsia kyselyn täytössä. Ohjaaja luki jokaisen kysymyksen väittämät lapsille ääneen, ja kun jokainen lapsi oli merkinnyt oman vaihtoehdon, jatkettiin seuraavaan väittämään. Ohjaaja kertasi hymynaamojen merkityksiä jokaisen kysymyksen kohdalla, jotta lasten olisi helpompaa valita oikea vaihtoehto. Täytettyjä kyselylappuja saatiin yhteensä viisi kappaletta seitsemästä. Näiden kyselylappujen perusteella arvioimme lasten tyytyväisyyttä kerhoa kohtaan ja sitä, mikä on lasten oma arvio tunteisiin ja tunteisiin tutustumisesta.

Emme lähde erittelemään väittämiä ja niiden vastauksia erikseen, sillä saimme jokaiseen väittämään jokaiselta lapselta saman vastauksen. Kyselyn perusteella jokainen lapsi oli samaa mieltä jokaisen väittämän kanssa. Jokainen lapsi merkitsi väittämien kohdalla keltaisen, hymyilevän hymynaaman. Pohdimme eri vaihtoehtoja yksimieliselle vaustaustulokselle. Lähestymme asiaa ensin kriittisestä näkökulmasta. Kyselyn ensimmäinen hymynaama, eli hymyilevä hymynaama, saattoi olla lasten mielestä houkuttelevin vaihtoehto. Hymynaaman väri oli kaikista huomiota herättävin ja ensimmäinen valinta, mikä saattaa vaikuttaa lasten päätökseen merkata juuri tämä kyseinen hymynaama. Toisaalta, mikä tahansa hymynaamojen väreistä olisi voinut olla lasten lempiväri ja näin ollen vaikuttaa lasten vastaukseen. Lisäksi pohdimme sitä, voiko vastauksien yhtäläisyyksiin vaikuttaa esimerkiksi mallin ottaminen toisilta lapsilta. Lapset laitettiin kuitenkin istumaan toisistaan erilleen, mutta he olivat näköetäisyyden päässä toisistaan. Yksimielisen tuloksen syynä voi olla myös se, että lapset eivät ole ymmärtäneet kysymyksiä ja niiden merkitsemistä ja näin ollen merkinneet ensimmäisen vaihtoehdon, eli keltaisen hymynaaman.

Pohdimme puoltavia tekijöitä vastausten luotettavuudelle. Yleisesti huomasimme, että lapset viihtyivät Tunnetarha-kerhossa ja osallistuivat innokkaasti toimintaan. Myös ne lapset, jotka aluksi tarvitsivat kannustusta osallitumiseen, pystyivät osallitumaan itsenäisesti kerhoon loppua kohden. Näistä syistä johtuen arvioimme, että lapset aidosti viihtyivät Tunnetarha-kerhossa. Oman arviomme mu-

kaan, lapset saivat kokemuksen tunteisiin ja tunnetaitoihin tutustumisesta. Havaintojemme perusteella lapset osallistuivat aktiivisesti keskusteluun ja kykenivät nimeämään ja tunnistamaan erilaisia tunteita sekä kuvailemaan omia tunnekokemuksiaan. Arvioimme, että lapset nauttivat Tunneystävyyksiin tutustumisesta ja ne olivat avuksi lasten tutustuttamisessa tunteisiin ja tunnetaitoihin. Lapset tykkäsivät pitää Tunneystävyyksiä sylissä ja kyselivät heistä usein. Lasten oli myös helpompi keskittyä asiaan, kun Tunneystävyykset otettiin mukaan tekemiseen. Draamanäytelmät, jossa pehmolelut vierailivat, havainnollistivat lapsille hyvin kunkin päivän teeman. Pehmolelujen avulla Lapset kykenivät tunnistamaan ja nimeämään erilaisia tunteita pehmoleluissa, itsessään sekä muissa ihmisissä.

Kirjallisen palautteen lisäksi palautetta kerättiin myös yhteisellä keskustelulla. Olimme miettineet keskusteluihin, jonka pohjalta kävimme lasten kanssa vapaamuotoista keskustelua. Ohjaajat kysyivät lapsilta keskustelua herättäviä kysymyksiä ja lapset saivat vuorollaan vastata niihin. Keskustelun avulla halusimme saada tarkempaa tietoa, mikä lapsista oli hauskaa tai mikä tuokio tai toiminta oli jäänyt mieleen Tunnetarha-kerhosta. Kaikki lapsista eivät osallistuneet keskusteluun. Keskustelun tarkoituksena oli, että lapset saivat ilmaista omia mielipiteitään vapaasti ilman painostusta. Osa lapsista mainitsi useamman kuin yhden asian. Vastausten perusteella kolme lasta mainitsi, että leikkiminen oli hauskaa. Kaksi lasta kertoi, että Tunnetarha-kerhossa oli ollut hauskaa leikkiä ”miten eläimet kävelee” -leikkiä. Neljä lasta nosti esiin sydämien teon. Huomasimme, että eniten suosiota sai sydämien teko. Epäilemme tämän johtuneen siitä, että olimme juuri hetkeä aikaisemmin askarrelleet sydämet lasten kanssa. Tämä kuitenkin vahvisti sitä, että viimeisen kerhokerran toiminta oli lapsista mieleistä.

Suurin osa lapsista osallistui keskusteluun ja kertoi omista ajatuksistaan. Huomasimme, että lapset kuitenkin vastasivat niukasti, vain muutamilla sanoilla. Huomasimme myös, että lasten oli vaikea keskittyä keskusteluun. Tämä johtuneen siitä, että keskustelu toteutettiin kerhokerran lopuksi, kun aktiivinen tekeminen oli jo suoritettu. Se saattoi vaikuttaa lasten keskittymiskykyyn ja näin ollen keskustelun syntymiseen. Keskustelun syntyyn vaikuttanee myös lasten iän mukainen kehitystaso. 4–5-vuotiaiden ryhmäkeskustelu ei ole välttämättä aina sisällöltään samankaltaista kuin isompien lasten esimerkiksi esikouluikäisten.

9.2 Toimeksiantajan palaute

Saimme toimeksiantajalta kirjallisen palautteen jokaisesta kerhokerrasta. Toimeksiantaja antoi tuokiosta vapaamuotoisen arvioinnin. Arviointi jokaisesta tuokiosta on nähtävillä pääluvussa 8, jokaisen tuokion sisältökuvauksen lopussa. Kaiken kaikkiaan saimme toimeksiantajalta rakentavaa palautetta. Positiivisia sekä kehittämisen arvoisia huomioita tuli sopivissa määrin.

Pohdimme aluksi toimeksiantajalta saatua palautetta liittyen asioihin, joihin tulisi kiinnittää huomiota. Tuokioiden lopuksi kysyimme lasten mielteitä kerhokerrasta. Kysyimme lapsilta usein, oliko heillä ollut kivaa. Tämä kysymys sai monesti aikaan ”Joo”- tai ”Ei” -kuoron. Kun yksi lapista sanoi esimerkiksi ”Joo”, myös kaikki muut lapset toistivat saman perässä. Saimme palautteeksi käyttää

enemmän avoimia ja kuvailevia kysymyksiä saadaksemme yksilöllisempiä vastauksia. Olemme palautteen kanssa täysin samaa mieltä ja pohdimme asiaa myöhemmin myös itsekkin.

Teimme Tunnetarha-kerhoon tutustumiskerralla säännöt yhdessä lasten kanssa. Säännöt eivät olleet esillä muina kerhokertoina. Myös toimeksiantaja huomasi tämän ja pohti, että säännöt olisivat voineet olla esillä myös muina kerhokertoina. Tämä oli myös meidän alkuperäinen idea, joka ei kuitenkaan toteutunut.

Saimme palautetta kolmannesta kerhokerrasta. Tuokion aiheena oli tunteiden säätely ja ilmaisu. Toimeksiantajan mukaan meidän tulisi kiinnittää huomiota siihen, miten selittämiämme asioita voisi selkiyttää esimerkiksi draaman keinoin. Kyseisellä kerhokerralla johdattelimme lapset aiheen pariin draamanäytelmän avulla, jossa seikkailivat Tunneystävykset. Olisimme kuitenkin voineet havainnollistaa käsittelemäämme aihetta itse kehollisesti, jolloin lasten olisi saattanut olla helpompi hahmottaa ja ymmärtää asiaa. Toisaalta, kuten toimeksiantajakin totesi, aihe on lapsille abstrakti ja näin ollen muutenkin vaikea ymmärtää.

Saimme toimeksiantajalta paljon positiivista palautetta tuokioiden sisällöstä ja ohjauksesta. Tutustumiskerralla pyrimme herättämään lasten mielenkiinnon kerhoa kohtaan. Toimeksiantajan mukaan onnistuimme tässä. Positiivista palautetta saimme tuokioiden rakenteen selkeydestä ja loogisuudesta. Leikit olivat osallistavia ja lapsia aktivoivia. Toimeksiantajan mukaan onnistuimme luomaan välittömän ja turvallisen ilmapiirin. Jokaista lasta kuunneltiin ja jokainen lapsi sai äänensä kuuluviin.

Ensimmäisellä kerhokerralla laadimme Tunnetarha-kerhon säännöt, mikä oli toimeksiantajan mielestä hyvä aloitus kerholle. Sääntöjen laatiminen vahvisti ryhmätaitoja. Pehmolelujen ottaminen mukaan tuokioihin oli toimeksiantajan mielestä hyvä idea. Saimme myös draamanäytelmiä varten laadituista tarinoista positiivista palautetta.

Toisella kerhokerralla opinnäytetyötä ohjaava työpaikkaohjaaja ei ollut paikalla. Palautteen ohjaajalle välitti toinen työntekijä, joka oli mukana tuokiassa. Hänen mukaansa tuokio oli sujunut hyvin. Lapset muistivat harjoitteet, joissa oli käytetty nallekortteja.

Kolmannella kerhokerralla saimme positiivista palautetta päivän aloituksesta ja aiheeseen johdattelusta draaman keinoin. Askarteluohjaus oli mietitty hyvin ja eteni loogisessa järjestyksessä. Toimeksiantaja huomasi, että olimme miettineet, kuinka kerromme aiheen lapsille. Käyttämämme kieli oli selkeää ja yksinkertaista. Toimeksiantajan mukaan jokainen lapsi huomioitiin yksilöllisesti askartelussa. Saimme kiitosta myös tilanteeseen eläytymisestä. Askartelemamme tunnesadepallot olivat olleet lapsille mieluisia ja kulkeneet heidän mukanaan koko päivän.

Neljännän kerhokerran teema käsitteli kilttejä ajatuksia itseä ja muita kohtaan. Toimeksiantajan mukaan aihe oli hyvä, sillä päiväkodissa oli käsitelty samaa aihetta aikaisemmin. Varsinkin kiltit ajatukset muita kohtaan saivat lapset pohtimaan. Palautteeseen oli kirjattu myös positiivisia asioita ohjauk-

sesta. Autoimme lapsia, mikäli lapsi ei itse keksinyt sanottavaa. Jokaista lasta huomioitiin yksilöllisesti ja annettiin tilaa, mikäli lapsi sitä tarvitsi. Positiivista palautetta tuli myös siitä, että kehuimme lapsia ja huomasimme heidän vahvuudet. Toimeksiantajan mukaan näytimme omalla esimerkillämme hyvää mallia lapsille.

Pohdimme saamaamme palautetta. Olemme palautteesta samaa mieltä toimeksiantajan kanssa. Mielestämme saamamme palaute on realistinen ja positiivinen. Mieleemme jäi erityisesti seuraavat huomiot. Saimme hyvää palautetta siitä, että kuuntelimme lapsia, huomioimme lapset yksilöllisesti sekä ohjausten loogisesta ja selkeästä etenemisestä.

10 KEHITTÄMISTYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tässä kappaleessa pohdimme opinnäytetyön eettisyyttä ja luotettavuutta. Opinnäytetyön eettisyyttä tarkastelemme Talentian (2017) ammattieettisten ohjeiden pohjalta. Ammattietiikka on keino, jolla edistetään ihmisen hyvän elämän toteutumista. Ammattietiikka ohjaa koko ammatillista toimintaa ja siihen liittyviä ratkaisuja valintoineen. Sosiaalialan ammattihenkilön tehtävänä on ihmisarvon, ihmis-oikeuden ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Ammattihenkilön tulee turvata jokaisen asiakkaan henkilökohtainen vapaus ja koskemattomuus. Sosiaalialan ammattihenkilöllä on velvollisuus estää asiakkaan syrjäytyminen ja edistää asiakkaan sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja osallisuutta. Ammattieettiset periaatteet ovat osa ammatillisuutta, sillä sosiaalialalla työntekijä voi kohdata tilanteita, jolloin on toimittava sosiaalialan arvojen mukaisesti. (Talentia 2017, 6–20.)

Tunnetarha-kerhon aikana noudatimme parhaamme mukaan ammattieettisiä käytäntöjä. Talentian mukaan eettiset periaatteet sisältävät osallisuuden turvaamisen, ihmisen oikeuden ilmaista tunteitaan ja kielteisiä kokemuksiaan sekä saavuttaa arvostava ja luottamuksellinen vuorovaikutussuhde asiakastyössä (Talentia 2017, 7). Tunnetarha-kerhon alussa kerroimme lapsille, että mitään tunnetta ei ole väärin tuntea, eikä eri tunnetiloja tarvitse hävetä. Pyrimme luomaan ilmapiirin, jossa jokaista tunnetta voi tuntea ja näyttää vapaasti. Lapsille kerrottiin, että jokaisesta tunteesta tai kokemuksesta voi kertoa avoimesti ja niitä voidaan pohtia yhdessä. Tätä seikkaa pyrimme tukemaan omalla esimerkillämme. Pyrimme tuomaan lasten tietoisuuteen erilaisia tunteita muun muassa sanoittamalla omia tunteitamme kerhon aikana, esimerkiksi toteamalla: ”Olen iloisesti yllättynyt, miten reippaasti jaksotte odottaa omaa vuoroanne.” tai ”tänään on aika kylmä sää. Minä en pidä kylmästä. Entä te?”

Tunnetarha-kerhon tärkeimpänä seikkana pidimme arvostavan ja luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen muodostamista lapsiryhmään. Otimme jokaisen lapsen huomioon yksilönä. Kuuntelimme jokaista lasta tasavertaisesti ja käyttäydyimme jokaista lasta kohtaan tasa-arvoisesti. Tunnetarha-kerhon tuokioiden sisältö pyrittiin suunnittelemaan siten, että se tuki parhaalla mahdollisella tavalla lapsen osallisuutta. Tuokioiden aikana lasten osallisuutta turvattiin keskustelemalla lasten kanssa esimerkiksi draamanäytelmistä sekä hyödyntäen monipuolisia työtapoja, esimerkiksi askartelua.

Vaikka lasten osallisuutta korostettiin, emme painostaneet lapsia osallistumaan toimintaan. Jo kerhon alussa ilmaisimme lapsille, että mitään sellaista, mitä ei halua itse tehdä, ei tarvitse tehdä. Jokaiseen harjoitteeseen ei tarvitse osallistua ja harjoitteen voi lopettaa myös kesken ja siirtyä sivumalle, mikäli näin haluaa. Kerhon aikana osa lapsista ei halunnut lähteä aina keskusteluihin mukaan. Tällaisissa tilanteissa kunnioitimme lasten itsemääräämisoikeutta, emmekä pakottaneet lapsia osallistumaan toimintaan mukaan. Pidimme tärkeänä sitä, että lapset kokevat kerhon turvalliseksi ja luotettavaksi ympäristöksi, jossa he saavat ilmaista itseään vapaasti ilman painostusta.

Sosiaalialan ammattihenkilöllä on salassapitovelvollisuus. Salassapitovelvoite koostuu kolmesta osasta, joita ovat asiakirjasalaisuus, vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto. (Talentia 2017, 38.) Luottamukseen liittyy vahvasti se, miten ammattilainen näyttäytyy asiakkaille. Luottamus perustuu asiakkuus- ja vuorovaikutussuhteeseen. Työntekijän tapa puhua ja kohdella asiakkaitaan kertoo

luottamuksen laadusta. Asiakas tulee aina kohdata arvokkaasti, ihmisarvoa kunnioittaen ja yhdenvertaisesti. (Talentia 2017, 40–41.)

Opinnäytetyöprosessin aikana olimme hyvin tarkkoja salassapitovelvollisuuden toteutumisesta. Ennen kerhon alkua saimme toimeksiantajalta tietoja lasten piirteistä, iästä ja nimistä. Tämä tieto oli oleellista kerhon toteutuksen kannalta. Tiedostimme, että nämä asiat kuuluvat vahvasti salassapitovelvollisuuteen piiriin. Tiedostimme myös sen, että kaikki Tunnetarha-kerhossa tapahtuva ja muu lapsiin liittyvä tieto kuuluu salassapitovelvollisuuden piiriin.

Kerhon aikana halusimme luoda lapsille tunteen, että Tunnetarha-kerho on luotettava paikka ilmaista itseään ilman pelkoa siitä, että ulkopuoliset ihmiset tietäisivät kerhon tapahtumista. Tätä pyrimme edistämään tutustumalla lapsiin heidän yksilöllisten edellytysten ja tunteiden mukaisesti. Esimerkiksi, jos huomasimme, että jollakin lapsella oli paha mieli, pyrimme keskustelemaan asiasta lasta kunnioittaen ja etenimme asiassa lapsen mukaani. Keskustelimme asiasta lapsen ehtojen mukaisesti ja esimerkiksi kysyimme, haluaisiko lapsi tulla istumaan viereen tai syliin. Näin lapsi sai mahdollisuuden itse päättää, miten tilanteessa edetään.

Lähetimme vanhemmille etukäteen ennen kerhon alkua infokirjeen, jotta vanhemmat ja lapset olisivat hyvissä ajoin tietoisia kerhosta. Infokirjeessä toimme esille sen, että toiminta on osa opinnäytetyötä. Annoimme vanhemmille myös tilaisuuden tulla tutustumaan Tunnetarha-kerhoon. Näillä asioilla pyrimme luomaan luottamusta myös lasten vanhempiin.

Opinnäytetyön kirjoitusprosessia tehdessä meidän tuli ottaa huomioon lähdekritiikki ja sen luotettavuus. Opinnäytetyön aihetta tai ilmiötä on mahdollista tutkia monesta eri kulmasta. Aihepiiristä voi olla saatavilla erilaisia lähdemateriaaleja sekä toisistaan poikkeavia tutkimuksia. Tämä edellyttää työn kirjoittajalta osaamista valita oikeanlaisia ja luotettavia lähteitä sekä tarkastella niitä kriittisesti. Lähdemateriaalin valinnassa tulee kiinnittää huomiota tiedonlähteen auktoriteettiin, lähteen ikään ja laatuun sekä lähteen uskottavuuteen. Hyvän lähteen tunnusmerkkejä ovat kirjoittajan tunnustettu asiantuntijuus sekä teoksen ajantasaisuus. (Airaksinen ja Vilkkä 2004, 72.)

Työtä kirjoittaessa pyrimme etsimään mahdollisimman luotettavia ja ajantaisia lähteitä. Kiinnitimme huomioita lähdemateriaalin tuottaneiden kirjoittajien ja tutkijoiden arvostukseen ja tunnettavuuteen oman aihepiirinsä sisällä. Hyödynsimme kirjoittamisessa paljon erityyppisiä lähteitä, joita olivat tuottaneet eri tutkijat. Osa kirjalähteistä, joita hyödynsimme, on peräisin viime vuosilta. Kirjalähteistä löytyy myös vanhempia teoksia, joista iäkkäimmät ovat jopa vuosikymmeniä vanhoja. Vanhempien teoksien kohdalla tiedostimme sen, että tutkimukset ja tieto voivat olla jo vanhentuneita. Pyrimme kuitenkin aina tarkistamaan, oliko aiheesta tarjolla päivittyneempää tietoa. Mikäli päivittyneempää tietoa ei ollut tarjolla, hyödynsimme viimeisintä tietoa aiheesta. Varmistimme tiedon luotettavuuden tiedonlähteen auktoriteetin uskottavuudella ja arvostuksella. Myös historiaa käsittelevän teoksen kohdalla arvioimme, että tieto on paikkaansapitävää siitäkin huolimatta, että kirja oli monia vuosikymmeniä vanha.

11 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutustuttaa lapset tunteisiin ja tunnetaitoihin. Tavoitteena oli tukea lasten tunteiden tunnistamista, nimeämistä sekä ilmaisua ja säätelyä. Opinnäytetyön tuotekehityksen prosessikuvauksessa mukailtiin Jämsän ja Mannisen (2000) tuotekehitysprosessin mallia. Tuotekehitysprosessin ensimmäisessä vaiheessa, ongelmien ja kehittämistarpeiden tunnistamisessa, tunnistimme kehittämistarpeeksi lasten tunnetaitojen tukemisen päiväkodissa. Tämän kehittämistarpeen pohjalta aloimme suunnittelemaan toiminnallisia tunnekasvatustuokioita, Tunnetarha-kerhoa. Suunnittelimme, toteutimme ja arvioimme neljä pedagogista tunnekasvatustuokiota. Tunnetarha-kerhon sisältö ja toteutus pohjautuivat laatimiimme pedagogisiin ohjaussuunnitelmiin. Kerhon sisältö suunniteltiin vastaamaan toimeksiantajan tarpeita. Toimeksiantaja voi halutessaan hyödyntää tuotamaamme Tunnetarha-kerhon -mallia toiminnassaan.

Jalovaaran (2005) mukaan tunnekasvatus ei ole saanut merkittävää huomiota varhaiskasvatuksessa. (Jalovaara 2005, 76). Tunnekasvatuksen vähäisyys voi ilmetä monin eri tavoin lapsen kokonaisvaltaisessa hyvinvoinnissa esimerkiksi oppimisvaikeuksina tai ahdistuneisuutena. (Isokorpi 2004, 138). Jalovaaran (2005) mukaan tunnekasvatuksen vähäisyyden vaikutukset ovat nähtävissä lapsen sosiaalisessa käyttäytymisessä esimerkiksi arkuutena ja pelkona vuorovaikutustilanteissa. (Jalovaara 2005, 76). Tunnekasvatukseen on alettu kuitenkin kiinnittämään enemmän huomiota viime vuosina. (Jalovaara 2005, 76). Aiheesta on tehty useita kansainvälisiä tutkimuksia ja suomalaisia pro-gradu ja opinnäytetöitä. Suomalaisissa päiväkodeissa ja kouluissa toteutetaan myös erilaisia hankkeita ja ohjelmia liittyen tunnekasvatukseen.

Päiväkodissa tehtävä työ perustuu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2016). Asiakirjassa on otettu huomioon jonkin verran myös tunnekasvatuksen näkökulmia, esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) arvoperusta painottaa lasten vapaata tunteiden ilmaisua. Asiakirjan mukaan jokaisella lapsella tulisi olla oikeus näyttää omia tunteitaan ja kertoa omista mielipiteistään. (Opetushallitus 2016, 18–19.) Tunnekasvatusta toteutetaan päiväkodissa perinteisesti arkipäivän tilanteissa, kuten siirtymätilanteissa. Päiväkodissa toteutetaan myös erilaisia toimitatuokioita, joilla tuetaan lasten tunnetaitoja. (Kauppinen ja Sarjanoja 1991, 84.)

Opinnäytetyön prosessi alkoi yhteydenotolla toimeksiantajaan, päiväkotia Poutapilveen. Yhteydenoton aikana ilmeni toimeksiantajan kiinnostus ja tarve opinnäytetyön aihetta kohtaan. Toimeksiantaja osoitti aitoa innostusta ja mielenkiintoa toimintaamme kohtaan. Saimme vapauden suunnitella ja toteuttaa toiminnan vastaamaan toimeksiantajan tarpeita sekä opinnäytetyön tavoitteita. Koko opinnäytetyön prosessin ajan saimme toimeksiantajalta tukea, kannustusta ja palautetta Tunnetarha-kerhon toteutuksesta.

Pohdimme opinnäytetyön tavoitteiden onnistumista. Tunnetarha-kerhosta saadun palautteen perusteella pääsimme tavoitteisiin. Palautteen perusteella toimeksiantaja oli tyytyväinen tuokioiden sisältöön ja ohjaukseen. Lapset nauttivat toiminnasta ja se oli heidän ikätasolleen sopivaa. Omien havaintojemme perusteella lapset saivat kokemuksen tunteisiin ja tunnetaitoihin tutustumisesta.

Opinnäytetyön prosessin aikana saimme tukea ja asiantuntevaa ohjausta ohjaavalta opettajalta. Opettaja antoi hyviä ja uusia näkökulmia työhömmme. Hän haastoi meitä sopivissa määrin asettamalla omalta osaltaan opinnäytetyöllemme sellaiset raamit, jossa pystyimme suoriutumaan tuloksellisesti.

Opinnäytetyön prosessin alku, johon sisältyi toiminnallinen osuuden suunnittelu ja toteutus, eteni nopealla tahdilla. Tähän vaikutti omalta osaltaan muun muassa toimeksiantajan myöhäinen löytyminen sekä opinnäytetyön tekijöiden henkilökohtaisen opetussuunnitelman mukainen valmistumisajan-kohta. Opinnäytetyöprosessin raportointi ei edennyt suunnitelmien mukaisella tahdilla, sillä raportointi vei suunniteltua enemmän aikaa. Edellä mainituista seikoista huolimatta opinnäytetyön prosessi sujui kokonaisuudessaan suunnitelmallisesti, tuloksellisesti ja tavoitteellisesti.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutustuttaa lapset tunteisiin ja tunnetaitoihin. Tavoitteena oli tukea lasten tunteiden tunnistamista, nimeämistä sekä ilmaisua ja säätelyä. Kysely- ja palautelomakkeen sekä suullisen palautteen perusteella voimme todeta, että saavutimme asetetut tavoitteet. Omien havaintojemme ja lasten kommenttejen perusteella Tunnetarha-kerhon toiminta oli lapsille mieleistä ja mielihyvää tuottavaa toiminta. Lisäksi se vastasi lasten ikätason mukaista kehitystä. Käyttämämme monipuolisten työtapojen ja välineiden avulla saimme lapset kiinnostumaan ja osallistumaan toimintaan. Toiminnassa käytetyillä pehmoleluilla lapsille havainnollistettiin päivän teemaa. Pehmoleluja käytettiin toiminnassa monipuolisesti esimerkiksi draamanäytelmissä. Huomasimme, että lasten oli helpompi keskittyä, ymmärtää ja keskustella käsiteltävistä aiheista, kun se havainnollistettiin pehmoleluilla. Pantomiiniharjoitteissa lapset tutustuivat eri tunteisiin ja näkivät, miten eri tunteet ilmenevät ihmisen kehossa. Tunteiden ilmaisua tuki harjoitukset, joissa lapset saivat ilmaista tunteitaan kehollisesti.

Omia havaintoja vahvistivat myös tuokioiden aikana käydyt keskustelut lasten kanssa. Yllätyimme, miten aktiivisesti, kuvailevasti ja jopa tarkasti lapset osasivat kertoa erilaisista tapahtumista, jotka aiheuttavat erilaisia tunnetiloja heille. Lapset esittivät paljon omakohtaisia esimerkkejä käsiteltävään asiaan liittyen. Arvioimme, että pääsimme tavoitteeseen myös tunteiden ilmaisun osalta, sillä lapset kokivat Tunnetarha-kerhon sellaiseksi paikaksi, jossa heidän on turvallista ilmaista erilaisia tunteita. Esimerkiksi erään tuokion aikana yksi lapsista purskahti itkuun. Saimme myöhemmin kuulla, että kyseinen lapsi ei ole aiemmin ilmaissut tämänkaltaisia tunteita päiväkodissa.

Kerhon aikana halusimme myös omalla esimerkillämme näyttää lapsille, että niin miellyttävistä kuin epämiellyttävistäkin tunteista puhuminen ja erilaisten tunteiden ilmaisu on sallittua. Teimme tunteet näkyviksi ja kuuluviksi eleiden, äänensävyjen ja puheen avulla. Näin Lasten oli myös helpompi tunnistaa käsiteltävä tunne tai tunteen ilmaisu.

Laatimiamme pedagogisia suunnitelmia toimeksiantaja voi hyödyntää jatkossa toiminnassaan järjestämällä säännöllisiä tunnekasvatustuokioita päiväkodin toiminnassa. Opinnäytetyön sisältämä laaja tieto tunnekasvatuksesta ja siihen liittyvistä tekijöistä kartuttaa myös työntekijöiden tietämystä tunnekasvatuksesta. Näin ollen tunnekasvatuksen toteuttaminen on tuloksellisempaa, kun henkilökunnalla on aiheesta kattavasti tietoa.

Pohdimme, miten toimeksiantaja voisi jatkossa toteuttaa Tunnetarha-kerhoa. Päiväkodin tulee noudattaa ennalta määriteltyjä toimintoja ja tavoitteita, joten näin ollen heillä ei välttämättä ole riittävästi aikaa ja resursseja toteuttaa tämänkaltaista toimintaa säännöllisesti päiväkodin arjessa. Mikäli näin on, voisi päiväkotiyhteistyö tilanteessa opiskelijoita. Tästä olisi hyötyä niin lasten tunnetaitojen tukemiselle, kuin myös opiskelijoiden kokemuksen karttumiselle. Tunnekasvatustuokioiden säännöllinen hyödyntäminen voisi myös toimia varhaiskasvatuksen järjestäjälle eräänlaisena valttikorttina. Suomessa on paljon erilaisia kilpailevia päiväkoteja, jotka painottavat toiminnassaan erityyppisiä asioita, kuten kieliä tai liikuntaa. Pohdimme, että myös tunnekasvatus voisi olla tämäntyyppinen asia, jota päiväkotiyhteistyö voisi painottaa toiminnassaan.

Pohdimme opinnäytetyöllemme jatkokehitysideoita. Tekiessämme taustatutkimusta tunnekasvatuksesta ja tunnetaidoista huomasimme, että tietoa tunnekasvatustuokioiden tuloksellisuudesta ei ole tarjolla paljon. Uskomme että, jos tunnekasvatuksen eduista olisi suomalaisessa varhaiskasvatuksessa tutkittua tai tilastollista tietoa, saisi tunnekasvatus enemmän tilaa varhaiskasvatuksessa. Tietoa tunnekasvatuksen eduista pitkällä aikajänteellä voisi selvittää säännöllisesti toteutettavien Tunnetarha-kerhon kaltaisen tuokiokokonaisuuksien avulla.

Opinnäytetyön tekeminen kartutti omaa ammatillisuuttamme. Teoreettinen tietomme tunnetaidoista ja tunnekasvatuksesta kasvoi. Opimme tunnistamaan lapsia, jotka tarvitsevat tukea tunnetaidoissa. Opimme myös taitoja, joilla voisimme tukea ja vahvistaa lasten tunnetaitojen kehittymistä. Opinnäytetyöprosessin aikana opimme soveltamaan opiskelun aikana oppimaamme teoriaa käytännön työelämässä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2016) perehtyminen auttoi suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan päiväkodissa toteutettavia tuokioita. Opimme etsimään luotettavia lähteitä sekä asiatekstin tuottaminen ja lähdekriittisyys harjaantuivat.

Tunnetaidot ovat osa jokapäiväistä arkea, mutta niitä ei aina tiedosteta. Opinnäytetyöprosessin aikana tietoisuus tunnetaitojen tärkeydestä ja arkisuudesta kasvoi. Tiedostamme, että hyvät tunnetaidot luovat pohjaa omalta osaltaan ihmisen kokonaisvaltaiselle kehitykselle lapsuudesta aikuisuuteen. Lisäksi saimme tietoa siitä, minkälaisia piirteitä, osaamista ja taitoja tunnetaitojen opettaminen vaatii varhaiskasvatuksen ammattihenkilöstöltä. Arvioimme, että oma havainnointikykyämme parani, sillä nyt tiedämme, miten heikot tunnetaidot ilmenevät lapsilla ja näin ollen ammattilaisena on helpompi huomata tilanteita, jolloin lasten tunnetaitoja tulisi tukea.

Saimme uutta kokemusta lapsiryhmän ohjauksesta. Aiheemme oli herkkä ja haastava. Jopa aikuisen voi olla vaikea ymmärtää ja käsitellä tunteita ja tunnetaitoja. Meidän tuli kiinnittää huomiota, miten ilmaisimme ja lähestymme asiaa niin, että lapsen on helppo ymmärtää käsiteltävää aihetta. Ohjauksen aikana korostui selkeä ohjeiden anto, neuvonta ja lasten äänen kuuleminen. Aina asiat eivät menneet suunnitelmien mukaisesti. Hyväksyimme sen ymmärtäen, että lasten kanssa toimiessa se on normaalia.

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöprosessi oli antoisa ja ammatillisuutta vahvistava. Opimme kokonaan uuden asian, jota voimme hyödyntää monien eri asiakasryhmien kanssa. Tämän kokemuksen ja kattuneen tiedon pohjalta on hyvä lähteä kohti työelämän haasteita.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

- AHONEN, Liisa 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- AHONEN, Timo, LYYTINEN, Heikki, LYYTINEN, Paula, PULKKINEN, Lea, RUOPPILA, Isto, NURMI, Jari-Erik 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- AHVENAINEN, Ossi, IKONEN, Oiva, KORO, Jukka 2001. Johdatus erityiskasvatuksen käytäntöön. Helsinki : WSOY.
- AIRAKSINEN, Raija, ALA-VANNESLUOMA, Taija, KARKKULAINEN, Marjatta, KASTU, Riikka, PIRHONEN, Pauliina 2005. Toimii!: hoitajan opas luoviin menetelmiin. Helsinki: Edita.
- AIRAKSINEN, Tiina, VILKKA, Hanna 2003. Toiminnallinen oppinäytetyö. Helsinki: Tammi.
- AIRAS, Christel 2005. Lapsuuden normaali kehitys syntymästä taaperoiikään. Teoksessa: BRUMMER, Matti, ENCKELL, Henrik (toim.) Lasten ja nuorten psykoterapia. Helsinki: WSOY, 11–28.
- ALIJOIKI, Eila 1998. Pesästä pieni ponnistaa. Rauma: Kirjapaino Oy West Point.
- ASANTI, Riitta, SÄÄKSLAHTI, Arja 2010. Liikuntaa monipuolisesti päiväkodissa. Julkaisussa: AERILA, Juli, KORHONEN, Riitta, RÖNKKÖ, Marja-Leena (toim.) Pienet oppimassa. Turku: Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos, 85 - 98.
- ASKELEITTAIN 2015. Sosiaalista kehitystä ja tunnetaitoja tukeva ohjelma. [Verkkosivu]. Hogrefe Psychologien Kustannus Oy. [Viitattu 2018–24-05.] Saatavissa: <https://www.hogrefe.fi/testit/askeleit-tain/AskelettainEtusivu.html>
- BAMFORD, Anne 2009. The Wow Factor. Global research compendium on the impact of the arts in education. Berlin: Waxmann.
- CROWLEY, Max, GREENBERG, Mark, JONES, Damon E. 2015. Early social-emotional functioning and public health: the relationship between kindergarten social competence and future wellness. Research and practice. [Verkkojulkaisu] 2283 – 2289. [Viitattu 2018-03-19.] Saatavissa: <http://www.cfchildren.org/wp-content/uploads/research/ajph.2015.302630.pdf>
- DURLAK, Joseph A., DYMINCKI, Allison B., SCHELLINGER, Kriston B, TAYLOR, Rebecca D., WEISSBERG, Roger P. 2011. The impact of enhancing students` social and emotional learning: a meta analysis of school –based universal interventions. Child development. [verkkojulkaisu] 405 – 438. [Viitattu 2018-03-19.] Saatavissa: <http://www.cfchildren.org/wp-content/uploads/research/durlak-weissberg-et-al-sb-meta-analysis-2011.pdf>
- FINTO 2016. Prososiaalisuus. [verkkosivu]. Finto, suomalainen asiasanasto- ja ontologiapalvelu. [Viitattu 2018–24-05.] Saatavissa: <https://finto.fi/ysa/fi/page/Y159233>
- GOLEMAN, Daniel 1997. Tunneäly. Lahjakkuuden koko kuva. Helsinki: Otava.
- HELENIUS, Aili, LUMMELAHTI Leena 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- HIRSJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko, SAJAVAARA, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- HÄKKÄ, Arja, KUOKKANEN, Helena, VIROLAINEN, Arja 2014. Draamakasvatus. Julkaisussa: HÄKKÄ, Arja, KUOKKANEN, Helena, VIROLAINEN, Arja (toim.) Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajan. Helsinki: Edita, 235–237.
- HÄKKÄ, Arja, KUOKKANEN, Helena, VIROLAINEN, Arja 2014. Kuvataide. Julkaisussa: HÄKKÄ, Arja, KUOKKANEN, Helena, VIROLAINEN, Arja (toim.) Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajan. Helsinki: Edita, 243.
- HÄNNINEN, Sisko-Liisa, Valli, Siiri 1986. Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia. Keuruu: Otava.
- JALOVAARA, Esko 2005. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Tampere: Pilot-kustannus oy.

- JUOPPERI, Jenni 2018-03-13. Kuopion kaupunki. Kirjallinen arviointi [sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Roosa Peltola. [Tulostettu 2018-03-14.]
- KASVUN JA OPPIMISEN LAUTAKUNTA 2017. Kuopion Kaupungin Varhaiskasvatussuunnitelma 2017. [verkkodokumentti]. Kuopion kaupunki. [Viitattu 2018-24-05.] Saatavissa: https://www.kuopio.fi/documents/7369547/7632909/Kuopion_kaupungin_varhaiskasvatussuunnitelma.pdf/f293342d-4520-41ae-9fe3-78d2a2785506
- KAUPPINEN, Marjaliisa ja SARJANOJA, Marketta 1991. Erilainen lapsi päivähoitossa. Porvoo: WSOY.
- KOKKONEN, Marja 2017. Ihastuttavat, vihasuttavat tunteet, opi tunteiden säätelyn taidot. Jyväskylä: PS-kustannus.
- KULLBERG-PIILOLA, Tarja, PELTONEN Anne 2005. Tunnetuksi. Helsinki: LK-kirjat.
- KURVINEN, Auli, NEUVONEN, Sohvi, SIVÉN, Tuula, VARTIAINEN, Jari, VIHUNEN, Riitta JA VILÉN, Marika 2006. Lapsuus, erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- LONKA, Kirsti 2015. Oivaltava oppiminen. Helsinki: Otavan.
- LUUKKONEN, Eeva, SÄÄKSLAHTI, Arja 2004. Liikunnan salaisuudet. Helsinki: WSOY.
- MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO s.a a. 4-5-vuotiaan persoonallisuuden kehitys. [Verkkosivu]. Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 2018-02-24]. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-persoonallisuuden-kehitys/>
- MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO s.a b. 4-5-vuotiaan sosiaalinen kehitys. [Verkkosivu]. Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 2018-02-24]. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/>
- MANNINEN, Elsa, JÄMSÄ Kaisa 2000. Osaamisen tuotteistaminen. Helsinki: Tammi.
- MARTINEZ-ABARCA, Terhi, NURMI, Riikka 2015. Loikaten leikkiin – rohkeasti rooliin! Helsinki: Lasten keskus.
- MEDIALEIKIN OHJAUSKIRJA s.a. Lapsilähtöisyys. [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2018-01-07.] Saatavissa: <http://www.medialeikki.fi/periaatteet/lapsilahtoisuus.pdf>
- MIELENTERVEYSSEURA s.a. Tunnetaitojen perusteet. [verkkosivu]. Suomen mielenterveysseura. [Viitattu 2018-01-24.] Saatavissa: <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/itsetuntemus/tunnetaidot/tunnetaitojen-perusteet>
- NUMMENMAA, Lauri 2010. Tunteiden psykologia. Helsinki: Tammi.
- NUMMINEN, Pirkko 2005. Avaa ovi lapsen maailmaan. Tampere: Pilot kustannus.
- OPETUSHALLITUS 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. [verkkodokumentti]. Opetushallitus. [Viitattu 2018-24-01.] Saatavissa: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- OPETUSHALLITUS 2013. Tunnetaitoja oppii harjoittelemalla. [verkkosivu]. Opetushallitus. [viitattu 2018-26-02.] Saatavissa: http://www.edu.fi/tunteesta_tunteeseen/tunnetaitoja_oppii_harjoittelemalla#1
- OPETUSHALLITUS s.a a. Varhaiskasvatus. [verkkosivu]. [Viitattu 2017-01-24.] Saatavissa: http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus
- OPETUSHALLITUS s.a b. SWOT-analyysi [verkkosivu]. Opetushallitus. [Viitattu 2018-01-04.] Saatavissa: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/laadunhallinnan_tuki/wbl-toi/menetelmia_ja_tyovalineita/swot-analyysi
- PAKARINEN, Terttu, ROTI, Rauni 1996. Ihminen toiminnallisissa ympäristöissään. Helsinki: Kirjayhtymä.
- PAPILIO s.a. Papiliosta. [verkkosivu]. Papilio e.V. [Viitattu 2018-24-05.] Saatavissa: <https://www.papilio.de/papiliosta.html>

- PIKKU LEIJONA 2017 a. About Us [verkkosivu]. Pikku Leijona Oy. [Viitattu 2018-01-04.] Saatavissa: https://www.pikkuleijona.fi/about_us
- PIKKU LEIJONA 2017 b. Poutapilvi [verkkosivu]. Pikku Leijona Oy. [Viitattu 2018-01-04.] Saatavissa: <https://www.pikkuleijona.fi/keskusta-poutapilvi>
- POIKKEUS, Anna-Maija 2011. Itsesäätely sosiaalisten taitojen ja suhteiden perustana. Teoksessa ARO, Tuija, LAAKSO Marja-Leena. (toim.). Taaperosta taitavaksi toimijaksi: itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti, 80-105.
- PUOLIMATKA, Tapio 2004. Kasvatus, arvot ja tunteet. Helsinki: Suunta-kirjat.
- RINTAKORPI, Kati, RUSANEN, Sinikka, KUUSELA, Mirva, TORKKI, Kaisa 2014. Musta tuntuu punaiselta, kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Helsinki: Lasten keskus: Kirjapaja.
- RUSANEN, Sinikka 2009. Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Julkaisussa: RUSANEN, Sinikka, RUOKONEN, Inkeri, VÄLIMÄKI, Anna-Leena (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 48 – 55.
- TOIVANEN, Tapio 2009. Draamakasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa. Julkaisussa: RUSANEN, Sinikka, RUOKONEN, Inkeri, VÄLIMÄKI, Anna-Leena (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 30 – 35.
- SAARINEN, Mikael, KOKKONEN, Marja 2003. Tunneäly. Kohti kokonaista elämää. Helsinki: WSOY.
- SURAKKA, Anna-Kaisa 2013. Lasten tunnetaidot päiväkodissa. 5–vuotiaat ja Tunnemuksu-ohjelma. Jyväskylän yliopisto: Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu-tutkielma [Viitattu 2018-01-05.] Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42670/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201312162809.pdf?sequence=1>
- TERVEYSKIRJASTO s.a a. Tunneälyn määrittelmä. [verkkosivu]. Duodecim terveyskirjasto. [Viitattu 2018-01-02.] Saatavissa: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00024
- TILASTOKESKUS s.a. Tutkimus- ja kehittämistoiminta. [verkkosivu]. Tilastokeskus. [Viitattu 2018-29-03.] Saatavissa: https://www.stat.fi/meta/kas/t_ktoiminta.html
- TOMPURI, Merja 2016. Tenavat tasapainoon. Jyväskylä: PS-kustannus.
- VARHAISKASVATUSLAKI. L 8.5.2015/850. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2017-01-24.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- VILKKO-RIIHELÄ, Anneli 1999. Psykye. Psykologian käsikirja. Porvoo: WSOY.
- WEBSTER-STRATTON, Carolyn 2011. Kuinka edistää lasten sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja. Helsinki: Profami.
- WRIGHT, Johan von 1992. Oppimiskäsitysten historiaa ja pedagogisia seurauksia. Helsinki: Painatuskeskus.

LIITE 1: PEDAGOGISET OHJAUSUUNNITELMAT

Pedagoginen ohjaus**Toiminnan suunnittelurunko**

Ohjaaja(t)	Päiväys
Filiz Yagli ja Roosa Peltola	30.9.2018
Suunnitelman hyväksyjä (työpaikkaohjaaja): Jenni Juopperi, lastentarhanopettaja	
Oppi- ja ohjaustuokion nimi/aihe Tutustumiskerta	
Tavoitteet <ul style="list-style-type: none"> - Ohjauskerran tavoitteena on herättää lapsessa kiinnostusta ja uteliaisuutta tulevaa toimintaa, eli tunnetarha-kerhoa, kohtaan. - Tutustumiskerran aikana ohjaajat tulevat tutuiksi lapsille, ja luovat turvallisen sekä mukavan sosiaalisen vuorovaikutusympäristön. - Tavoitteena on tehdä tutustumiskerrasta mukava kokemus, jonka seurauksena lapsi saa tunteen yhteisöllisyydestä. - Ohjaajien tavoitteena havainnoida sekä ryhmän että lasten yksilöllisiä tarpeita, jotta ne on mahdollista ottaa huomioon tulevan toiminnan suunnittelussa. Havainnoimme myös sitä, miten lapset toimivat ryhmässä toistensa kanssa. 	
Menetelmät Leikki, liikunta ja ilmaisutaito	

Orientointi ja motivointi

Toiminnan alussa menemme lasten kanssa piiriin ja esittäydymme heille. Kerromme keitä olemme ja miksi olemme paikalla. Kerromme, että haluamme tutustua lapsiin ja pidämme tutustumistuokion. Tämän kautta pyrimme herättämään lasten mielenkiinnon ja innostuksen tulevaa toimintaa kohtaan. Kannustamme lapsia koko toiminnan ajan ja annamme positiivista palautetta. Tuemme ja ohjaamme jokaista lasta tasapuolisesti. Toiminta on suunniteltu vapaamuotoiseksi tutustumiseksi ja niin, että se olisi mahdollisimman mielekästä lapsille.

Tila ja ryhmittely

Huolehdimme, että tila on avara ja esteetön, koska tarvitsemme tilaa liikkumiseen. Tilassa ei myöskään saa olla mitään särkyvää ja tai jotain, mikä voisi satuttaa lapsia.

Toiminnan kulku, vaiheet ja ajankäyttö

TUTUSTUMISKERTA / 6 lasta

9.00 Piiriin kokoontuminen. Ohjaajien ja lasten esittäytyminen.

9.10 Piirissä tutustumisleikki pehmolelun kanssa.

9.20 Miten eläimet kävelee?-leikki. (Tässä vaiheessa siirrytään pois piiristä.)

9.30 Tanssistoppi-leikki musiikin tahdissa.

9.35 Loppupiiri ja lasten mietteet. Tässä vaiheessa kerromme myös lyhyesti tulevasta tunnetarhasta ja sen toiminnasta.

9.45 Lapset lähtevät jatkamaan päiväkotipäivää.

Toiminnan on arvioitu kestävän yhteensä n. 45 minuuttia, mutta toiminnalle on varattu aikaa tunti sen varalta, mikäli jotain odottamatonta tapahtuu tai lapset jaksavatkin keskittyä tekemiseen odotettua paremmin.

Toiminnan konkreetti kuvaus/tilanteen eteneminen käytännössä

Toiminta alkaa sillä, että lapset ja aikuiset kokoontuvat piiriin istumaan. Ensiksi ohjaajat esittäytyvät ja kertovat lyhyesti sen, miksi he ovat paikan päällä. Tämän jälkeen jokainen lapsi saa esittäytyä ja kertoa nimensä. Aloitamme toiminnan tutustumisleikillä pehmolelun, Onni-Otson kanssa. Esittelemme lapsille pehmolelun ja kerromme, että sitä, jolla pehmolelu on kädessä, on aina kuunneltava. Kerromme myös, että Onni-Otso kuuntelee mielellään kaikkia. Onni-Otso on yksi neljästä tunneystävästä, jotka ovat mukamme Tunnetarha-kerhossa.

Ohjaajat kertovat tutustumisleikin säännöt ja näyttävät mallia. Ensiksi ohjaaja heittää pehmolelun toiselle ohjaajalle. Kun ohjaaja on saanut pehmolelun, tulee hänen kertoa mistä hän tykkää. "Mikä tykkään...". Jokainen saa vuorollaan pehmolelun ja kertoa mistä tykkää. Kun kaikki ovat saaneet pehmolelun kerran, alkaa uusi kierros. Olemme suunnitelleet, että käymme läpi viisi kierrosta.

"Minä tykkään..."

"Minä en tykkää..."

"Minä tulen iloiseksi, kun..."

"Minä tulen surulliseksi, kun..."

"Tiedän, että joku on onnellinen, kun..."

Tutustumisleikkiä seuraa miten eläimet kävelee-leikki. Vastuuohjaaja kertoo lapsille leikin säännöt ja ohjaa lapset sekä avustavan ohjaajan seisomaan huoneen toiseen päätyyn. Vastuuohjaaja jää seisomaan huoneen vastakkaiseen päätyyn. Vastuuohjaaja huutaa toisesta päädyistä "Miten jänis kävelee?" ja tämän jälkeen lapset tulevat ohjaajaa kohti kuin jänis. Mikäli lapset eivät tiedä miten liikkua tai eivät innostu leikistä, niin avustava ohjaaja kannustaa ja näyttää lapsille mallia. Kierroksia voidaan tehdä useita käyttäen eri eläimiä esimerkkinä.

Kolmantena leikkinä toimii tanssistoppi, joka on ikään kuin tapaamiskerran loppukevennys. Ohjaaja aloittaa kertomalla leikin säännöt. Kun vastuuohjaaja on kertonut leikin säännöt ja lapset ovat ne ymmärtäneet, avustava ohjaaja laittaa musiikin päälle. Lapset saavat tanssia ja liikkua kukin niin kuin haluaa. Kun musiikki pysähtyy, myös lapset jähmettyvät paikoilleen. Leikkiä jatketaan niin kauan, kun se on lapsille mielekästä. Arvioimme kuitenkin, että noin viisi minuuttia on sopiva aika.

Tanssistopin jälkeen lapset kerätään vielä lattialle loppupiiriin. Kyselemme lasten mieltä tapaamisesta ja vaihdamme ajatuksia. Kerromme tulevasta tunnetarha-kerhosta ja toivotamme lapset tervetulleiksi ensi viikon kerhokertaan.

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt, avustavat henkilöt

Toiminnassa on mukana kaksi ohjaajaa. Toinen ohjaajista toimii vastuuhjaajana ja toinen avustavana ohjaajana. Vastuuhenkilö vastaa päivän toiminnan kulusta. Hän kertoo ohjeet ja ohjaa lapset toiminnasta toiseen. Avustava ohjaaja keskittyy lasten avustamiseen ja materiaalin valmisteluun. Mikäli jollekin lapselle tulee vessahätä, lapsen on vaikea keskittyä toimintaan tai jotain odottamatonta sattuu, avustavan ohjaajan tehtävä huolehtia tilanteesta, jotta vastuuhjaajan on mahdollista keskittyä ryhmän ohjaamiseen.

Tämän toiminnan aikana materiaaliksi tarvitsemme pehmolelun sekä musiikkia ja musiikkisoittimen. Ohjaus tapahtuu päiväkotit Poutapilven tiloissa.

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus)

Emme koe, että toimintamme tarvitsisi mitään erityistä varasuunnitelmaa. Toiminnan voi järjestää, vaikka paikalle eivät pääsisikään kaikki lapset, sillä leikit ovat semmoisia, joita voi toteuttaa myös pienemmällä porukalla. Koska toiminta sisältää liikuntaa ja leikkiä, on mahdollista, että lapsi voisi esimerkiksi kaatua ja satuttaa itsensä. Emme kuitenkaan usko, että tästä toiminnasta olisi mahdollista seurata mitään vakavia vammoja lapsille tai ohjaajille.

Mikäli jossain kohdassa huomaamme, että lapset alkavat kyllästyä johonkin leikkiin ja he käyvät rauhattomiksi, jatkamme uuteen leikkiin. Näin pidämme lapset keskittyneinä tekemiseen.

Itsearviointi (etukäteis- ja jälkikäteisarviointi)

Uskomme, että toiminta tulee menemään suunnitelmien mukaan, sillä olemme valmistautuneet ohjaukseen hyvin. Koska tapaamme lapset ensi kertaa ja tiedostamme, että tutustumiskerta on tärkeä koko opinnäytetyön prosessin kannalta, saatamme hiukan jännittää tilannetta, mikä voi osaltaan vaikuttaa ohjaukseen.

Lapset voivat myös jännittää meitä, joten voi olla, etteivät he lähde leikkeihin mukaan yhtä innostuneesti, kuin toivoisimme. Meidän on kuitenkin tärkeä osata innostaa ja motivoida lapsia mukaan toimintaan.

Jälkeenpäin arvioituna ohjaus sujui hyvin pienestä ohjaajien jännityksestä huolimatta. Myös osasta lapsista huomasimme, että heitä hieman jännitti, mutta ohjauksen edetessä lapset alkoivat toimimaan vapautuneemmin. Lapset lähtivät mukaan leikkeihin ja vaikutti sille, että he nauttivat toiminnasta.

SAVONIASavonia-ammattikorkeakoulu
www.savonia.fi

5 / 5

Ohjaajan arviointi

Oli todella hyvä, että vanhemmat saivat tulla osallistumaan kerhoon, vaikka se päätettiin pitää pääasiassa lapsille. Tuokion rakenne oli selkeä ja looginen ja siinä oli hyviä lapsia aktivoivia leikkejä, kuten tanssiminen ja miten eläimet liikkuu -leikki. Hienosti varmistitte lasten osallisuuden niin, että jokainen sai vuorollaan kertoa asiansa/vastauksensa kun Onni-Otso kiersi sylistä syliin. Loppupöydässä kannattaa miettiä, kuinka kysymykset lapsilta kysytään. ”Oliko teillä kivaa?” -kysymyksestä tulee yleensä joo- tai ei- kuoro. Avoimilla kysymyksillä saa yksilöllisempiä vastauksia. Sidostaminen seuraavaan kertaan oli onnistunut, lapset miettivät kerhon jälkeenkin, että ketähän tunneystäviä Onni-Otsolla on mukana seuraavalla kerralla. Olitte ohjaajina välittömiä ja lasta kuuntelevia.

SAVONIA

 Savonia-ammattikorkeakoulu
 www.savonia.fi

1 / 4

Pedagoginen ohjaus

Toiminnan suunnittelurunko

Ohjaaja(t)	Päiväys
Filiz Yagli ja Roosa Peltola	30.9.2018
Suunnitelman hyväksyjä (työpaikkaohjaaja):	
Jenni Juopperi, lastentarhanopettaja	
Oppi- ja ohjaustuokion nimi/aihe	
Tunteisiin tutustuminen.	
Tavoitteet	
<ul style="list-style-type: none"> - Luoda mukava ja avoin ilmapiiri, jossa jokainen lapsi saa tunteen siitä, että kokee itsensä kuulluksi ja huomioonotetuksi - Opetella, mitä tunteet perustunteet, eli ilo, suru, viha, jännitys jne. ovat - Harjoittaa ryhmässä toimimisen taitoja 	
Menetelmät	
Leikki ja draama	

Orientointi ja motivointi

Kun aloitamme kerhon, pyrimme johdattamaan lapsia päivän aiheen pariin ja herättämään heidän mielenkiinnon. Aina ennen uuteen toimintaan siirtymistä, kerromme lapsille, mitä seuraa-vaksi tapahtuu. Meidän ohjaajien tulee olla positiivisia ja innostavia, jotta lapset innostuisivat toi-minnasta. Pyrimme kertomaan lapsille ohjeet mahdollisimman selvästi ja yksinkertaisesti, jotta lapset ymmärtävät ne. Koko toiminnan aikana kehumme lapsia ja kannustamme lapsia ilmaise-maan itseään draaman avulla.

Tila ja ryhmittely

Huolehdimme, että tila on avara ja esteetön, koska tarvitsemme tilaa liikkumiseen. Tilassa ei myöskään saa olla mitään särkyvää ja tai jotain, mikä voisi satuttaa lapsia.

Toiminnan kulku, vaiheet ja ajankäyttö

09.00 Piiriin kokoontuminen, esittäytymiset ja Tunne-tarhan säännöt

09.15. Johdattelu tunteisiin, mitä tunteet ovat? Tunteisiin tutustuminen-pehmoleludraama ja kes-kustelua.

09.30 Tutustuminen pehmoleluihin, Tunneystäviin

09.45 Etsi oikea Tunneystävä-leikki

9.50 Loppupiiri

Toiminnan konkreetti kuvaus/tilanteen eteneminen käytännössä

Päivän toiminta alkaa siten, että kutsumme lapset piiriin. Avustamme lapsia asettumaan piiriin. Esittäydymme lapsille ja kertaamme ohjaajien ja lasten nimet. Selitämme miksi olemme tänään kokoontuneet ja mikä on Tunnetarha-kerho. Tätä seuraa Tunne-tarhakerhon sääntöjen laatimi-nen. Osallistamme ja kannustamme lapsia keksimään yhteisiä sääntöjä, joita tulee noudattaa Tun-netarha-kerhon aikana. Säännöt kirjataan kartongille ja jokaisen tulee allekirjoittaa se. Kun kar-tonki on valmis, käymme vielä yhdessä läpi säännöt. Karttonki laitetaan aina näkyville Tunne-tarha-kerhon ajaksi.

Kerhosääntöjen laatimisen jälkeen avaamme piirissä keskustelun siitä, mitä tunne on tai mitä tunteet ovat. Kysymme lapsilta, miten he ymmärtävät tunteen ja jatkamme keskustelua aiheesta. Tämän jälkeen pehmolelut esittävät lapsille havainnollistavan pehmoleludraaman tunteista. Lap-set osallistetaan draamaan kysymällä heiltä kysymyksiä draaman aikana. Näytelmän jälkeen kes-

kustelemme lasten kanssa, mitä tunteita pehmoleludraamassa oli esillä. Tämän jälkeen esittelemme lapsille sadussa seikkaileita Tunneystäviä ja kerromme kullekin Tunneystävälle ominaisia piirteitä. Tutustumisen aikana jokainen lapsi saa pidellä kutakin Tunneystävää sylissään sekä halutessaan halata pehmoleluja. Tutustumisen aikana lapset saavat kysellä kysymyksiä Tunneystävyksistä.

Tunneystävyksiä on neljä: Onni-Otso, Suru-siili, Pettynys-possu ja vihainen-varis.

Tutustumisen jälkeen leikimme Etsi oikea Tunneystävä-leikkiä, jonka tarkoituksena on palauttaa mieliin mitä tunteet ovat. Kerromme lapsille leikin säännöt ja siirrymme leikkimään.

Etsi oikea Tunneystävä-leikin ohjeet:

Asetamme neljä pehmolelua huoneen nurkkiin, jokaisen kauas toisistaan. Ensimmäisellä kierroksella ohjaaja sanoo jonkin Tunneystävän nimen ja lasten pitää mennä siihen nurkkaan, missä oikea Tunneystävä on. Toisella kierroksella ohjaaja sanoo yhden tunteen kerrallaan ja lasten tehtävänä on kävellä sen Tunneystävän luo, jota tunne kuvaa. Esim. kun ohjaaja huutaa "suru", lapset juoksevat surusiiven luo.

Leikin jälkeen siirrymme loppupiiriin ja kysymme lasten mielteitä päivästä.

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt, avustavat henkilöt

Toiminnassa on mukana kaksi ohjaajaa. Toinen ohjaajista toimii vastuuhjaajana ja toinen avustavana ohjaajana. Vastuuhenkilö vastaa päivän toiminnan kulusta. Hän kertoo ohjeet ja ohjaa lapset toiminnasta toiseen. Avustava ohjaaja keskittyy lasten avustamiseen ja materiaalin valmisteluun. Mikäli jollekin lapselle tulee vessahätä, lapsen on vaikea keskittyä toimintaan tai jotain odottamatonta sattuu, avustavan ohjaajan tehtävä huolehtia tilanteesta, jotta vastuuhjaajan on mahdollista keskittyä ryhmän ohjaamiseen. Tässä ohjauksessa vastuuhjaajana toimii Filiz ja avustavana ohjaajana toimii Roosa.

Tähän tuokioon tarvitsemme kartonkia, tussin, pehmolelut (4), itsekirjoittamamme satu. Ohjaus tapahtuu päiväkotitiloissa.

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus)

Jos lasten keskittyminen herpaantuu toiminnan aikana, joudumme siirtymään seuraavaan toimintaosioon. Voi olla ettei kaikki lapset pääse paikalle, muttei tämän pitäisi vaikuttaa toimintaamme, sillä toiminta on mahdollista toteuttaa pienemmässäkin ryhmässä.

Uskomme, että toimintamme tulee sujumaan suunnitelmien mukaan, koska ensimmäinen kerta on vasta kerhon toimintaan tutustumista. Ensimmäinen kerta ei vielä vaadi lapsilta suurta heittäytymistä. Jotta lapsille jää hyvä tunne kerhosta, on hyvin tärkeää, että otamme lapset huomioon tasavertaisesti ja luomme mukavan ilmapiirin.

Pohdimme aikataulun suunnittelua. Onko toiminnalle varattu tarpeeksi aikaa?

Jälkikäteen arvioituna tuokio sujui hyvin. Lapset osallistuivat ja heittäytyivät leikkeihin ja vaikuttivat sille, että pitivät tuokion sisällöstä. Ajan käyttö osoittautui hyvin suunnitelluksi, sillä tuokioon kului aikaa noin 30 minuuttia. Aikaa ei ainakaan ylitetty ja kaikki toiminnot oli mahdollista tehdä rauhassa ilman kiirettä.

Lapset toimivat hyvin ryhmässä ja maltoivat odottaa omaa vuoroaan. Lapset osasivat jo keskustella tunteista ja osoittivat kiinnostusta toimintaa ja Tunneystäviä kohtaan.

Ohjaajan arviointi

Tunnetarhan sääntöjen laatiminen oli hyvä aloitus kerholle, näin tuettiin myös lasten ryhmätaitoja miettimällä, että miten muita kohdellaan, myös kerhon ulkopuolella. Jokaisen vastausta kuunneltiin. Kerhon säännöt eivät olleet esillä muissa kokoontumisissa, mutta toisaalta ilman niihin palaamista tuokiot sujuivat hyvin. Tunteiden esittely tunneystävien avulla oli lapsille toimiva keino ja osasitte kertoa tarinan tunneystävillä hyvin. Loppupiiri ja "etsi oikea tunneystävä" -leikki vaihtoivat paikkaa, mutta järjestys toimi hyvin näinkin päin. Tunnetarhan välittömästä ja turvallisesta ilmapiiristä kertoi myös se, että yksi lapsista alkoi itkeä kesken leikin. Syy itkuun oli kerhon ulkopuolinen, mutta hän koki olonsa kerhossa tarpeeksi turvallisiksi, että uskalsi ilmaista tunnetilansa. Kyseinen lapsi ei ole itkenyt päiväkodissa aiemmin.

Pedagoginen ohjaus

Toiminnan suunnittelurunko

Ohjaaja(t)	Päiväys
Filiz Yagli ja Roosa Peltola	30.9.2018
Suunnitelman hyväksyjä (työpaikkaohjaaja): Jenni Juopperi, lastentarhanopettaja	
Oppi- ja ohjaustuokion nimi/aihe Tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen	
Tavoitteet <ul style="list-style-type: none"> - Luoda mukava ja avoin ilmapiiri, jossa jokainen lapsi saa tunteen siitä, että omia tunteita voi sanoittaa ja ilmaista - Harjoitella yhdessä tunteiden tunnistamista ja nimeämistä - Lapsi saa harjoitella tunteiden ilmaisua sanallisesti - Lapsi saa harjoitella tunteiden ilmaisua kehollisesti 	
Menetelmät Leikki ja draama	

Orientointi ja motivointi

Kun aloitamme kerhon, pyrimme johdattamaan lapsia päivän aiheen pariin ja herättämään heidän mielenkiinnon. Aina ennen uuteen toimintaan siirtymistä, kerromme lapsille, mitä seuraavaksi tapahtuu. Meidän ohjaajien tulee olla positiivisia ja innostavia, jotta lapset innostuisivat toiminnasta. Pyrimme kertomaan lapsille ohjeet mahdollisimman selvästi ja yksinkertaisesti, jotta lapset ymmärtävät ne. Koko toiminnan aikana ohjaamme, kehumme ja kannustamme lapsia ilmaisemaan itseään draaman avulla.

Tila ja ryhmittely

Huolehdimme, että tila on avara ja esteetön, koska tarvitsemme tilaa liikkumiseen. Tilassa ei myöskään saa olla mitään särkyvää ja tai jotain, mikä voisi satuttaa lapsia.

Toiminnan kulku, vaiheet ja ajankäyttö

9.00 Piiriin kokoontuminen ja päivän aiheeseen tutustuminen.

9.15 "Arvaa mikä tunne"-pantomiimi

9.30 Miten tunteet kävelee?-leikki

9.45 Loppupiiri

Toiminnan konkreetti kuvaus/tilanteen eteneminen käytännössä

Päivän toiminta alkaa siten, että kutsumme lapset piiriin. Avustamme lapsia asettumaan piiriin. Piirissä vaihdamme lasten kanssa päivän kuulumiset. Kuulumisten jälkeen kertaamme kuinka tustui viime viikolla tunteisiin. Kerromme, että tänään pohdimme tunteiden "löytämistä" ja ääneen kertomista. Johdattelimme lapset päivän aiheeseen pehmolelu-draamanäytelmän avulla.

Esitämme lapsille draamanäytelmän pehmolelujen avulla. Näytelmän aluksi esittelemme lapsille pehmolelut surusiiven ja onnioravan. Surusiipi jonottaa pääsyä ruokailuun, mutta onniorava tulee vauhdilla ja päättää ohittaa surusiiven. Surusiipi tulee hyvin surulliseksi. Onniorava ihmettelee, mikä surusiivelle tuli. Tässä kohtaa käännyimme kohti lapsia ja kysymme, mitä tunnetta surusiipi voisi tuntea tilanteesta? Miksi surusiipi tuntee tätä tunnetta (harmitus, suru, ärsytys, paha mieli jne.) miten onniorava voisi toimia tällaisessa tilanteessa, jotta surusiivelle tulisi parempi mieli. Pohdimme myös lasten kanssa, miten onniorava olisi voinut toimia toisin, jotta surusiivelle olisi tullut pahamieli. Näin osallistamme lapsia tunnistamaan ja nimeämään tarinan esiin tuomia tunteita.

Kun olemme keskustelleet lasten kanssa, kerromme mitä teemme seuraavaksi. Vastaava ohjaaja selittää lapsille "Arvaa mikä tunne"-pantomiimin säännöt. Kun säännöt on kerrottu, vastaava ohjaaja siirtyy yhden lapsen kanssa toiseen huoneeseen ja avustava ohjaaja jää muiden lasten kanssa odottamaan.

"Arvaa mikä tunne"- pantomiimin ohjeet:

Tässä leikissä käytetään apuna nallekortteja. Ohjaajat ovat etukäteen valinneet tietyt nallekortit tilannetta varten. Ohjaaja valitsee yhden lapsen ja menee hänen kanssaan syrjään, niin että muut lapset eivät näe. Ohjaaja näyttää lapselle nallekorttia ja kysyy, mikä tunne nallekortin nallella on. Kun lapsi on tunnistanut tunteen, hän ja ohjaaja menevät muiden lasten eteen ja esittävät tunteen

pantomumina. Muiden lasten tehtävänä on tunnistaa esitetty tunne. Kun lapset ovat tunnistaneet tunteen, on seuraavan lapsen vuoro mennä tunnistamaan ja esittämään nallekortin tunne.

Ensimmäisen draamaharjoituksen jälkeen siirrymme toiseen draamaharjoitukseen, jossa käytämme myös apuna nallekortteja. Olemme etukäteen valinneet muutamia kortteja harjoitusta varten. Kutsumme lapset piiriin ja kerromme Miten tunteet kävelevät?-leikin ohjeet.

Miten tunteet kävelevät?-leikin ohjeet:

Vastuuhjaaja kertoo lapsille leikin säännöt ja ohjaa lapset sekä avustavan ohjaajan seisomaan huoneen toiseen pätyyn. Vastuuhjaaja jää seisomaan huoneen vastakkaiseen pätyyn. Vastuuhjaaja näyttää lapsille nallekorttia ja kysyy, mikä nallella voisi olla. Lasten vastattua pohditaan, miten tässä tunnetilassa nalle voisi kävellä. Tämän jälkeen lapset kävelevät ohjaaja kohti tunteen mukaisesti. Mikäli lapset eivät tiedä miten liikkua tai eivät innostu leikistä, niin avustava ohjaaja kannustaa ja näyttää lapsille mallia. Kierroksia voidaan tehdä useita käyttäen eri nallekortteja esimerkkinä. Tämän suunnitelman mukaan toteutamme kierroksia viisi kertaa, eli käytämme viittä eri nallekorttia. Toimimme kuitenkin sen hetkisen tilanteen mukaisesti.

Miten tunteet kävelevät?-leikin jälkeen ohjaamme lapset loppupiiriin. Tässä vaiheessa avustava ohjaaja asettelee valitut nallekortit lattialle, piirin keskelle. Kun kortit on aseteltu lattialle, vastaava ohjaaja kertoo mitä korteilla tehdään seuraavaksi. Jokainen lapsi saa valita lattialta sellaisen kortin, mikä kuvastaa sen päivän tunnetta. Kun on valinnut yhden tai useamman kortin, jokainen saa vuorotellen kertoa, minkä kortin on valinnut, eli mikä tunne korttia kuvastaa. Jokainen saa halutessaan myös kertoa, että minkälaisessa tilanteessa tunne on herännyt ja miten se on mennyt ohi. Esimerkiksi lapsi on kokenut surua, mutta kaveri tai aikuinen on lohduttanut. Kun jokainen lapsi on saanut kertoa omasta kortistaan, päätämme kerhon. Päivän loppuksi jokainen lapsi saa vielä kertoa, mikä tunne heille on jäänyt tästä päivästä.

Kehumme lapsia reippaasta osallistumisesta ja toivotamme heidät tervetulleiksi ensi kerralla. Tämän harjoituksena ideana on, että lapsi tunnistaa tunteen ja nimeää sen ääneen. Lapsi saa kokemuksen siitä, että päivän voi kokea myös useampaa tunnetta.

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt, avustavat henkilöt

Toiminnassa on mukana kaksi ohjaajaa. Toinen ohjaajista toimii vastuuhjaajana ja toinen avustavana ohjaajana. Vastuuhenkilö vastaa päivän toiminnan kulusta. Hän kertoo ohjeet ja ohjaa lapset toiminnasta toiseen. Avustava ohjaaja keskittyy lasten avustamiseen ja materiaalin valmisteluun. Mikäli jollekin lapselle tulee vessahätä, lapsen on vaikea keskittyä toimintaan tai jotain odottamatonta sattuu, avustavan ohjaajan tehtävä huolehtia tilanteesta, jotta vastuuhjaajan on mahdollista keskittyä ryhmän ohjaamiseen. Tässä ohjauksessa vastuuhjaajana toimii Roosa ja avustavana ohjaajana toimii Filiz.

Tämän toiminnan aikana materiaaliksi tarvitsemme pehmoleluja ja nallekortit. Ohjaus tapahtuu päiväkotit Poutapilven tiloissa.

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus)

Vaikka takana onkin jo muutama kerhokerta, emme silti tunne lapsia riittävän hyvin. Koska käytämme draamaa, joka vaatii heittäytymistä ja spontaanisuutta, voi olla että eivät uskalla tai kehtaa lähteä mukaan esiintymisiin. Mikäli näin, olemme varautuneet toteuttamaan leikit siten, että ne on mahdollista tehdä myös toisen lapsen tai aikuisen kanssa pareittain.

Mikäli jossain kohdassa huomaamme, että lapset alkavat kyllästyään johonkin leikkiin ja he käyvät rauhattomiksi, jatkamme uuteen leikkiin. Näin pidämme lapset keskittyneinä tekemiseen.

Itsearviointi (etukäteis- ja jälkikäteisarviointi)

Pohdimme sitä, että uskaltavatko lapset heittäytyä mukaan draamaharjoituksiin. Uskomme kuitenkin, että hyvän motivaation ja kannustamisen avulla pystymme vaikuttamaan tähän.

Ennen tuokiota pohdimme, uskaltavatko lapset heittäytyä draamaharjoituksiin. Tämä epäily osoittautui turhaksi. Lapset silminnähden nauttivat draamaharjoituksista ja he halusivat jatkaa esimerkiksi "arvaa mikä tunne"-pantomiimia useamman kierroksen ajan. Draamaharjoitukset mahdollistivat monipuolisesti lasten tunteiden tunnistamisen sekä kehoillisen ja sanallisen ilmaisun. Lapset tunnistivat tunteita ja sanoivat niitä ääneen nallekorttien avulla. He myös osasivat eläytyä kehoillisesti eri tunteisiin ja tunnistivat toisistaan erilaisia tunteita pelkän kehoillisen ilmaisun perusteella.

Ohjaajan arviointi

Toisessa kokoontumisessa en ollut paikalla sairastumisen vuoksi, mutta kuulin paikalla olleilta, että kerhokerta oli sujunut hyvin. Nallekorttien käyttö oli innostanut lapsia ja niistä he kertoivat myös myöhemmin minulle, kun kysyin mitä he olivat kerhossa puuhailleet.

Pedagoginen ohjaus

Toiminnan suunnittelurunko

Ohjaaja(t)	Päiväys
Filiz Yagli ja Roosa Peltola	30.9.2018
Suunnitelman hyväksyjä (työpaikkaohjaaja):	
Jenni Juopperi lastentarhanopettaja	
Oppi- ja ohjaustuokion nimi/aihe	
Tunteiden tunnistaminen, nimeäminen ja säätely	
Tavoitteet <ul style="list-style-type: none"> - Luoda mukava ja avoin ilmapiiri, jossa jokainen lapsi saa tunteen siitä, että omia tunteita voi sanoittaa ja ilmaista - Harjoitella yhdessä tunteiden tunnistamista ja nimeämistä - Lapsi löytää keinoja tunteiden säätelylle, kuinka elää tunteen kanssa - Lapsi saa harjoitella tunteiden ilmaisua sanallisesti - Lapsi saa harjoitella tunteiden ilmaisua taiteellisesti 	
Menetelmät	
Leikki ja kuvataide	

Orientointi ja motivointi

Kun aloitamme kerhon, pyrimme johdattamaan lapsia päivän aiheen pariin ja herättämään heidän mielenkiinnon. Aina ennen uuteen toimintaan siirtymistä, kerromme lapsille, mitä seuraa-
vaksi tapahtuu. Meidän ohjaajien tulee olla positiivisia ja innostavia, jotta lapset innostuisivat toi-
minnasta. Pyrimme kertomaan lapsille ohjeet mahdollisimman selvästi ja yksinkertaisesti, jotta
lapset ymmärtävät ne. Koko toiminnan aikana ohjaamme, kehumme lapsia ja kannustamme lap-
sia.

Tila ja ryhmittely

Huolehdimme, että tila on avara ja esteetön, koska tarvitsemme tilaa liikkumiseen. Tilassa ei
myöskään saa olla mitään särkyvää ja tai jotain, mikä voisi satuttaa lapsia. Järjestellemme tilan
niin, että siinä on mukava askarrella. Suojaamme pöydät askartelua varten, varmistamme, että
jokaisella lapsella on tilaa toimia. Meidän tulee myös varmistaa, että jokainen lapsi saa yksilöllistä
ohjausta.

Toiminnan kulku, vaiheet ja ajankäyttö

9.00 Piiriin kokoontuminen ja päivän aiheeseen tutustuminen

9.15 Tunnesadepallo apuna tunteiden säätelyssä, tunnesadepallon askartelu

9.45 Loppupiiri, tunnesadepallon esittely ja keskustelua

Toiminnan konkreetti kuvaus/tilanteen eteneminen käytännössä

Päivän toiminta alkaa siten, että kutsumme lapset piiriin. Avustamme lapsia asettumaan piiriin.
Piirissä vaihdamme lasten kanssa päivän kuulumiset. Kuulumisten jälkeen ohjaajat esittävät lap-
sille draamanäytelmän pehmolelujen avulla. Draamanäytelmän tarkoituksena on johdatella lapset
päivän aiheeseen ja samalla osallistamaan heitä toimintaan. Draamanäytelmän jälkeen keskuste-
lemme lasten kanssa näytelmästä. Tämän jälkeen kerromme lapsille, mitä seuraavaksi tapahtuu.
Näytämme lapsille tunnesadepallon ja kerromme, mikä sen tarkoitus on ja miksi askartelemme
sen. Esittelyn jälkeen vastaavaohjaaja ohjaa lapset piiristä askartelupöydän äärelle. Avustava oh-
jaaja avustaa lapset istumaan. Kun lapset ovat pöydässä, vastuuhjaaja kertoo lapsille ohjeet.

Tunnesadepallon ohjeet:

Olemme valmistelleet tarvittavat materiaalit valmiiksi pöydille. Pilttipurkeista on otettu valmiiksi
etiketitarrat pois sekä kanteen liimattu huopapalat koristeeksi. Olemme myös leikanneet val-
miiksi langat ja kartonkipalaset nimilappuja varten. Jokainen lapsi saa koristella oman nimilap-
punsa haluamallaan tavalla. Nimi lappu kiinnitetään palloon askartelun lopuksi. Askartelu alkaa

nimilappujen koristelulla. Kun nimilappu on koristeltu, lapsi saa itsellensä valmiiksi täytetyn hilepurkin, josta lapsi voi siirtää hileet pilttipurkkiin. Kun lapsi on täyttänyt pilttipurkin, hänet ohjataan toisen ohjaajan luokse, joka täyttää purkin vedellä ja sulkee purkin kannella. Tämän jälkeen ohjaaja opastaa lasta heiluttamaan purkkia, jolloin hileet ja vesi sekoittuvat. Ohjaaja auttaa lasta kiinnittämään oman nimilapun purkkiin. Kun nimilappu on kiinnitetty purkkiin, niin tunnesadepallo on valmis.

Tämän jälkeen lapset pääsevät askartelemaan. Askartelun aikana ohjaajat auttavat sekä kannustavat lapsia. Askartelun loputtua, pidämme loppupäätöksen, jossa jokainen lapsi saa esitellä teoksensa. Pyrimme herättämään keskustelua siitä, minkälaisissa tilanteissa lapset voisivat mahdollisesti käyttää tunnesadepalloa. Esittelyn jälkeen keuhimme lasten teoksia ja kiitämme lapsia tästä päivästä. Päivän lopuksi jokainen lapsi saa vielä kertoa, mikä tunne heille on jäänyt tästä päivästä.

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt, avustavat henkilöt

Toiminnassa on mukana kaksi ohjaajaa. Toinen ohjaajista toimii vastuuhjaajana ja toinen avustavana ohjaajana. Vastuuhenkilö vastaa päivän toiminnan kulusta. Hän kertoo ohjeet ja ohjaa lapset toiminnasta toiseen. Avustava ohjaaja keskittyy lasten avustamiseen ja materiaalin valmisteluun. Mikäli jollekin lapselle tulee vessahätä, lapsen on vaikea keskittyä toimintaan tai jotain odottamatonta sattuu, avustavan ohjaajan tehtävä huolehtia tilanteesta, jotta vastuuhjaajan on mahdollista keskittyä ryhmän ohjaamiseen. Tässä ohjauksessa vastuuhjaajana toimii Filiz ja avustavana ohjaajana toimii Roosa.

Askartelussa tarvittava materiaali: 6 pilttipurkkia ja mallikappale, kartonkia, villalanka, hilettä, värikyniä, huopakangasta ja vettä

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus)

Askartelun monivaiheisuuden takia riskinä on, että lapsen keskittyminen herpaantuu. Meidän tehtävämme on kuitenkin kannustaa ja rohkaista lapsia tekemiseen, jotta toiminta sujuisi suunnitelmien mukaan ja tekeminen pysyisi mielekkäänä. Haastetta voi lisätä myös sekin, jos joku lapsista tarvitsee enemmän yksilöllistä tukea askartelussa. Tällöin toisen ohjaajan tuki on tärkeää.

Itsearviointi (etukäteis- ja jälkikäteisarviointi)

Uskomme, että toiminta tulee sujumaan hyvin, sillä olemme suunnitelleet askarteluohjauksen huolellisesti ja varanneet aikaa runsaasti askartelulle. Pohdimme kuitenkin sitä, onko askartelulle varattu aikaa liikaakin.

Haastetta voi tuoda askartelun monivaiheisuus aiheuttaen yleistä levottomuutta ja kiireen tuntua. Meidän ohjaajien tehtävänä on pitää sovitusta vastuualueista kiinni, jotta tilanne pysyy hallinnassa. Mikäli ohjaustilanne äityy hektiseksi, vastuuohtaja on keskityttävä enemmän myös ryhmän avustamiseen.

Jälkikäteen arvioituna ohjaus sujui hyvin, sillä askartelu ja tunnesadepallojen teko oli lapsille mieleistä puuhaa. Askartelulle oli mitoitettu riittävä aika, sillä yhteensä koko ohjaukseen meni aikaa n. 1h. Lasten oli hieman haastava keskittyä keskusteluun, vaikka keskustelua aiheesta syntyi-kin jonkin hyvin. Vaikka lasten oli välillä vaikea keskittyä keskusteluihin, se osoitti että lapset koki-ivat tunnesadepallot mielenkiintoisiksi.

Ohjaajan arviointi

Aiheeseen johdattaminen draaman avulla oli hyvä aloitus kuulumisten vaihdon jälkeen. Molemmat eläytyivät esitykseen ja se innosti lapsia seuraamaan silmät tarkkana. Tunteiden hallinta on aiheena lapsille aika abstrakti, joten kannattaa miettiä vastaisuudessa miten hienosti selittämämme asiat voisi vielä selkiyttää lapsille esimerkiksi juuri draaman keinoin. Toistoa ei lasten kanssa tarvitse pelätä, vaikka se aikuisesta voi tuntua vähän hassulta. Mutta todella hyvin olitte miettineet, miten kerrotte aiheesta sanallisesti, kieli oli tarpeeksi selkeää ja yksinkertaista. Yhden lapsen vanhempi kiitteli jälkeinpäin juuri tästä kokoontumisesta ja siitä, että lapselle oli jäänyt mieleen miten suurten tunteiden kanssa voi olla ja miten niitä voi rauhoittaa tunnesadepallon avulla. Askartelun ohjaus oli myös hyvin mietitty, vaiheet seurasivat toisiaan sujuvasti ja huomioitte jokaista lasta yksilöllisesti. Tunnesadepallot kulkivat mukana koko päivän, ne olivat mieluisia.

SAVONIA

 Savonia-ammattikorkeakoulu
 www.savonia.fi

1 / 4

Pedagoginen ohjaus

Toiminnan suunnittelurunko

Ohjaaja(t)	Päiväys
Filiz Yagli ja Roosa Peltola	30.9.2018
Suunnitelman hyväksyjä (työpaikkaohjaaja):	
Jenni Juopperi, lastentarhanopettaja	
Oppi- ja ohjaustuokion nimi/aihe	
Myötätunto itseä ja muita kohtaan	
Tavoitteet	
<ul style="list-style-type: none"> - Luoda mukava ja avoin ilmapiiri, jossa jokainen lapsi saa tunteen siitä, että omia tunteita voi sanoittaa ja ilmaista <p>Keskustelun ja toiminnan avulla pyrimme tuomaan lasten tietoisuuteen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - armollisuus itseään ja muita kohtaan - kauniit ja kiltit ajatukset itsestä ja muista - kauniisti puhuminen itselle ja muille 	
Menetelmät	
Leikki ja kuvataide	

Orientointi ja motivointi

Kun aloitamme kerhon, pyrimme johdattamaan lapsia päivän aiheen pariin ja herättämään heidän mielenkiinnon. Aina ennen uuteen toimintaan siirtymistä, kerromme lapsille, mitä seuraavaksi tapahtuu. Meidän ohjaajien tulee olla positiivisia ja innostavia, jotta lapset innostuisivat toiminnasta. Pyrimme kertomaan lapsille ohjeet mahdollisimman selvästi ja yksinkertaisesti, jotta lapset ymmärtävät ne. Koko toiminnan aikana ohjaamme, kehumme lapsia ja kannustamme lapsia.

Tila ja ryhmittely

Huolehdimme, että tila on avara ja esteetön, koska tarvitsemme tilaa liikkumiseen. Tilassa ei myöskään saa olla mitään särkyvää ja tai jotain, mikä voisi satuttaa lapsia. Järjestellemme tilan niin, että siinä on mukava askarrella. Suojaamme pöydät askartelua varten, varmistamme, että jokaisella lapsella on tilaa toimia. Meidän tulee myös varmistaa, että jokainen lapsi saa yksilöllistä ohjausta.

Toiminnan kulku, vaiheet ja ajankäyttö

9.00 Piiriin kokoontuminen ja päivän aiheeseen tutustuminen.

9.15 Askartelu – sydämien askartelu

9.45 Loppupiiri – palautteiden kerääminen ja diplomien jako

Toiminnan konkreetti kuvaus/tilanteen eteneminen käytännössä

Päivän toiminta alkaa siten, että kutsumme lapset piiriin. Avustamme lapsia asettumaan piiriin. Piirissä vaihdamme lasten kanssa päivän kuulumiset. Kuulumisten jälkeen ohjaajat esittävät lapsille draamanäytelmän pehmolelujen avulla. Draamanäytelmän tarkoituksena on johdatella lapset päivän aiheeseen ja samalla osallistaa heitä toimintaan kysymällä kysymyksiä draamanäytelmään liittyen. Draamanäytelmän jälkeen keskustelemme lasten kanssa näytelmästä. Tämän jälkeen kerromme lapsille, mitä seuraavaksi tapahtuu.

Kerromme, että jokainen saa askarrella kaksi sydäntä kartongista. Näytämme lapsille mallikappaleen ja kerromme sen merkityksen. Tämän jälkeen vastuuhjaaja kertoo ohjeet sydämien tekoon. Avustavaohjaaja valmistelee tällä aikaa materiaalit valmiiksi pöydille.

Sydämien ohjeet:

Olemme etukäteen leikanneet jokaiselle lapselle kaksi kappaletta sydämenmuotoisia kartonkipaloja. Askarteluun tarvittavat tarvikkeet on valmiiksi pöydillä. Jokainen lapsi saa askarrella kaksi

korttia, yhden itselle ja toisen läheiselle, esimerkiksi kaverille. Lapsille annetaan ensimmäiseksi itselle tehtävä sydän ja se jälkeen läheiselle koristeltava sydän. Lapset saavat maalata sydämet haluamallaan tavalla. Askartelun tarkoituksena on herättää kauniita ja kilttejä ajatuksia itseä sekä muita kohtaan. Sydän on lapsille tuttu symboli rakkaudesta ja hellyydestä, joten tämän kautta heidän on helppo ymmärtää käsiteltävän aiheen merkitys. Sydämet lapset saavat ottaa mukaan.

Askartelun jälkeen siirrymme loppupiiriin. Sitä mukaan, kun lapsi on valmis, avustava ohjaaja ohjaa lapsen istumaan piiriin. Loppupiirissä keskustellaan askartelusta ja siitä, mitä ajatuksia heille on herännyt. Tämän jälkeen jokainen lapsi saa esitellä omat teoksensa. Kertaamme lapsien kanssa vielä kerran sydämien merkityksen. Mikäli lapsi haluaa, hän voi kertoa, kenelle läheiselle haluaa sydämen antaa. Kerromme, että sydämenannon yhteydessä läheiselle voi sanoa jonkin kauniin ajatuksen, esimerkiksi olet hyvä ystävä. Kiitämme ja kehumme lasten teoksia.

Loppupiirin päätteeksi keräämme lapsilta palautetta tunnetarha-kerhosta keskustelu avulla. Kysymme lapsilta, mikä kerhossa oli kivaa, oliko jotain, mikä ei ollut kivaa sekä mikä on jäänyt erityisesti mieleen. Vastuuhjaaja kysyy ja avustava ohjaaja kirjaa. Viimeisen kerhokerran kunniaksi annamme lapsille tunnetarhakerho-diplomit sekä kiitämme heitä osallistumisesta. Kerromme lapsille diplomin merkityksen: lapset ovat läpäisseet tunnetarha-kerhon reippaalla ja rohkealla osallistumisella.

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt, avustavat henkilöt

Toiminnassa on mukana kaksi ohjaajaa. Toinen ohjaajista toimii vastuuhjaajana ja toinen avustavana ohjaajana. Vastuuhenkilö vastaa päivän toiminnan kulusta. Hän kertoo ohjeet ja ohjaa lapset toiminnasta toiseen. Avustava ohjaaja keskittyy lasten avustamiseen ja materiaalin valmisteluun. Mikäli jollekin lapselle tulee vessahätä, lapsen on vaikea keskittyä toimintaan tai jotain odottamatonta sattuu, avustavan ohjaajan tehtävä huolehtia tilanteesta, jotta vastuuhjaajan on mahdollista keskittyä ryhmän ohjaamiseen. Tässä ohjauksessa vastuuhjaajana toimii Roosa ja avustavana ohjaajana toimii Filiz.

Askartelussa tarvittavat materiaalit: kartonkia, vesivärejä, hileitä, siveltimiä, alustat.

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus)

Meidän täytyy valmistella tila hyvin jo etukäteen, jotta toiminta sujuisi suunnitelmien mukaisesti. Meidän tulee myös huomioida, että lapset askartelevat eri tahdissa. Kun nopeimmat ovat jo valmiita, tulee heille olla tekemistä siksi ajaksi, kun he odottavat muita lapsia. Avustavaohjaaja huolehtii, että lapsilla on virikkeitä odottelun aikana.

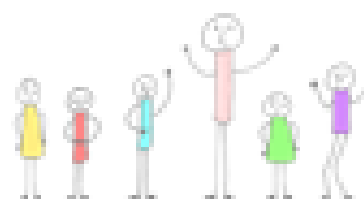
Itsearviointi (etukäteis- ja jälkikäteisarviointi)

Haluamme, että lapsille jää hyvä muisto Tunnetarha-kerhosta. Uskomme, että diplomien saanti antaa lapsille hyvän mielen kerhosta.

Ohjaajan arviointi

Aihepiiri, jonka olitte valinneet, oli todella hyvä. Itsetuntoa ja sen tukemista on ryhmässä jo käyty läpi pöytäteatterin keinoin ja tuokio oli erinomainen lisä teemaan. Erityisesti se, että kaverista piti keksiä kivaa sanottavaa, pisti lapset miettimään. Hienosti myös autoitte lapsia tarvittaessa, mikäli he eivät meinanneet keksiä sanottavaa. Toimitte hyvin myös tilanteessa, missä yhdelle lapselle annettiin mahdollisuus vastata kysymykseen myöhemmin tuokion aikana. Annoitte myös hyvän mallin lapsille niin tässä, kuin muissakin tuokioissa. Esimerkiksi lapsen ohjaaminen kysymään saisiko hän jotain tiettyä väriä toiselta lainaan. Jokaista lasta huomioitte yksilöllisesti, esimerkiksi kertomalla, kuinka jollakin oli hyvät värivalinnat tai huomaamalla lapsen vahvuuden, joka tuli esille omaa sydäntä koristellessa.

Tunnetarha-kerho

Päiväkoti Poutapilvessä järjestetään Tunnetarha-kerho. Kerhon teemana on tunnetaidot.

Tunnetarhassa löydämme erilaisia keinoja, joiden avulla pystymme nimeämään, tunnistamaan ja säätelemään tunteita. Toiminta toteutetaan taide- ja draamamenetelmien avulla.

Kerho pidetään maanantaisin 12.2.- 19.3.2018
klo 9.00 – 10.00 päiväkodin tiloissa.

Kerhon ohjaajina toimivat sosionomiopiskelijat ja kerho on osa opinnäytetyötä.

Ystävällisin terveisin,
sosionomiopiskelijat Roosa Peltola ja Filiz Yagli
puh. 040 740 8890

SAVONIA

Savonia ammattikorkeakoulu
Jyväskylä, Vaasa, Oulu

LIITE 3: LASTEN PALAUTE HYMYNAAMOJEN AVULLA

1. Minulla on ollut mukavaa Tunnetarha-kerhossa

2. Tekeminen Tunnetarha-kerhossa on ollut kivaa

3. Olen tutustunut tunteisiin

4. Tunneystävyksiin on ollut kiva tutustua

LIITE 4: DIPLOMI

DIPLOMI

2018

On kunnioitettua Tiivistystyön keskuksen jaohi osastunut
responsoitune ja rohkeutuksien olennosa tuottaneen Tiivistystyön
keskuksen.

Keskuksele olennosa tuottaneet tuottaneet ynnästä
tunnustustunnetta kunnia.

Suomen keskuksen osastunut

Suomen keskuksen

olennosa 1.4.2018 & Keskuksen tunnusmerkit

